Qorti Kriminali

Onor. Imhallef Dr. Consuelo Scerri Herrera LL.D., Ph.D.

Att t'Akkuza numru 28 / 2022

Ir-Repubblika ta' Malta

vs

Clayton Azzopardi

Illum 11 ta' Mejju, 2023

Il-Qorti,

Rat l-Att tal-Akkuza numru 28 tas-sena 2022 migjuba fil-konfront tal-akkuzat Clayton Azzopardi ta' 39 sena, iben Joseph u Mary nee Spiteri, mwieled fil-Pieta' fis-27 ta' Frar 1983 u residenti ġewwa 'Rosa Mistica' No. 103 Triq it-Tempji Neolitici, Tarxien, u detentur tal-karta tal-identita' bin-numru 161983 M fejn l-Avukat Generali fl-Ewwel Kap ipremetta:

L-EWWEL KAP – Assoċjazjoni bl-għan li tinbiegħ jew tiġi traffikata d-droga Cannabis

Il-fatti:

Illi nhar is-sitta (6) ta' Mejju tas-sena elfejn u għaxra (2010) u fil-ġranet ta' qabel Clayton Azzopardi, minn issa l quddiem jissejjaħ l-akkużat, xjentement iddeċieda illi jassoċja ruħu ma' persuna/i oħra bil-għan illi tinbiegħ jew tiġi traffikata fil-Gżejjer Maltin d-droga, u cioe' pjanta tal-cannabis kollha jew biċċa minnha.

Illi għal dan il-għan, l-akkużat Clayton Azzopardi ftiehem ma' persuna oħra dwar il-bejgħ u t-traffikar tad-droga cannabis, li mill-investigazzjoni rriżulta li kien ċertu Anthony Debattista, u mar b'vettura tal-għamla Mercedes kulur silver bin-numru ta' reġistrazzjoni GAL 729 fil-viċinanzi tar-residenza ta' Anthony Debattista liema vettura intużat mill-akkuzat Clayton Azzopardi sabiex tinġarr id-droga.

Illi l-Pulizija, speċifikament l-iskwadra kontra d-droga, fis-sitta (6) ta' Mejju tas-sena elfejn u għaxra (2010) rċevew informazzjoni kunfidenzjali li kien hemm ċertu persuna bl-isem ta' Anthony Debattista li kien qiegħed jagħmel xi negozju illeċitu li fil-fatt kien jinvolvi ammont sostanzjali ta' droga.

Ġara li uffiċċjali tal-Pulizija mill-iskwadra kontra d-droga għamlu sorveljanza sabiex jaraw x'kien qiegħed jagħmel Anthony Debattista u ġabu ukoll mandat ta' arrest fil-konfront ta' Anthony Debattista. Waqt li l-Pulizija kienu qegħdin jissorveljaw, innutaw li l-istess Anthony Debattista kien għamel kuntatt ma' persuna ohra u cioe' ma' Carmel Debono.

Il-Pulizija baqghet issegwi il-movimenti ta' Anthony Debattista u mis-sorveljanza, irriżulta li kien hemm żewġ karozzi li marru fil-viċinanzi ta' fejn kien, karozza bin-

numru tal-pjanċi MRC805 kif ukoll karozza oħra bil-pjanċi GAL729 tat-tip Mercedes u kulur *silver*.

Irriżulta li dawn il-karozzi kienu qegħdin jintużaw sabiex titmexxa d-droga minn post għall-ieħor u kienu intlemħu nies deħlin u ħerġin minn ġo dawn il-karozzi u l-fond ta' Anthony Debattista b'xi basktijiet ukoll. Persuna minn dawn, u cioe' l-akkuzat Clayton Azzopardi, li kienu qegħdin jinnegozjaw u jassoċjaw ruhom ma' xulxin intlemaħ dieħel fil-karozza mercedes bil-pjanċi GAL729.

Wara li din il-karozza telqet minn fuq il-post, Anthony Debattista intlemaħ ħiereġ minn ġewwa l-fond bi xkora u ġie mwaqqaf mill-pulizija li kienu fuq il-post. Malli twaqqaf Anthony Debattista, ġewwa din l-ixkora li kellu fil-pussess tieghu, l-Pulizija sabu l-fuq minn erbgħa (4) kilos droga cannabis. Ġewwa r-reżidenza li ħareġ minn ġo fiha, kienu nstabu ukoll xkejjer vojta bħal dik li fiha kien hemm droga cannabis. Anthony Debattista kien tressaq b'akkuzi ta' reati relatati mad-droga. Il-Pulizija kompliet bl- l-investigazzjonijiet.

Illi minn ezamijiet u analizi ulterjuri li saru mill-espert tal-Qorti fuq is-sustanza li nstabet gie kkonfermat li fil-fatt kien hemm għoxrin (20) blokka f'ammont ta' 4,639 grammi li instabu kienu raza tal-pjanta Cannabis. Fl-għoxrin (20) blokka ta' sustanza kien hemm is-sustanza *Tetrahydrocannabinol*, sustanza li kellha purita' medja ta' 9.1%. Illi d-droga cannabis hija regolata taħt l-Ordinanza dwar il-Medicini Perikoluzi.

Waqt li kienu qegħdin jinvestigaw il-pulizija irriżulta li l-akkuzat **Clayton Azzopardi** kien juża il-vettura GAL729, Mercedes li kienet tinstab quddiem dik l-istess reżidenza li minnha kienu ħerġin in-nies inkluż Anthony Debattista u l-akkuzat Clayton Azzopardi.

Kienet infetħet inkjesta fir-rigward ta' din is-sejba ta' droga u kien hemm fost oħrajn talba sabiex jittieħdu l-impronti diġitali tal-akkużat. Fil-fatt kien inħatar espert sabiex jagħmel analiżi tal-impronti diġitali tal-istess akkużat Clayton Azzopardi u dawk l-

impronti diġitali (fingerprints) li ġew elevati minn fuq id-droga. Irriżulta fil-fatt, li kien hemm positive match bejn dawk il-fingerprints li gew elevati fuq id-droga u dawk tal-akkużat **Clayton Azzopardi.**

Dan kollu juri biċ-ċar illi l-akkużat Clayton Azzopardi kien qiegħed jassoċja ruħu ma' Anthony Debattista fost oħrajn bl-għan illi flimkien ibiegħu jew jittraffikaw id-droga, cioe d-droga cannabis u liema droga fil-fatt kienet nstabet għand Anthony Debattista u li fuqha kellha l-impronta digitali (fingerprint) ta' l-akkuzat **Clayton Azzopardi.**

Kienet saret ukoll analiżi tal-*call logs* bejn l-akkużat Clayton Azzopardi u Anthony Debattista, u minn dawn il-mobiles, u profiles u logs tat-telefonati, irriżulta illi l-istess Clayton **Azzopardi** kellu numru ta' skambji telefoniċi mal-istess Anthony Debattista illi kien ġie maqbud u arrestat bil-cannabis fil-pussess tiegħu.

Illi di piu, l-akkużat **Clayton Azzopardi** kiser il-kundizzjonijiet ta' diversi sentenzi definittivi u li ma jistawx jinbidlu, dawn huma:

Il-Pulizija (Supt Norbert Ciappara) Vs Clayton Azzopardi mogħtija mill-Qorti tal-Maġistrati(Malta) bhala Qorti ta' Ġudikatura Kriminali per Maġistrat Lawrence Quintano 06 ta' Novembru 2009;

Il-Pulizija (Supt Norbert Ciappara) Vs Clayton Azzopardi mogħtija mill-Qorti tal-Maġistrati(Malta) bhala Qorti ta' Ġudikatura Kriminali per Maġistrat Lawrence Quintano 23 ta' Novembru 2009;

Illi oltre minn hekk, l-akkużat **Clayton Azzopardi** rrenda ruhu reċidiv ta' sentenza definitiva u li ma tistax tinbidel, din hija:

Il-Pulizija (Supt Norbert Ciappara) Vs Clayton Azzopardi mogħtija mill-Qorti tal-Maġistrati(Malta) bhala Qorti ta' Ġudikatura Kriminali per Maġistrat Lawrence Quintano 15 ta' Mejju 2009;

Il-Konsegwenzi:

B'għemilu l-akkużat **Clayton Azzopardi** sar ħati talli ġewwa Malta u l-gżejjer Maltin assoċja ruhu ma' xi persuna jew persuni oħra f'dawn il-Gżejjer jew barra minn dawn il-gżejjer sabiex ibiegħu jew jittraffikaw f'dawn il-Gżejjer, ftit aktar minn erba' kilogrammi ta' raża tal-Cannabis u dan bi ksur tad-dispożizzjonijiet tal-Ordinanza dwar il-Mediċini perikolużi, Kap 101 tal-Liġijiet ta' Malta, jew li ppromwova, ikkostitwixxa, organizza jew iffinanzja din l-assocjazzjoni.

Illi di piu, bil-kommissjoni tar-reat fuq imsemmi, l-akkuzat **Clayton Azzopardi** irrenda ruhu recediv wara li b'diversi sentenzi mogħtija mill-qrati maltin, l-akkużat instab ħati ta' diversi reati.

Illi l-akkużat bil-kommissjoni tar-reat hawn fuq msemmi, **Clayton Azzopardi** kiser il-kundizzjonijiet ta' diversi sentenzi definittivi u li ma jistawx jinbidlu

L-Akkuża:

Għaldaqstant l-Avukat Ġenerali f'isem ir-Republika ta' Malta, in bażi għal-fatti narrati fil-paragrafi preċedenti u għaċ-ċirkostanzi kollha aktar fuq msemmija, jakkuża quddiem din l-Onorabbli Qorti Kriminali lill-imsemmi **Clayton Azzopardi** ħati talli fis-06 ta' Mejju 2010 u fil-jiem ta' qabel din id-data ġewwa Malta u l-gżejjer Maltin assoċja ruhu ma xi persuna jew persuni oħra f'dawn il-Gżejjer jew barra minn dawn il-gżejjer sabiex ibiegħu jew jittraffikaw f'dawn il-gżejjer, ir-raża tal-Cannabis u dan bi ksur tad-dispożizzjonijiet tal-Ordinanza dwar il-Mediċini Perikolużi, Kap 101 tal-Liġijiet ta' Malta.

Inoltre, l-Avukat Ġenerali jaddebita lill-akkużat **Clayton Azzopardi** bir-reċediva wara li permezz ta' numru ta' sentenzi definittivi u li ma jistawx jiġu mibdulin huwa kien instab ħati ta' diversi reati, fosthom reati ta' serq. Dawn is-sentenzi huma:

Il-Pulizija (Supt Norbert Ciappara) Vs Clayton Azzopardi mogħtija mill-Qorti tal-Maġistrati(Malta) bhala Qorti ta' Ġudikatura Kriminali per Maġistrat Lawrence Quintano 15 ta' Mejju 2009;

Inoltre, l-Avukat Ġenerali jaddebita lill-akkużat **Clayton Azzopardi** talli kiser il-kundizzjonijiet wara li permezz ta' numru ta' sentenzi definittivi u li ma jistawx jiġu mibdulin huwa kien ngħata numru ta' kundizzjonijiet. Dawn is-sentenzi huma:

Il-Pulizija (Supt Norbert Ciappara) Vs Clayton Azzopardi mogħtija mill-Qorti tal-Maġistrati(Malta) bhala Qorti ta' Ġudikatura Kriminali per Maġistrat Lawrence Quintano 06 ta' Novembru 2009;

Il-Pulizija (Supt Norbert Ciappara) Vs Clayton Azzopardi mogħtija mill-Qorti tal-Maġistrati(Malta) bhala Qorti ta' Ġudikatura Kriminali per Maġistrat Lawrence Quintano 23 ta' Novembru 2009;

Il-Piena:

U jitlob li jingħamel skond il-liġi kontra l-imsemmi akkużat **Clayton Azzopardi,** reċidiv f'delitt u illi jiġi kkundannat għal-piena ta' priġunerija għall-għomor u multa ta' mhux inqas minn elfejn tlett mija disgħa u għoxrin euro sebgħa u tletin ċenteżmi (€2,329.37) iżda mhux iżjed minn mija u sittax il-elf erba' mija tmiena u sittin euro sebgħa u sittin ċentżmu (€116,468.67) u l-konfiska favur l-Gvern ta' l-oġġetti kollha li dwarhom sar ir-reat u l-konfiska favur il-Gvern ta' kull flejjes jew propjeta' mobbli u immobbli oħra tal-persuna hekk misjuba ħatja skond dak li hemm u jintqal fl-artikoli 2, 8, 10, 12, 22, 24A u 26 tal-Ordinanza dwar il-Mediċini Perikolużi, Kapitolu 101 tal-Ligijiet ta' Malta u tar-regoli 2, 4(a) u 10 tar-regoli tal-1939 Għall-Kontroll Intern tad-Drogi Perikolużi (N.G.292 tal-1939) u fl-artikoli 17, 18, 23, 23A, 23B, 23C, 31, 48A, 49, 50 u 533 tal-Kodiċi Kriminali, Kapitolu 9 tal-Ligijiet ta' Malta jew għall kull piena oħra li tista' skond il-liġi tingħata għall-ħtija tal-msemmija akkużat Clayton Azzopardi.

<u>IT-TIENI KAP – Bejgħ jew Traffikar ta' Cannabis</u>

<u>Il-Fatti:</u>

Fid-dati u fil-kuntest taċ-ċirkostanzi kollha msemmija fl-ewwel Kap ta' dan l-Att t'Akkuża, u senjatament, fis-sitt (06) jum mix-xahar ta' Mejju tas-sena elfejn u għaxra (2010) u fil-jiem ta' qabel din id-data, ġewwa l-gżejjer Maltin, **Clayton Azzopardi** (aktar l-isfel magħruf bħala l-'akkużat') iddeċieda li kien se jkun parti minn grupp ta' nies u li magħhom kien se jittraffika, ibiegħ, imexxi jew jipprepara b'xi mod ir-raża meħuda mill-pjanta Cannabis.

Ġara fil-fatt illi kif spjegat fil-kap preċedenti ta' dan l-Att ta' Akkuza, l-Pulizija kienu qegħdin jissorveljaw lil ċertu Anthony Debattista u minn din is-sorveljanza, irriżulta li l-akkużat Clayton Azzopardi kellu kuntatt mal-istess Anthony Debattista u dan seta' jiġi aċċertat mill-karozza li kien jagħmel użu minnha l-akkuzat **Clayton Azzopardi,** li kienet intlemħet barra r-reżidenza li fiha kien hemm Anthony Debattista. Wara li din il-karozza misjuqa mill-akkuzat Clayton Azzopardi telqet minn fuq il-post, il-Pulizija rat lil Anthony Debattista ħiereġ minn ġewwa r-reżidenza bi xkora u għalhekk il-Pulizija waqfu lil Anthony Debattista u arrestawh minħabba s-suspett li kellhu fil-pussess tiegħu d-droga. Fil-fatt, mal-arrest ta' Anthony Debattista il-Pulizija sabet numru ta' sapun (pakketti) bis-sustanza suspettata drogacannabis, u minn stharrig ulterjuri li sar mill-espert nominat mill-Magistrat Inkwirenti rrizulta li fuq waħda minn dawn is-sapun, kien hemm impronta diġitali li rriżultat kienet taqbel mal-impronta diġitali tal-akkużat **Clayton Azzopardi.**

Illi d-droga pprelevata mill-Ufficjali tal-Pulizija giet mghoddija ghal aktar stharrig kimiku mill-ispizjar nominat mill-Magistrat Inkwirenti fejn gie konstatat li s-sapun kienu jikkontjenu l-pjanta cannabis kollha jew bicca minnha, cioe għoxrin (20) blokka f'ammont ta' 4,639 grammi li instabu kienu raza tal-pjanta Cannabis. Fl-għoxrin (20) blokka ta' sustanza kien hemm is-sustanza *Tetrahydrocannabinol*, sustanza li kellha

purita' medja ta' 9.1%. Din is-sustanza perikoluza ma kenitx intiza ghall-uzu personali tal-akkuzat izda kienet intiza sabiex tigi mibjugha u ttraffikata fil-gzejjer Maltin.

Kien propju l-akkuzat **Clayton Azzopardi** illi bl-eghmil tieghu ippartecipa fin-negozju tad-droga cannabis u cioe' negozju ta' bejgh u traffikar ta' droga cannabis f'Malta. Dan il-fatt huwa wieħed li b'ebda mod ma' jista jiġi nnegat mill-istess akkużat Clayton Azzopardi, peress li l-karozza tiegħu ntlemħet barra r-reżidenza ta' Anthony Debattista li meta' ġie arrestat, nstabulu numru ta' sapun tar-raża tal-pjanta Cannabis u terga' u tghid fuq waħda minn dawn is-sapun kien hemm l-impronta digitali ta' l-akkuzat Clayton **Azzopardi**. Oltre minn hekk, deher ċar li l-akkużat Clayton Azzopardi u Anthony Debattista kienu qegħdin f'kuntatt ma xulxin u dan jirrizulta mill-fatt li kien hemm numru ta' telefonati u skambju ta' messaggi bil-*mobile* għaddejjin bejniethom. Dan kollu juri li l-akkuzat Clayton Azzopardi kien partecipi fin-negozju tad-droga cannabis billi wettaq l-atti preparattivi necessarju ghal bejgh u traffikar tad-droga tal-pjanta Cannabis;

Illi d-droga Cannabis hija msemmija fit-Taqsima I tal-Ewwel Skeda li tinsab mal-Ordinanza dwar il-Medicini Perikoluzi, Kapitolu 101 tal-Ligijiet ta' Malta.

Illi di piu, l-akkużat **Clayton Azzopardi** kiser il-kundizzjonijiet ta' diversi sentenzi definittivi u li ma jistawx jinbidlu, dawn huma:

Il-Pulizija (Supt Norbert Ciappara) Vs Clayton Azzopardi mogħtija mill-Qorti tal-Maġistrati(Malta) bġala Qorti ta' Ġudikatura Kriminali per Maġistrat Lawrence Quintano 06 ta' Novembru 2009;

Il-Pulizija (Supt Norbert Ciappara) Vs Clayton Azzopardi mogħtija mill-Qorti tal-Maġistrati(Malta) bġala Qorti ta' Ġudikatura Kriminali per Maġistrat Lawrence Quintano 23 ta' Novembru 2009;

Illi oltre minn hekk, l-akkużat **Clayton Azzopardi** rrenda ruhu reċidiv ta' sentenza definitiva u li ma tistax tinbidel, din hija:

Il-Pulizija (Supt Norbert Ciappara) Vs Clayton Azzopardi mogħtija mill-Qorti tal-Maġistrati(Malta) bġala Qorti ta' Ġudikatura Kriminali per Maġistrat Lawrence Quintano 15 ta' Mejju 2009;

Il-Konsegwenzi:

B'għemilu l-akkużat **Clayton Azzopardi** sar ħati talli ġewwa Malta u l-gżejjer Maltin forna jew ipprokura, jew offra li jforni jew jipprokura d-droga Pjanta Cannabis kollha jew parti minnha lil xi persuni, f'dawn il-gzejjer jew x'imkien iehor, jew avża l-imsemmija droga għal-bejgħ mingħajr ma kellu liċenzja mill-Ministru responsabbli għas-saħħa u mingħajr ma kien awtorizzat bir-regoli tal-1939 għall-Kontroll Intern tad-Drogi Perikolużi jew minn xi awtorita' apposta mogħtija mill-Ministru responsabbli għas-Saħħa li jforni d-droga msemmija, u mingħajr ma kien fil-pussess ta' awtorizzazzjoni għall-importazzjoni jew awtorizzazzjoni għall-esportazzjoni maħruġa mit-Tabib Prinċipali tal-Gvern skond id-dispożizzjonijiet tat-Taqsima VI tal-Ordinanza dwar il-Mediċini perikolużi, u mingħajr ma kellu liċenzja jew xort'oħra awtorizzat li jimmanifattura d-droga msemmija, u mingħajr ma kellu liċenzja li jipprokura l-istess droga.

Illi di piu, bil-kommissjoni tar-reat fuq imsemmi, l-akkuzat **Clayton Azzopardi** irrenda ruhu recediv wara li b'diversi sentenzi mogħtija mill-qrati maltin, l-akkużat instab ħati ta' diversi reati.

Illi l-akkużat bil-kommissjoni tar-reat hawn fuq msemmi, **Clayton Azzopardi** kiser il-kundizzjonijiet ta' diversi sentenzi definittivi u li ma jistawx jinbidlu.

L-Akkuża:

Għaldaqstant l-Avukat Ġenerali f'isem ir-Repubblika ta' Malta, in bażi għal-fatti narrati fil-paragrafi preċedenti u għaċ-ċirkostanzi kollha aktar fuq msemmija f'dan l-Att ta' Akkuza, jakkuża quddiem din l-Onorabbli Qorti Kriminali lill-imsemmi **Clayton Azzopardi** ħati talli fis-06 ta' Mejju 2010 u fil-jiem ta' qabel din id-data ġewwa Malta u l-gżejjer Maltin biegh jew traffika l-pjanta cannabis f'Malta kollha jew bicca minnha (minbarra l-preparazzjonijiet medicinali taghha) kontra d-disposizzjonijiet tal-Ordinanza dwar il-Medicini Perikoluzi billi forna jew ipprokura, jew offra li jforni jew jipprokura d-droga Pjanta Cannabis kollha jew parti minnha lil xi persuni, f'dawn il-gzejjer jew x'imkien iehor, jew avża l-imsemmija droga għal-bejgħ mingħajr ma kellu liċenzja mill-Ministru responsabbli għas-saħħa u mingħajr ma kien awtorizzat bir-regoli tal-1939 għall-Kontroll Intern tad-Drogi Perikolużi jew minn xi awtorita' apposta mogħtija mill-Ministru responsabbli għas-Saħħa li jforni d-droga msemmija, u mingħajr ma kien fil-pussess ta' awtorizzazzjoni għall-importazzjoni jew awtorizzazzjoni għall-esportazzjoni maħruġa mit-Tabib Prinċipali tal-Gvern skond id-dispożizzjonijiet tat-Taqsima VI tal-Ordinanza dwar il-Mediċini perikolużi, u mingħajr ma kellu liċenzja jew xort'oħra awtorizzat li jimmanifattura d-droga msemmija, u mingħajr ma kellu liċenzja li jipprokura l-istess droga.

Inoltre, l-Avukat Ġenerali jaddebita lill-akkużat **Clayton Azzopardi** bir-reċediva wara li permezz ta' numru ta' sentenzi definittivi u li ma jistawx jiġu mibdulin huwa kien instab ħati ta' diversi reati, fosthom reati ta' serq. Dawn is-sentenzi huma:
Il-Pulizija (Supt Norbert Ciappara) Vs Clayton Azzopardi mogħtija mill-Qorti tal-Maġistrati(Malta) bġala Qorti ta' Ġudikatura Kriminali per Maġistrat Lawrence Quintano 15 ta' Mejju 2009;

Inoltre, l-Avukat Ġenerali jaddebita lill-akkużat **Clayton Azzopardi** talli kiser il-kundizzjonijiet wara li permezz ta' numru ta' sentenzi definittivi u li ma jistawx jiġu mibdulin huwa kien ngħata numru ta' kundizzjonijiet. Dawn is-sentenzi huma:

Il-Pulizija (Supt Norbert Ciappara) Vs Clayton Azzopardi mogħtija mill-Qorti tal-Maġistrati(Malta) bġala Qorti ta' Ġudikatura Kriminali per Maġistrat Lawrence Quintano 06 ta' Novembru 2009;

Il-Pulizija (Supt Norbert Ciappara) Vs Clayton Azzopardi mogħtija mill-Qorti tal-Maġistrati(Malta) bġala Qorti ta' Ġudikatura Kriminali per Maġistrat Lawrence Quintano 23 ta' Novembru 2009;

Il-Piena:

U jitlob li jingħamel skond il-liġi kontra l-imsemmi akkużat **Clayton Azzopardi,** reċidiv f'delitt u illi jiġi kkundannat għal-piena ta' priġunerija għall-għomor u multa ta' mhux inqas minn elfejn tlett mija disgħa u għoxrin euro sebgħa u tletin ċenteżmi (€2,329.37) iżda mhux iżjed minn mija u sittax il-elf erba' mija tmiena u sittin euro sebgħa u sittin ċentżmu (€116,468.67) u l-konfiska favur l-Gvern ta' l-oġġetti kollha li dwarhom sar ir-reat u l-konfiska favur il-Gvern ta' kull flejjes jew propjeta' mobbli u immobbli oħra tal-persuna hekk misjuba ħatja skond dak li hemm u jintqal fl-artikoli 2, 7, 8, 9, 10, 12, 22, 24A u 26 tal-Ordinanza dwar il-Mediċini Perikolużi, u tar-regoli 2, 4(a), 9 u 10 tar-regoli tal-1939 Għall-Kontroll Intern tad-Drogi Perikolużi (N.G.292 tal-1939) u fl-artikoli 17, 18, 23, 23A, 23B, 23C, 31, 49, 50 u 533 tal-Kodiċi Kriminali, jew għall kull piena oħra li tista' skond il-liġi tingħata għall-ħtija tal-msemmija akkużat.

IT-TIELET KAP – Pussess ta' raża ta' Cannabis mhux għall-użu esklussiv

Il-Fatti:

Fid-dati u fil-kuntest taċ-ċirkostanzi kollha msemmija fil-kapi ta' dan l-Att t'akkuża, u senjatament, fis-sitt (06) jum mix-xahar ta' Mejju tas-sena elfejn u għaxra (2010) u fil-jiem ta' qabel din id-data, ġewwa Malta u l-gżejjer Maltin, **Clayton Azzopardi** (aktar l-isfel magħruf bħala l-'akkużat') kellhu fil-pussess tiegħu droga u cioe ir-raża

meħuda mill-pjanta Cannabis, u meta kellhu fil-pussess tiegħu din ir-raża tal-cannabis, deher biċ-ċar li din id-droga ma kinitx għall-użu esklussiv tiegħu.

Kif ben spjegat iktar qabel f'dan l-Att tal-Akkuża, ħareġ ċar illi l-akkuzat **Clayton Azzopardi** kien persuna li kellu fil-pussess tieghu tar-raża tal-pjanta Cannabis propju bil-għan li din ma tkunx għall-użu esklussiv tiegħu u dan jirrizulta car mill-fatt speċifiku li l-kwantita tad-droga pjanta tal-cannabis (ftit aktar minn erba' kilos) u ċ-ċirkostanzi li fiha nstabet u l-mod kif nstabet urew propju dan.

Fil-fatt, kif jirrizulta bic-car fil-kapi preċedenti ta' dan l-Att ta' Akkuza, l-akkużat Clayton Azzopardi kien qiegħed f'assoċjazzjoni ta' nies li kienu qegħdin jaraw kif se ibieghu u jittraffikaw d-droga msemmija. Illi l-pulizija kienu qegħdin jissorveljaw lill ċertu Anthony Debattista u rriżulta li l-akkuzat **Clayton Azzopardi** kien imur vicin il-fond fejn kien ikun Anthony Debattista u jidhol fl-istess fond waqt li jkun hemm Anthony Debattista. Ġara effettivament, li fis- 6 ta' Mejju 2010, l-akkuzat Clayton Azzopardi kien ghal darb'ohra mar bil-vettur li kien qieghed isuq vicin il-fond fejn kien Anthony Debattista u dahal fl-istess fond. Ftit tal-hin wara, Anthony Debattista hareg mill-fond bid-droga cannabis. In fatti, meta Anthony Debattista hareg mill-fond kien ġie arrestat mill-Pulizija li sabu fuqu xi sapun (pakketti), kollha mgezwrin ġo basket, tar-raża tal-cannabis, li meta wieħed jħares lejn l-kwantita' tagħhom u t-tip, jidher ċar li ma kinux biex jintużaw personalment.

Effettivament, wara li ġie arrestat Anthony Debattista b'din ir-raża tal-kannabis li kienet f'sapun li kienu bil-plastic madwarhom, ġew elevati impronti diġitali minn fuqhom, meta l-espert imqabbad mill-Magistrat Inkwirenti analizzat u qabbel dawn l-impronti digitali ma l-impronti digitali tal-akkużat Clayton Azzopardi, kien hemm qbil. Għalhekk l-akkuzat Clayton Azzopardi qatt ma jista jinnega hu stess li dawn kienu fil-pussess tiegħu.

Illi d-droga pprelevata mill-Ufficjali tal-Pulizija giet mghoddija ghal aktar stharrig kimiku mill-ispizjar nominat mill-Magistrat Inkwirenti fejn gie konstatat li s-sapun

kienu jikkontjenu l-pjanta cannabis kollha jew bicca minnha, cioe għoxrin (20) blokka f'ammont ta' 4,639 grammi li instabu kienu raza tal-pjanta Cannabis. Fl-għoxrin (20) blokka ta' sustanza kien hemm is-sustanza *Tetrahydrocannabinol*, sustanza li kellha purita' medja ta' 9.1%... Din is-sustanza perikoluza ma kenitx intiza ghall-uzu personali tal-akkuzat izda kienet intiza sabiex tigi mibjugha u ttraffikata fil-gzejjer Maltin.

Illi d-droga cannabis hija msemmija fit-Taqsima I ta' l-Ewwel Skeda li tinsab ma' l-Ordinanza dwar il-Medicini Perikoluzi, Kapitolu 101 tal-Ligijiet ta' Malta.

Illi l-akkuzat Clayton Azzopardi ma kienx fil-pussess ta' awtorizzazzjoni jew licenzja mahruga bil-Ligi li tippermettilu li jkollu fil-pussess tieghu din is-sustanza perikoluza.

Inoltre, l-Avukat Ġenerali jaddebita lill-akkużat **Clayton Azzopardi** bir-reċediva wara li permezz ta' numru ta' sentenzi definittivi u li ma jistawx jiġu mibdulin huwa kien instab ħati ta' diversi reati, fosthom reati ta' serq. Dawn is-sentenzi huma:
Il-Pulizija (Supt Norbert Ciappara) Vs Clayton Azzopardi mogħtija mill-Qorti tal-Maġistrati(Malta) bġala Qorti ta' Ġudikatura Kriminali per Maġistrat Lawrence Quintano 15 ta' Mejju 2009;

Inoltre, l-Avukat Ġenerali jaddebita lill-akkużat **Clayton Azzopardi** talli kiser il-kundizzjonijiet wara li permezz ta' numru ta' sentenzi definittivi u li ma jistawx jiġu mibdulin huwa kien ngħata numru ta' kundizzjonijiet. Dawn is-sentenzi huma:

Il-Pulizija (Supt Norbert Ciappara) Vs Clayton Azzopardi mogħtija mill-Qorti tal-Maġistrati(Malta) bġala Qorti ta' Ġudikatura Kriminali per Maġistrat Lawrence Quintano 06 ta' Novembru 2009;

Il-Pulizija (Supt Norbert Ciappara) Vs Clayton Azzopardi mogħtija mill-Qorti tal-Maġistrati(Malta) bġala Qorti ta' Ġudikatura Kriminali per Maġistrat Lawrence Quintano 23 ta' Novembru 2009;

Il-Konsegwenzi:

B'għemilu l-akkużat **Clayton Azzopardi** sar ħati talli ġewwa Malta u l-gżejjer Maltin fis-06 ta' Mejju 2010 u fil-ġranet ta' qabel, kellhu fil-pussess tiegħu l-pjanta Cannabis kollha jew parti minnha u dan meta ma kienx fil-pussess ta' awtorizzazzjoni għall-importazzjoni jew għall-esportazzjoni maħruġ mit-tabib prinċipali tal-gvern skond id-dispożizzjonijiet tat-Taqsima VI tal-Ordinanza dwar il-mediċini perikolużi, u meta ma kienx bil-liċenzja jew xort'oħra awtorizzat jimmanifattura jew iforni d-droga msemmija, u ma kienx b'xi mod ieħor bil-liċenzja mogħtija mill-Ministru responsabbli għad-Dipartiment tas-Saħħa u ma kien awtorizzat bir-Regoli tal-1939 għall-Kontroll intern fuq id-drogi preikolużi jew b'xi awtorita' mogħtija mill-Ministru responsabbli għad-Dipartiment tas-saħħa li jkollu dik id-droga fil-pussess tiegħu, u dik id-droga ma ġietx fornuta lilu għall-użu tiegħu skond riċetta kif provdut fir-regoli msemmija, b'dan illi r-reat kien wieħed kommess taħt ċirkostanzi li juru li dak il-pussess ma kienx għall-użu esklussiv tiegħu.

Illi di piu, bil-kommissjoni tar-reat fuq imsemmi, l-akkuzat **Clayton Azzopardi** irrenda ruhu recediv wara li b'diversi sentenzi mogħtija mill-qrati maltin, l-akkużat instab ħati ta' diversi reati.

Illi l-akkużat bil-kommissjoni tar-reat hawn fuq msemmi, **Clayton Azzopardi** kiser il-kundizzjonijiet ta' diversi sentenzi definittivi u li ma jistawx jinbidlu.

L-Akkuża:

Għaldaqstant l-Avukat Ġenerali f'isem ir-Repubblika ta' Malta, in bażi għal-fatti narrati fil-paragrafi preċedenti u għaċ-ċirkostanzi kollha aktar fuq msemmija, jakkuża quddiem din l-Onorabbli Qorti Kriminali lill-imsemmi **Clayton Azzopardi** ħati talli fis-06 ta' Mejju 2010 u fil-jiem ta' qabel din id-data ġewwa Malta u l-gżejjer Maltin, kellhu fil-pussess tiegħu l-pjanta Cannabis jew parti minnha u dan meta ma kienx fil-pussess ta' awtorizzazzjoni għall-importazzjoni jew għall-esportazzjoni maħruġ mit-

tabib prinċipali tal-gvern skond id-dispożizzjonijiet tat-Taqsima VI tal-Ordinanza dwar il-mediċini perikolużi, u meta ma kienx bil-liċenzja jew xort'oħra awtorizzat jimmanifattura jew iforni d-droga msemmija, u ma kienx b'xi mod ieħor bil-liċenzja mogħtija mill-Ministru responsabbli għad-Dipartiment tas-Saħħa u ma kien awtorizzat bir-Regoli tal-1939 għall-Kontroll intern fuq id-drogi preikolużi jew b'xi awtorita' mogħtija mill-Ministru responsabbli għad-Dipartiment tas-saħħa li jkollu dik id-droga fil-pussess tiegħu, u dik id-droga ma ġietx fornuta lilu għall-użu tiegħu skond riċetta kif provdut fir-regoli msemmija, b'dan illi r-reat kien wieħed kommess taħt ċirkostanzi li juru li dak il-pussess ma kienx għall-użu esklussiv tiegħu liema droga nstabet f'ċirkostanzi li juru li ma kinitx għall-użu esklussiv tiegħu.

Inoltre, l-Avukat Ġenerali jaddebita lill-akkużat **Clayton Azzopardi** bir-reċediva wara li permezz ta' numru ta' sentenzi definittivi u li ma jistawx jiġu mibdulin huwa kien instab ħati ta' diversi reati, fosthom reati ta' serq. Dawn is-sentenzi huma:
Il-Pulizija (Supt Norbert Ciappara) Vs Clayton Azzopardi mogħtija mill-Qorti tal-Maġistrati(Malta) bġala Qorti ta' Ġudikatura Kriminali per Maġistrat Lawrence Quintano 15 ta' Mejju 2009;

Inoltre, l-Avukat Ġenerali jaddebita lill-akkużat **Clayton Azzopardi** talli kiser il-kundizzjonijiet wara li permezz ta' numru ta' sentenzi definittivi u li ma jistawx jiġu mibdulin huwa kien ngħata numru ta' kundizzjonijiet. Dawn is-sentenzi huma:

Il-Pulizija (Supt Norbert Ciappara) Vs Clayton Azzopardi mogħtija mill-Qorti tal-Maġistrati(Malta) bġala Qorti ta' Ġudikatura Kriminali per Maġistrat Lawrence Quintano 06 ta' Novembru 2009;

Il-Pulizija (Supt Norbert Ciappara) Vs Clayton Azzopardi mogħtija mill-Qorti tal-Maġistrati(Malta) bġala Qorti ta' Ġudikatura Kriminali per Maġistrat Lawrence Quintano 23 ta' Novembru 2009;

Il-Piena:

U għalhekk jitlob li jingħamel skond il-liġi kontra l-imsemmi akkużat u li jiġi kkundannat għall-piena ta' priġunerija għal għomru u multa ta' mhux inqas minn elfejn tlett mija u disa u għoxrin euro u seba' u tletin ċenteżmi (€2329.37) iżda mhux iżjed minn mija u sittax il-elf erba mija u tmienja u sittin euro u seba' u sittin ċenteżmu (€116,468.67) u l-konfiska favur il-Gvern tal-oġġetti kollha li dwarhom sar ir-reat u l-konfiska favur il-Gvern ta' kull flejjes jew propjeta' mobbli u immobbli oħra tal-persuna hekk misjuba ħatja, skond dak li hemm u jintqal fl-artikoli 2, 7, 8, 9, 10(1), 12, 20, 22(1)(a)(1B)(2)(a)(i)(3A)(a)(b)(c)(d)(7), 22A, 24A u 26 tal-Ordinanza dwar il-Mediċini Perikolużi u r-regola 4(a) u 9 tar-regoli tal-1939 għall-Kontroll Intern tad-Drogi Perikolużi (N.G. 292 tal-1939) u fl-artikoli 17, 23, 23A, 23B, 23C 31, 49, 50 u 533 tal-Kodiċi Kriminali jew għall kull piena oħra li tista' skond il-liġi tingħata għall-ħtija tal-imsemmi akkużat.

Rat in-nota ta' eccezzjonijiet tal-akkuzat Clayton Azzopardi, pprezentata fir-registru ta' din l-Onorbbli Qorti nhar it-23 ta' Novembru, 2022 fejn espona bir-rispett:

Li biha qieghed iressaq il'quddiem is-segwenti eccezzjonijiet preliminari:

1. Illi fl-ewwel lok, l-akkuzat qieghed jecepixxi n-nullita tal-att tal-akkuza ai termini tal-Artikolu 597 (4) tal-Kap 9 stante li l-ezami tal-akkuzat ma sarx skont dak li jipprovdi l-Artikolu 392 tal-Kap 9 tal-Ligijiet ta' Malta u cioe fejn "*il-Qorti tistaqsih ismu u kunjomu, kemm-il sena għandu, fejn twieled u fejn joqgħod, is-sengħa, professjoni jew stat ieħor tiegħu,* ***<u>l-isem u kunjom tal-ġenituri,u jekk humiex ħajjin jew mejtin."</u>*** Illi stante illi l-ezami tal-imputat huwa element holistiku, ladarba dan ma sarx skont l-artiklu 392 tal-Kap 9 u cioe stante lill-Qorti a fol. 16 **<u>staqsiet biss x'inhu l-isem missier l-akkuzat odjern u jekk hux haj jew mejjet</u>**, seta' jigi sanat biss billi jerga' jsir l-ezami mill-gdid fl-intier tieghu u allura la ma regax sar u d-difett ma giex sanat daqs li kieku r-rekwizit fl-Artikolu 392 tal-Kap 9 ma giex osservat u dana jimporta in-nullita tal-att tal-akkuza ai termini tal-Artikolu 597(4) tal-Kap 9;

2. Illi l-procedura kollha tal-kumpilazzjoni hija nulla, u dan peress illi kif jirrizulta mill-atti processwali, meta l-Magistrat precedenti u cioe Neville Camilleri gie elevat ghal Imhallef u l-istrutorja giet presedjuta minn Magistrat iehor u cioe il-Magistrat Natasha Galea Sciberras, qatt ma inghatat ezenzjoni mid-difiza sabiex ma tergax tisma' mill-gdid l-provi mismugha fil-kawza quddiem il-Qorti kif diversament u precedentement preseduta;

3. Illi minghajr pregudizzju ghal dak sueccepit, il-procedura kollha tal-kumpilazzjoni hija nulla, u dan peress illi ma jirrizulta mill-atti processwali l-ebda ordni mill-Qorti sabiex it-traskrizzjoni tax-xhieda tittiehed b'mezzi eletro-manjetici jew digitali;

4. Illi minghajr pregudizzju ghal dak sueccepit, l-procedura tal-kumpilazzjoni hija wkoll nulla ghaliex ma hemmx esebit in atti d-digriet t'assenjazzjoni mill-Prim'Imhallef sabiex il-Qorti Struttorja tigi presedjuta mill-Magistrat Natasha Galea Sciberras;

5. Illi minghajr pregudizzju ghas-suespost il-kumpilazzjoni u kif ukoll l-investigazzjoni huma nulli stante illi l-akkuzat ma kienx inghata id-dritt ghad-*disclosure* fi stadju ta' investigazzjoni anke stante illi dan id-dritt ma kienx koncess taht il-ligi Maltija f'dak iz-zmien, liema nuqqas mhux biss wassal ghal actual prejudice f'dan il-kaz izda eventwalment gie rimedjat, permezz tal-emendi fil-kodici Kriminali fl-Artikolu 534AB li a bazi tieghu l-iskeda E, Taqsima I, Ittra bi Drittijiet tipprovdi li persuna interrogata jew l-avukat taghha ghandhom dritt ghad-dokumenti kollha senjatament il-provi kollha favur jew kontra l-akkuzat. Illi in oltre, l-esponenti jaghmel referenza wkoll ghall-Artikolu 534AF oltre l-artikolu 356 (2) tal-Kap 9. Illi certament il-konoxxenza tal-provi li l-prosekuzzjoni tressaq kontra l-akkuzat huma sanciti fil-principju ta' *equality of arms*, element fundamentali ta' dritt ta' smiegh xieraq. Illi sussidjarjament u minghajr pregudizzju f'kaz lill-Qorti joghgobha ma tilqax it-

talba ghan-nullita` tal-proceduri l-akkzuat umilment jitlob lil din l-Onorabbli Qorti titlob l-isfilz ta' dawk il-provi, xhieda u dokumenti kollha inkluz fl-inkjesta li ma inghatawx lill-esponent bhala *diclosure* fil-waqt tal-investigazzjoni ghall-istess ragunijiet appena suesposti; Illi fost l-oggetti li ghandhom jigu mnehhija mill-atti hemm il-filmat li allegatament ittiehed minn Trevor Cassar Mallia u illi qatt ma inghata lill-akkuzat bhala disclosure fil-waqt tal-investigazzjoni tieghu;

6. Illi b'referenza ghall-Ordni tal-Avukat Generali a fol. 14 tal-process, fejn l-Avukat Generali jordna li l-akkuzat **jitressaq quddiem il-Qorti Kriminali** l-esponent jirrileva s-segwenti:

   a) illi tezisti diskrepanza bejn it-test Malti li jaqra **titressaq quddiem il-Qorti Kriminali** u t-test Ingliz li jaqra **shall be tried in the Criminal Court.** Illi **tried** hija tradotta fil-Malti bil-kelma gudikat filwaqt illi jitressaq hija tradotta bl-Ingliz bil-kelma **arraigned;**

   b) illi filwaqt li huwa minnu li sabiex persuna tigi gudikata mill-Qorti Kriminali l-ewwel trid issir il-kumpilazzjoni pero dak ordnat a fol. 14 mill-Avukat Generali jew ma jistax isehh jew f'dan il-kaz ma sehhx ghaliex meta gie mressaq (***arraigned***) huwa tressaq quddiem il-Qorti tal-Magistrati u ghaldaqstant jew il-ligi qed tikontempla procedura zbaljata jew dak kontemplat mil-ligi ma giex segwit li fil-kaz il-wiehed jew l-iehor ghandu jgib in-nullita` tal-proceduri;

7. Illi wkoll din il-Qorti ghandha tordna l-isfilz tar-relazzjonijiet u x-xhieda ta' PC 1525 Patrick Farrugia (a fol. 78 tal-inkjesta) li gie moghti l-inkarigu jaghmel ezamijiet kimici ghall-evidenza ta' impronti digitali fuq dokumenti kkonsejati lilu, PS1238 Clive Brimmer (a fol. 124 tal-inkjesta) li gie moghti l-inkarigu jiehu l-impronti digitali tal-akkuzat u jaghmel l-komparazjonijiet mal-*lifters* elevati u Joseph Mallia li gie moghti l-inkarigu sabiex jiehu l-impronti digitali u tal-

palma tal-id taz-zewg imputati (a fol 223 tal-atti processwali) , u dana stante:

i) illi l-analizi ta' kull wiehed minn dawn ix-xhieda saret f'laboratorju illi dak iz-zmien ma kienx akkreditat. Illi l-analizi tar-rapporti tal-esperti imsemmija ma jindikax a bazi ta' liema *standard* l-imsemmija esperti uzaw sabiex wasslu ghal konkluzjoni taghhom, kif ukoll ma huwiex maghruf l-apparat taghhom ma liema standard huwa kompattibbli u dana stante li ma jemergi xejn minn dan kollu fir-relazzjonijiet taghhom. Illi n-nuqqas ta' akkreditament tal-Laboratarju hawn imsemmi ma jwassalx ghas-serhan tal-mohh fl-esponenti illi l-analizzar, il-gbir u r-rizultanzi miksuba mill-istess huma konformi mal-Ligi anzi l-istess analizzar, gbir u rizultanzi miksuba jilledu d-drittijiet fundamentali tal-esponenti u dan peress illi mhumiex konformi kemm mal-Ligi Sussidjarja 460.13 kif ukoll mal-Ligi Ewropea senjatament *standards* li jikkonformaw mal-EN ISO/IEC 17025 u ghaldaqstant ghandha tigi sfilzata kwalsiasi riferenza ghll-istess impronti digitali, u kwalsiasi dokumenti u xhieda relattivi. Illi dan huwa rifless f'Artikolu 7 tal-Ligi Sussidjarja 460.13 li tghid *Fornituri ta' servizzi forensiċi jistgħu jwettqu attivitajiet tal-laboratorji jekk jiġu akkreditati mill-korp ta' akkreditament nazzjonali bħala li jikkonformaw mal-EN ISO/IEC 17025.*

ii) Illi oltre minn dan, ma jezisti xejn fl-atti illi jitfa' dawl fuq kif ittiehdu dawn l-impronti digitali u l-marki tal-pali tal-idejn, kif gew ppreservati, x'tip ta' salvagwardji ittiehdu,xi procedura giet ad operata, xi procedura specifika intuzzat u jekk hux b'metodu xjentifiku rikonnoxut, minn fejn gew elevati, x'kontaminazzjoni seta' kien hemm u jekk ittiehdux skont kif jiddettaw ir-regoli tal-procedura fejn tidhol evidenza li ghandha tingieb quddiem il-Qorti. Illi ghalhekk ir-rapporti tal-esperti ma jindika bl-ebda mod l-*modus operandi* u t-teknika uzati sabiex l-esperti waslu ghall-konkluzzjonjiet illi waslu ghalihom. Illi skont l-gurista Amerikan John R. Vanderkolk, fil-ktieb *Fingerprint Sourcebook* jigi spjegat illi l-

metodu ta illum il-gurnata, l-metodu ta' **analizi, komparizzazzjoni, evalwazzjoni u verifikazzjoni maghruf ahjar bhala (ACE-V) huwa l-metodu stabbilit kif ezaminazzjoni ta' fingerprints issir**.

iii) Illi jekk il-metodu operattiv kien limitat ghal **analizi vizwali**, ma jistax jinghad illi dan huwa wiehed essenzzjalment korrett stante li m'huwiex bizzejjed illi espert fil-metodu ta' analizi jghmel analizi biss fuq ghajnejh stante il-*human error* li tista' tqarraq u ma taghtix rizultat preciz. Illi ghalhekk ma jistax jinghad illi r-rizultati miksuba saru b'mod lill-Qorti tista' tistrieh fuqhom u dana stante diversi fatturi surreferiti hawn imsemmija li jiftghu dubju serju fuq kif dawn waslu ghall-konkluzzjonijiet taghhom;

8. Illi wkoll ghandha tigi sfilzata mill-atti s-sustanza allegatament *cannabis* inkluz izda mhux biss ghall-esebit K/B/355/2010 kif ukoll id-DOK AF 385/2010 li giet ezebita u dana ghar-ragunijiet segwenti:

i) illi meta sar ir-rikors mill-Ufficjal Prosekutur nhar is-7 ta' Mejju 2012 a fol. 32 tal-atti processwali sabiex id-droga in konnessjoni mal-kaz ta' Anthony Debattista tigi eżebita fl-atti tal-kumpilazzjoni odjerna, il-Qorti laqghet it-talba minghajr ma ordnat notifika lill-Avukat Generali u lid-difiza nhar id-9 ta' Mejju 2012;

ii) Illi din l-Onorabbli Qorti ghandha wkoll tordna l-isfilz tad-dokumenti konsistenti fi droga *cannabis*, u dan flimkien mal-isfilz tar-relazzjonijiet kollha relatati maghhom u dan stante li mhux biss ma giex segwit dak rikjest mill-Avviz Legali 121/2002 tal-Kap 9, (li jistipula illi a tenur tal-Artikolu 669 (2) tal-Kap 9 ir-Registratur tal-Qrati Kriminali, bl-approvazzjoni tal-Ministru tal-Gustizzja u Gvern Lokali, innomina lid-Direttur tas-Sahha sabiex izomm f'ismu l-medicinali perikoluzi meta dawn inzammu taht il-kustodja tad-Dirrettur tal-Qrati), illi talli tali inosservanza

taghti lok **<u>ukoll</u>** ghal difett procedurali serju dwar il-kontinwita' ta' evidenza li allura hija ukoll difettuza;

iii) Illi inoltre ghandha tigi sfilzata wkoll ir-relazzjoni tax-Xjenzat Mario Mifsud (a fol. 35 et. seq tal-inkjesta) stante illi d-droga misjuba giet analizzata f'laboratorju illi dak iz-zmien ma kienx akkreditat. *Di piu*, l-analizi saret minn spizjar illi x'aktarx fiz-zmien tal-kaz lanqas ma kellu *accreditation* specifika huwa personalment, sabiex jezegwixxi dawn l-istess *testijiet;* Illi n-nuqqas ta' akkreditament tal-Labortarju u tax-xjenzat hawn imsemmi ma jwassalx ghas-serhan tal-mohh fl-esponenti illi l-analizzar, il-gbir u r-rizultanzi miksuba mill-istess Xjenzat huma attendibbli u *safe* li wiehed joqghod fuqhom anke in vista tal principju baziku lill- prosekuzzjoni tenuta tressaq l-aqwa prova;

9. Illi l-Qorti ghandha tisfilza kwaslsiasi evidenza, xhieda u dokumenti relatati mas-sustanza kokajina stante li din tirreferi biss ghal Anthony Debattista u b'eba mod ma hemm ebda konnessjoni mal-akkuzat odjern;

10. Illi l-akkuzat qieghed ukoll jitlob l-isfilz ta' evidenza, xhieda u dokumenti dwar Anthony Debattista u li ma gewx elevati jew maghmula in konessjoni ma' Clayton Azzopardi jew li m'ghandhom l-ebda relevanza ghall-kaz odjern;

11. Illi l-proces verbal ezebiet ghandu jigi sfilzat u dana stante illi minkejja li dan il-proces verbal, intitolat, dwar sejba ta' ammont sostanzjali ta' cannabis fuq Anthony Debatista fis-6/05/10 (PV 365/10) gie esebit nhar l-10 ta' Mejju 2012, ma jirrizultax mill-atti minghand min gie ezebit u fil-pussess ta' min kien meta gie ezebit u ghaldaqstant hemm difett fil-kontinwita` t'evidenza. Illi in oltre, dan qieghed ukoll jintalab stante li din l-inkjesta ma kinitx wahda fuq l-akkuzat odjern izda fuq terza persuna totalment estranja ghal dawk il-proceduri;

12. Illi ukoll, ghandu jigi ordnat l-isfilz tax-xhieda kollha fl-inkjesta u dana ghaliex

kif jirrizulta mill-istess inkjesta (a fol. 5), is-sustanza tax-xhieda fl-inkjesta suppost ittiehdet b'mezzi elettrono-manjetici kif jipprovdi l-Att Dwar ir-Registrazzjoni Elettro-Manjetici, u kif ukoll ordnat mill-Magistrat Sedenti, izda minkejja dan kollu, x-xhieda giet xorta registrata b'mezzi digitali;

13. Illi din il-Qorti ghandha wkoll tordna l-isfilz tal-filmat ezebit u mmarkat bhala DOK TCM u konsegwentement kwalisasi referenza ghalih inkluz l-*istills* mehuda minn l-istess filmat fir-relazzjoni ta' Dr. Martin Bajada mmarkata bhala Dok MB u MBX1 stante illi dan ma ttehidx minn espert mahtur mil-qorti jew mil-Magistrat Inkwerenti u stante li anke biex jittiehdu *stills* kellu jinhatar espert *multo magis* biex jittiehed l-filmat. Inoltre c-*chain of custody* hi miksura stante li ma jirriżultax lil min ghaddha dan il-filmat PC 10 Trevor Cassar Mallia sabiex finalment dan gie ezebit fl-inkjesta mill-Assistent Kummissarju Dennis Theuma. In oltre jigi rilevat illi dan lanqas ma inghata lil akkużat bhala *disclosure* fil-mument tal-arrest u allura ghandu jigi sfilzat anke minhabba din ir-raguni;

14. Illi l-akkuzat qieghed jitlob ukoll l-isfilz tax-xhieda kollha fejn mit-traskrizzjoni tax-xhieda ma jirrizultax li gew amministrati l-gurament ai termini tal-Artikolu 631 tal-Kodici Kriminali u skont l-format stabbilit fl-Artikolu 577 (3) tal-Kodici ta' Organizzazzjoni u Procedura Civili, Kap 12 tal-Ligijiet ta' Malta u jigi sfilzati wkoll l-oggetti esebiti matul dik x-xhieda. Illi trid issir distinzjoni bejn verbal u x-xhieda nfisha u illi mhux bizzejjed jinghad '*jixhed l-Ispettur Dennis Theuma bil-malti bil-gurament jghid*' izda x-xhieda biex tkun valida irid jirrizulta testwalment li x-xhud qed jigi moghti l-gurament mir-registratur ai termini tal-Artikolu 632 tal-Kodici Kriminali u jigi registrat ukoll l-format tal-gurament li qed jittiehed fil-forma ta' "*Int A.B. aħlef (jew, wettaq solennement) li x-xiehda li sejjer tagħti, tkun is-sewwa, is-sewwa kollu u xejn ħlief is-sewwa. Hekk Alla jgħinek.*"Illi filwaqt li jezistu verbali fejn jinghad li xhieda xehdu bil-gurament pero ma jirrizultax mill-atti l-amministrazzjoni nfsiha tal-gurament u in mankanza ta' din il-prova x-xhieda ghandhom ikunu sfilzati stante li hemm

distinzzjoni netta bejn verbal u l-fatt innifsu li jkun qed jigi ndikat permezz ta' dak il-verbal. Illi jinghad in oltre, illi lanqas r-rekwizit fl-Artikolu 390 (6) tal-Kap 9 ma gew osservati fit-traskrizzjonijiet tax-xhieda fil-kumpilazzjoni u ghaldaqstant ghandom jigu sfilzati u dana meta *Il-qorti tista', wara li tqis iċ-ċirkostanzi tal-każ, ex officio,tordna li t-tweġibiet mogħtija mix-xhud, jew is-sustanza tagħhom, jittiehdu……..jew jiġu reġistrati b'mezzi elettromanjetiċi……..Ir-reġistrazzjoni elettromanjetika għandha tiġi traskritta taħt id-direzzjoni tarreġistratur u t-traskrizzjoni għandha tidħol fl-atti tal-kawża. F'kull każ, it-traskrizzjoni tista' tkun miktuba bl-idejn jew bit-typewriter u għandha tinqara lix-xhud, matul is-seduta jew wara, mirreġistratur li għandu jniżżel nota ta' dak il-qari fit-tarf tattraskrizzjoni;*

15. Illi din l-Onorabbli Qorti ghandha tordna l-isfilz tax-xhieda li ddeponew fl-inkjesta ukoll u dan peress li ma jirrizultax illi gew somministrati l-gurament skond il-ligi;

16. Illi qieghed jintalab l-isfilz tal-istqarrija moghtija minn l-akkuzat Clayton Azzopardi mmarkata bhala DOK DT 7 a fol.56. u kif ukoll kwalisasi referenza ohra ghaliha fl-atti processwali. Illi l-istqarrija tal-esponenti, ittiehdet fiz-zmien meta l-ligi ma kinitx tipprovdi l-assistenza u l-prezenza tal-avukat waqt it-tehid tal-istqarrija. Illi llum il-gurnata il-ligi in vigore taghti dan id-dritt lill-persuna susspettata fil-mument illi din tkun investigata u dana wara lid-dritt tal-assistenza legali waqt l-istqarrija gie ntrodott fil-Kodici Kriminali permezz ta' l-Att LI fit-28 ta' Novembru 2016. Ghaldaqstant l-esponenti jqis illi din hija bi vjolazzjoni tad-drittijiet fundamentali tieghu in linea mal- gurispudenza tal-Qorti Kostituzzjonali inter alia, Graziella Attard vs Avukat Generali' deciza fis-27/09/2019, 'Christopher Bartolo vs Avukat Generali' deciza fil-5/10/2018, 'Il-Pulizija (Spettur M. Bondin) vs Aldo Pistella' deciza fl-14/12/2018 u Morgan Onuorah vs l-Avukat tal-Istat deciza fis-27/01/2021 ;

17. Illi qieghed wkoll jintalab l-isfilz tal-istqarrija ta' Carmel Debono mmarkata bhala DOK DT8 a fol. 61 datati nhar it-2 ta' Mejju 2012 u kif ukoll kwalisasi

referenza ohra ghaliha fl-atti processwali. Illi in oltre ai rigward l-istqarrija ta' Carmel Debono, din ghandha tigi sfilzata mill-atti processawali stante li huwa ma ghadux akkuzat f'dawn il-proceduri u di piu` tali stqarrija ma taghmel ebda stat ta' fatt favur jew kontra kontra l-akkuzat stante li stqarrija taghmel prova biss kontra jew favur min jaghmila. In oltre, huwa qatt ma gie prodott bhala xhud matul il-procedura tal-kumpilazzjoni u ghalhekk huwa qatt ma seta' jikkonferma l-istqarrija tieghu;

18. Illi din l-Onorabbli Qorti ghandha wkoll tghaddi sabiex tordna l-isfilz ta' Dok DT 2 ic-certifikat ta' twelid ta' Carmel Debono, Dok DT4, il-fedina penali ta' Carmel Debono u Dok DT6 l-ordni tal-Avukat Generali ai termini tas-subartikolu 2 tal-Artikolu 22 tal-Ordinanza dwar il-Medicini Perikoluzi ta' Carmel Debono u dana wkoll minhabba l-fatt illi tali dokumenti wkoll ma ghandhom x'jaqsmu xejn mal-esponenti;

19. Illi din l-Onorabbli Qorti ghandha wkoll tghaddi sabiex tordna l-isfilz ta' DOK CA1 u CD1 a fol. 205 tal-atti processwali u cioe ir-ritratti illi gew esebiti mill-Assistent Kummissarju Dennis Theuma u dana stante illi ma hemmx prova ta' kif u min ha dawn ir-ritratti u f'kull kaz hija miksura ic-*chain of evidence*;

20. Illi din l-Onorabbli Qorti ghandha wkoll tghaddi biex tisfilza d-dokumenti mmarkati bhala CA2, CA3 u CA4 a fol. 207 et. seq. u cioe s-sentenzi li hemm esebiti fil-konfront ta' Clayton Azzopardi u dana minhabba l-fatt illi ma hemmx x'jindika li dawn huma finali u li cioe ghaddew in gudikat;

21. Illi in oltre, l-Onorabbli Qorti ghandha wkoll tnehhi mil-lista tax-xhieda s-surgent indikat bhala PS192 u dana stante illi huwa indikat b'isem ta' Roan Gordano u cioe isem illi ma jikkorispondix ghal persuna li xehdet waqt il-kumpilazzjoni;

Rat l-atti kollha processwali, inkluz l-atti tal-kumpilazzjoni.

Semghet il-partijiet jittrattaw nhar it-28 ta' Marzu, 2023.

Ikkunsidrat:

1. **<u>L-ewwel eccezjoni</u>**

Fl-ewwel eccezzjoni preliminari tieghu l-akkuzat qieghed jecepixxi n-nullita' tal-att t'akkuza ai termini tal-Artikolu 597(4) tal-Kap. 9 stante li l-ezami tal-akkuzat ma sarx skont dak li jipprovdi l-Artikolu 392 tal-Kap. 9 tal-Ligijiet ta' Malta. Ghalhekk din il-Qorti sejra tghaddi mill-ewwel sabiex tara ezatt x'jghidu dawn l-Artikoli tal-Ligi hekk kif kwotati mill-akkuzat Clayton Azzopardi. L-Artikolu 597(4) tal-Kap. 9 jipprovdi s-segwenti:

> *'L-att tal-akkuża ma jistax jiġi attakkat minħabba difetti fl-atti tal-kompilazzjoni, u l-akkużat lanqas ma jista' jitlob li, minħabba xi wieħed minn dawk id-difetti, il-kawża ma tgħaddix 'il quddiem fuq dak l-istess att ta' akkuża, ħlief jekk dak id-difett ikun jikkonsisti* ***<u>fin-nuqqas għal kollox</u> tal-qari tal-akkużi jew tal-eżami tal-imputat*** *jew tad-deċiżjoni li tiddikjara li l-imputat għandu jitqiegħed taħt att ta' akkuża, inkella fir-rifjut tal-qorti istruttorja, mingħajr raġuni tajba, li tisma' l-provi miġjubin mill-imputat; bla ħsara dejjem tal-jedd tal-akkużat u tal-Avukat Ġenerali li jopponi li jinġieb fil-kawża xi att li ma jkunx magħmul skont il-liġi, u li jkun irid jinġieb sabiex bih issir xi prova.'*

L-Artikolu 392(1) tal-Kap. 9, fil-prezent, jipprovdi hekk:

> *'L-eżami tal-imputat, imsemmi fl-artikolu 390(1), isir, bla theddid jew tweghid, u bla ġurament, kif sejjer jingħad hawn:*

> *(a) il-qorti tistaqsih ismu u kunjomu, kemm-il sena għandu, fejn twieled u fejn joqgħod, is-sengħa, professjoni jew stat ieħor tiegħu, l-isem u kunjom tal-ġenituri, u jekk humiex ħajjin jew mejtin;*
> *(b) il-qorti għandha tistaqsi lill-akkużat jekk iridx u xi jrid iwieġeb fuq l-akkuża'*

Filwaqt li fl-ezami tal-akkuzat a fol. 16 tal-process insibu '*x'jismu missieru, u jekk missieru hux haj jew mejjet*' illum il-ligi taghmel referenza ghal kelma '*genituri*' flok ghall-kelma '*missier*' biss. Din l-emenda giet introdotta permezz tal-Att XXIII ta' 2017. L-akkuzat gie mressaq quddiem il-Qorti tal-Magistrati nhar it-3 ta' Mejju, 2012 u ghalhekk l-ezami tal-akkuzat li jinsab a fol. 16 tal-process gie mehud skond il-ligi *in vigore* ta' dak iz-zmien. Oltre minn hekk, l-Artikolu 597(4) sucitat, jistipula illi l-att t'akkuza ma jistax jigi attakat hlief minhabba difetti fil-kumpilazzjoni bhan-nuqqas **ghal kollox** tal-ezami tal-akkuzat, xi haga li mhux applikabbli ghal kaz odjern u dan stante li kif diga gie ritenut, l-ezami tal-akkuzat jinsab a fol. 16 tal-process. Ghal dawn ir-ragunijiet din il-Qorti qedgha tichad l-ewwel eccezzjoni preliminari tal-akkuzat.

2. **It-tieni eccezzjoni**

L-akkuzat issottometta li nonostante li kien hemm bdil fil-Magistrat li mexxa l-kumpilazzjoni, u cioe' meta L-Imhallef Neville Camilleri gie elevat minn Magistrat ghall-Imhallef u ghalhekk hadet postu l-Magistrat Natasha Galea Sciberras, ma kienx hemm l-ezenzjoni minn naha tad-Difiza sabiex il-Qorti ma tergax tisma' mill-gdid il-provi mismugha. L-akkuzat f'din l-eccezzjoni tieghu ma ndikax fuq liema dispozizzjoni tal-ligi huwa qieghed isejjes dan l-ilment ta' nullita'. Din il-Qorti tinnota l-verbal datat nhar it-22 ta' Settembru, 2021 a fol. 848 tal-process fejn l-akkuzat kien sprovist mill-avukat tieghu u l-prosekuzzjoni ddikjarat li qed tezenta lill-Qorti kif preseduta milli terga' tisma' l-provi mismugha. Ghaldaqstant huwa minnu illi l-akkuzat m' ezentax lil Magistrat Galea Sciberras milli terga' tisma' l-provi, madankollu ma taqbilx ma l-argument tal-istess akkuzat fir-rigward ta' din l-

eccezzjoni u taghmel referenza ghas-sentenza fl-ismijiet **Ir-Repubblika ta' Malta vs Ismael Habesh et**[1] fejn gie ritenut hekk:

> *'22. Illi kwantu għat-tielet eċċezzjoni, l-akkużat jilmenta li minkejja li kien hemm il-**bdil fil-Maġistrat li mexxa l-kompilazzjoni ma kienx hemm l-eżenzjoni** la minn naħa tad-Difiża u l-anqas minn naħa talProsekuzzjoni għall-ħtieġa o meno jekk riedux li jerġgħu jittellgħu jixhdu xhieda li jkunu ġja xehdu preċedentement. L-akkużat saħaq li dan jammonta għal irregolarita insanabbli fil-proċeduri in kwantu l-Avukat Ġenerali naqas milli jara li tali difett jiġi sanat matul il-kors tal-istruttorja, ħaġa li evidentement ma għamilx.*
>
> *23.**Din il-Qorti ma taqbilx ma dan l-argument**. Minn natura tiegħu dan il-każ huwa prosegwibbli biss quddiem din il-Qorti bil-proċedura tal-Ġuri. **Ir-rwol tal-Qorti tal-Maġistrati (Malta) bħala Qorti Istruttorja f'dan il-każ huwa li tiġbor u taħżen il-provi li eventwalment għad iridu jiġu prodotti quddiem il-Ġuri. Huwa l-Ġuri li jrid jiddeċiedi dwar il-kwistjoni tal-fatt wara li jkun sema' lix-xiehda viva voce u ra' d-dokumenti u l-eżebiti prodotti u jkun għarbel l-istess. F'dan il-kuntest, ikun inutli, jekk mhux ukoll ħela ta' ħin prezzjuż jekk il-Qorti tal-Maġistrati (Malta) bħala Qorti Istruttorja tkun meħtieġa tadotta l-proċedura msemmija mill-akkużat fin-nota tiegħu – meta dik il-Qorti ma tkunx adita li hi stess tiddeċiedi fuq il-meritu.***
>
> ***24.L-iskop prinċipali tal-proċedura invokata mill-akkużat huwa li f'dawk il-każijiet li jaqgħu fil-kompetenza estiża tal-Qorti tal-Maġistrati - u fejn allura dik il-Qorti tkun tista' jiġi vestita bis-setgħa li tiddeċiedi l-meritu tal-każ - il-Maġistrat***

[1] Deciza mill-Qorti Kriminali nhar il-15 ta' Dicembru, 2020.

sedenti jkun f'qagħda li, bħala regola, jerġa jisma' lix-xiehda li jkunu diġa nstemgħu mill- Maġistrat preċedenti u dan sabiex il-Maġistrat il-ġdid ikun f'qagħda li jagħmel evalwazzjoni tajba tax-xiehda tal-istess xhieda, inter alia skont il-kriterja msemmija fl-artikoli 637 u 638 tal-Kodiċi Kriminali. F'dak il-kuntest żviluppat il-prassi invokata mid-Difiża f'dan il-każ.

25.Din il-prassi, bażata fuq eżiġenzi ta' prattiċita u speditezza fid-determinazzjoni tal-proċedura quddiem il-Qorti tal-Maġistrati (Malta) ġiet elaborata wkoll in vista ta' dak mistqarr fis-sentenza Il- **Pulizija vs. Joseph Bartolo** *deċiża mill-Qorti tal-Appell Kriminali presjeduta mill-Imħallef Vincent De Gaetano nhar id-9 ta' Settembru 1999 fejn ġie deċiż is-segwenti:*

3. Il-Qorti tal-Magistrati bhala qorti ta' prim istanza kienet obbligata li tisma' "fil-qorti u viva voce" (Art. 646(1) tal-Kap. 9) ix-xhieda mressqa kemm mill-prosekuzzjoni kif ukoll mid-difiza. Dan isir sabiex il-gudikant -- f'dan il-kaz il-magistrat li jippronunzja s-sentenza -- jaghmel il-valutazzjoni tieghu tal-provi skond l-Artikoli 637, 638 u 639 tal-Kodici Kriminali, u, billi japplika l-ligi ghall-fatti kif jirrisultawlu, jiddeciedi dwar il-htija o meno tal-imputat. Wiehed mill-kriterji l-aktar importanti sabiex il-gudikant jasal ghall-konkluzzjoni tieghu dwar x'jemmen jew x'ma jemminx minn dak li jghid xhud hu dak ta' "l-imgieba, kondotta u karattru tax-xhud" (Art. 637) minn fuq il-pedana tax-xhieda. Biex dan il-kriterju jkun jista' jigi applikat hu evidenti li l-magistrat ghandu jisma' b'widhejh u jara b'ghajnej lix-xhud jiddeponi. Naturalment il-ligi tipprovdi wkoll ghal certi eccezzjonijiet fejn il-gudikant, anke fil-Qorti tal-Magistrati bhala qorti ta' prim istanza, jista' joqghod fuq deposizzjonijiet migjuba bil-miktub, bhal, per ezempju, fil-kaz ta' certifikati ta' tobba akkumpanjati minn affidavit (Art. 646(7)). Pero' rregola hi li l-gudikant tal-prim istanza ghandu jisma' hu ix-xhieda biex ikun verament f'posizzjoni li jaghti

gudizzju skond il-ligi. Il-posizzjoni hi differenti meta l-Qorti tal-Magistrati ma tkunx qed tagixxi bhala qorti ta' prim istanza, jew meta tkun qed tagixxi bhala Qorti Istruttorja biex tiddeciedi biss jekk hemmx kaz prima facie skond l-Artikolu 401(2) tal-Kap. 9, jew meta tkun qed tagixxi bhala Qorti Rimandanti fi proceduri ta' estradizzjoni. Kwantu ghal din il-Qorti, cioe' ghall-Qorti ta' l-Appell Kriminali, il-posizzjoni dwar is-smigh ta' xhieda giet imfissra b'mod car fis-sentenza preliminari tat-23 ta' Lulju, 1999 fil-kawza flismijiet ***Il-Pulizija v. Bartolomeo Micallef u Isabella Micallef,*** *ghal liema sentenza qed issir referenza a skans ta' ripetizzjoni*

26.Din hija l-loġika wara dik il-proċedura imsemmija mill-akkużat fin-nota tiegħu li pero ma għandhiex titqies applikabbli għall-kuntest ta' dan il-każ fejn il-Qorti tal-Maġistrati ma tkunx sejra tieħu konjizzjoni tal-meritu tal-każ u tippronunzja s-sentenza.

27.Għaldaqstant it-tielet eċċezzjoni sejra tiġi miċħuda.'

Illi l-Qorti hekk kif ippreseduta mill-Magistrat Galea Sciberras kienet il-Qorti tal-Magistrati li kienet qedgha tagixxi bhala Qorti Istruttorja u ghalhekk ma kienitx ser tiehu konjizzjoni tal-mertu u tiddeciedi dwaru. Ghaldaqstant, din il-procedura hekk kif invokata mill-akkuzat f'din l-eccezzjoni mhix essenzjali u ghalhekk din il-Qorti qedgha tichad it-tieni eccezzjoni mressqa mill-akkuzat Clayton Azzopardi.

3. **It-tielet eccezzjoni**

Illi fis-seduta datata t-28 ta' Marzu, 2023 l-akkuzat permezz tal-avukat difensur tieghu irtira din l-eccezzjoni u ghalhekk din il-Qorti mhux sejra tiehu konjizzjoni taghha.

4. <u>Ir-raba' eccezzjoni</u>

Fir-raba' eccezzjoni tieghu l-akkuzat qieghed jecepixxi n-nullita' tal-procedura tal-kumpilazzjoni ghaliex ma hemmx esebit in atti d-digriet t'assenjazzjoni mill-Prim' Imhallef sabiex il-Qorti Istruttorja tigi preseduta mill-Magistrat Galea Sciberras. L-akkuzat f'din l-eccezzjoni tieghu ma ndikax fuq liema dispozizzjoni tal-ligi huwa qieghed isejjes dan l-ilment ta' nullita'. Din il-Qorti ma taqbilx li dan in-nuqqas ghandu jgib nullita' tal-atti kumpilatorji u dan ghaliex hija xi haga amministrattiva u mhux funzjoni gudizzjarja. F'dan ir-rigward ssir referenza ghas-sentenza fl-ismijiet **<u>Ir-Repubblika ta' Malta vs Alfred Degorgio et</u>**[2] fejn gie ritenut hekk:

> *'Illi l-artikolu 11 tal-Kodici ta'l-Organizazzjoni u Procedura Civili gie sostitwit permezz ta'l-Att VII tal-2007 bil-ghan illi* ***l-Prim'Imhallef jigi moghni b'poteri amministrattivi fejn allura gie moghti s-setgha jaghmel l-assenjazzjonijiet ta' xoghol lil membri tal-gudikatura u dan wara li ssir issurroga mill-President ta' Malta dwar f'liema Qorti ser ipoggi l-gudikant.***
>
> *Il-hsieb tal-legislatur huwa hekk imfisser:*
>
> *"Pass ieħor li qegħdin nagħmlu huwa dak li għandu x'jaqsam ma' tibdiliet fil-poteri, - jekk wieħed jista' jsejħilhom poteri - tal-prim imħallef. Hawnhekk qegħdin nagħmlu diversi pinzellati importanti li permezz tagħhom il-prim imħallef se jkollu ftit iktar liberta` għal kif jassenja ċertu xogħol intern fil-qorti.* ***Kienet saret emenda f'din il-Kamra li fiha għedna li l-assenjazzjoni ta' x'jagħmel kull imħallef u kull maġistrat huma f'idejn il-prim imħallef, imbagħad il-prim imħallef iqassam ix-xogħol hu ...***

[2] Deciza mill-Qorti Kriminali nhar it-30 t'Ottubru, 2020.

L-idea hija li l-prim imħallef, li huwa kkonsidrat bħala primus inter pares - ovvjament mhux fl-eżekuttiv bħalma hu l-prim ministru pero` fil-ġudikatura - jingħatawlu diversi drittijiet ta' kif jassenja aħjar ix-xogħol. Per eżempju meta ġudikant ma jkunx jista' jagħmel rikors, minflok il-prim imħallef joqgħod imur għand il-ministru biex japprova t-tibdil tal-ġudikant, jaqbad u jagħmel l-assenjazzjoni mill-ewwel. Jekk iqumu diffikultajiet fuq jekk rikors għandux imur għand ġudikant A jew għand ġudikant B ikun il-prim imħallef li jiddeċiedi[3] *. "*

L-ghan tal-legislatur allura wara l-introduzzjoni ta' din id-disposizzjoni tal-ligi kienet intiza sabiex il-Prim' Imhallef jinghata poteri amministrattivi fi hdan l-amministrazzjoni tal-gustizzja apparti ir-rwol tieghu ta' rapprezentant tal-organu gudizzjarju fejn huwa jippresjedi l-oghla qrati tal-pajjiz u cioe' il-Qorti Kostituzzjonali u l-Qorti ta'l-Appell. Il-Prim'Imhallef allura gie moghti l-poter jassenja l-kawzi bejn imhallfin u sezzjonijiet, fl-istess qorti u dan wara li il-President tar-Repubblika jkun issurroga l-imhallef jew il-magistrat f'liema qorti huwa/hija ghandu/ha jaqdi/taqdi d-doveri tieghu/taghha.

Ghalkemm huwa minnu illi d-digriet t'assenjazzjoni ma jinstabx in atti, madankollu dan ma jirrendix il-kumpilazzjoni nulla. Johrog bic-car illi huwa l-Prim Imhallef li jiddecidi min mill-gudikanti ghandu jisma' l-kawza. Illi ma jihdirx illi f'xi stadju tal-kumpilazzjoni l-akkuzat oggezzjona ghal dan il-fatt jew qajjem xi nullita' dwar il-mod kif kienet saret tali assenjazzjoni. Ghalhekk isegwi illi l-akkuzat ghazel ghalhekk li joqghod ghal gurisdizzjoni tal-Qorti Istruttorja kif ippresjeduta mill-Magistrat Natasha Galea Sciberras assenjata biex tisma' l-kumpilazzjoni.

[3] Onor. Carm Mifsud Bonnici – seduta parliamentarian numru 438 tas-16/10/2006 it-tieni qari tal-abbozz.

Is-sentenza sucitata fl-ismijiet **Ir-Repubbblika ta' Malta vs Alfred Degorgio et** ghamlet referenza ghal sentenza ohra f'dan ir-rigward u cioe' ghal kawza kostituzzjonali fl-ismijiet **Nicholas Ellul vs Kummissarju tal-Pulizija**,[4] fejn gie ritenut li:

> ***"akkuzat ghandu dritt ghal smiegh xieraq izda dan is-smiegh xieraq waqt li jipprotegi l-presunta innocenza tal-akkuzat, ghandu wkoll ikun fair mas-socjeta' li tkun giet oltraggata bid-delitt". Illi certament ma huwiex konducenti ghar-retta amministrazzjoni tal-gustizzja illi l-akkuzati, minflok ma gabu 'il quddiem l-oggezzjoni taghhom fi stadju opportun, hallew il-proceduri ghaddejjin bil-provi kollha jigu kkumpilati mill-Qorti Istruttorja, imbaghad ivventilaw tali oggezzjoni f'dan l-istadju inoltrat bit-tama illi ma jkunx jista' jinghata iktar rimedju.'***

Ghaldaqstant din ir-raba' eccezzjoni qedgha wkoll tigi michuda.

5. **Il-hames eccezzjoni**

F'din l-eccezzjoni l-akkuzat qieghed jecepixxi n-nullita' tal-kumpilazzjoni u l-investigazzjoni u dan ghaliex ma kienx inghata id-dritt ghad-*disclosure* fi stadju t'investigazzjoni u dan anke stante li dan id-dritt ma kienx koncess taht il-ligi Maltija f'dak iz-zmien.

L-Artikolu 534AB(1)(c) jistipula s-segwenti:

> *'534AB. (1) Bla ħsara għad-dispożizzjonijiet tal-artikoli 355AĊ, 355AS, 392 u 445, għandu jkun id-dmir tal-Pulizija jew tal-Qorti, skont kif ikun il-każ, li tinforma lill-persuna suspettata jew lillakkużat bla ebda dewmien bid-drittijiet proċedurali li ġejjin:*

[4] Q.Kost., 22/5/91, Vol. LXXV.i.240, 263

(ċ) id-dritt li jkun infurmat b'mod dettaljat kif neċessarju sabiex jiġi salvagwardjat li jkun hemm proċedura ġusta u l-eżerċitar effettiv tad-drittijiet tad-difiża għarreat li jkun twettaq mill-persuna suspettata jew l-akkużat:

Iżda l-persuna suspettata jew l-akkużat għandhom minnufih jiġu infurmati dwar xi tibdil li jkun sar fl-informazzjoni li tkun ingħatat skont dan l-artikolu fejn ikun neċessarju sabiex jiġi salvagwardjat li jkun hemm proċedura ġusta;'

In oltre, l-Artikolu 534AF jipprovdi s-segwenti:

'534AF. (1) Meta persuna waqt kull stadju ta' proċeduri kriminali tiġi arrestata jew detenuta, kull dokument li jinsab fil-pussess tal-Pulizija, li hu relatat mal-każ speċifiku u li hu essenzjali sabiex issir rikuża effettiva tal-legalità tal-arrest jew tad-detenzjoni, għandu jkun disponibbli lill-persuna arrestata jew lill-avukat tagħha.

(2) Il-persuna suspettata jew l-akkużat għandu jkollhom aċċess, mingħajr ħlas, għall-evidenza materjali kollha li tinsab fil-pussess tal-Pulizija, kemm jekk hija kontra jew favur l-imsemmijin persuna suspettata jew akkużat, jew lill-avukat tagħhom sabiex tiġi salvagwardjata proċedura ġusta u sabiex jipprepara għad-difiża tagħhom.

(3) Mingħajr preġudizzju għas-subartikolu (1), l-aċċess għall-evidenza materjali msemmija fis-subartikolu (2) għandu jingħata fi żmien xieraq sabiex ikun hemm eżerċizzju effettiv tad-dritt għal difiża u tal-inqas għandu jingħata mas-sottomissjoni tal-merti tal-kawża. Fejn aktar evidenza materjali tiġi fil-pussess tal-Pulizija, għandu jingħata aċċess

fi żmien xieraq sabiex tkun tista' tiġi kkunsidrata mill-persuna suspettata jew mill-akkużat jew l-avukat tagħhom.

(4) Minkejja d-dispożizzjonijiet tas-subartikoli (2) u (3) u sakemm dan ma jippreġudikax id-dritt ta' proċess kriminali ġust, wara li tinstema' l-prosekuzzjoni, qorti jew maġistrat jistgħu jirrifjutaw aċċess għal ċertu materjal jekk dan l-aċċess ikun ta' theddida serja għal ħajja jew għad-drittijiet fundamentali ta' persuna oħra jew jekk dan ir-rifjut huwa neċessarju sabiex jissalvagwardja l-interess pubbliku importanti jew fejn jista' jippreġudika l-investigazzjoni li tkun għaddejja jew is-sigurtà nazzjonali.'

Illi l-Artikoli 534AB u 534AF dahlu fis-sehh fil-Kodici Kriminali wara li saret it-trasposizzjoni fil-ligi Maltija tad-Direttiva 2012/13/UE tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill tat-22 ta' Mejju 2012 dwar id-dritt ghall-informazzjoni fi proceduri kriminali u dan bis-saħħa tal-Att IV tas-sena 2014. L-Artikolu 354AF jirreferi ghad-dritt ta' access tal-persuna akkuzata ghal dik l-evidenza materjali li ghandha f'idejha il-Prosekuzzjoni. Issa ghalkemm huwa il-jedd fondamentali tal-akkuzat li jsir process gust u li jkollu smigh xieraq bid-dritt li huwa jiddefendi ruhu ghall-akkuzi serji lilu addebidati, b'dan ghalhekk illi jinghata il-jedd ihejji id-difiza tieghu fi zmien xieraq, madanakollu tali nuqqas ta' access ghal xi evidenza materjali minn naha tal-prosekuzzjoni ma jwassalx ghan-nullita' tal-investigazzjoni u/jew tal-kumpilazzjoni.

Fl-istess eccezzjoni l-akkuzat tenna illi f'kaz li l-Qorti ma tilqax it-talba ta' nullita', hu jitlob il-Qorti tisfilza l-provi, xhieda u dokumenti kollha nkluz fl-inkjesta li ma inghatawx lill-esponent bhala *disclosure* filwaqt tal-investigazzjoni. Fost l-oggetti hu jaghmel referenza partikolari ghall-filmat li allegatament ittiehed minn PC 10 Trevor Cassar Mallia.

Kif diga' gie ritenut l-Artikoli 534AB u 534AF gew introdotti fil-ligi taghna wara li l-proceduri kontra l-akkuzat kienu diga ssoktaw. Madankollu, l-Artikolu 356(2) tal-

Kodici Kriminali, wkoll indikat mill-akkuzat f'din l-eccezzjoni, kien diga' jinsab fil-Kodici Kriminali u jipprovdi hekk:

> *'Ikun id-dmir tal-uffiċjali tal-pulizija prosekuturi li jiżvelaw lid-difiża dawk il-provi li jistgħu jidhru li jiffavorixxu lill-persuna akkużata u li l-Pulizija, għal liema raġuni tkun, jista' ma jkollhomx il-ħsieb li jġibu quddiem il-qorti bħala provi tal-prosekuzzjoni'*

Dan maghdud huwa evidenti illi ghalkemm in-nuqqas min-naha tal-Prosekuzzjoni li tghaddi informazzjoni preventivament lill-akkuzat dwar kull evidenza materjali li ghandha f'idejha u li se tintuza fil-process gudizzjarju intavolata kontrih jista' jiwassal ghal lezjoni tad-dritt tieghu ghal smigh xieraq madanakollu dan in-nuqqas, jekk jirrizulta, ma jwassalx ghan-nullita'. Ghalhekk din il-Qorti qedgha tichad il-hames eccezzjoni mressqa mill-akkuzat.

6. <u>Is-sitt eccezzjoni</u>

Is-sitt eccezzjoni tal-akkuzat tiffoka fuq l-Ordni tal-Avukat Generali esbita a fol. 14 tal-process u fejn l-istess akkuzat qieghed jghid li hemm diskrepanza bejn it-test Malti u t-test Ingliz. Filwaqt li bil-Malti hemm mnizzel *'jitressaq quddiem il-Qorti Kriminali'* bl-Ingliz jaqra '*shall be tried in the Criminal Court'.* L-akkuzat qieghed jinterpreta l-kelma *'jitressaq'* bhala '*arraigned*' u '*tried*' bhala '*gudikat*'. L-akkuzat kompla sabiex argumenta illi dak ordnat mill-Avukat Generali jew ma jistax isehh jew f'dan il-kaz ma sehhex ghaliex huwa tressaq quddiem il-Qorti tal-Magistrati u mhux quddiem il-Qorti Kriminali. Ghaldaqtant huwa qieghed jargumenta illi jew il-ligi qedgha tikkontempla procedura zbaljata jew dak kontemplat mill-ligi ma giex segwit u ghalhekk ghandu jkun hemm nullita' tal-proceduri.

Din il-Qorti sejra tghaddi issa sabiex taghmel referenza ghall-Artikolu 74 tal-Kostituzzjoni li jipprovdi hekk:

'Hlief kif provdut xort'ohra mill-Parlament, kull ligi ghandha ssir kemm bl-ilsien Malti kif ukoll bl-ilsien Ingliz u, jekk ikun hemm xi konflitt bejn it-test Malti u t-test Ingliz ta' xi ligi, ***it-test Malti ghandu jipprevali'***[5]

Din il-Qorti mhux tichad illi tezisti nuqqas ta' certezza legali f'dan ir-rigward, madankollu dan mhux il-*forum* fejn dan ghandu jigi deciz u jekk il-partijiet jixtiequ kjarezza f'dan ir-rigward ghandhom jirrikorru ghal-forum adegwat.

L-Ordni tal-Avukat Generali li hu esebit fol. 14 tal-process hu bbazat fuq l-Artikolu 22(2) tal-Kap. 101 tal-Ligijiet ta' Malta. Illi din l-Ordni tikkonsisti fi tlett paragrafi fejn l-ewwel wiehed jaghmel referenza ghal dan l-Artikolu tal-ligi u t-tieni paragrafu jipprovdi d-dettalji tal-akkuzat. Sussegwentament, it-tielet paragrafu jipprovdi s-segwenti:

'jitressaq quddiem il-Qorti Kriminali sabiex jwiegeb ghall-akkuzi migjuba kontra taghha ghal ksur tal-provedimenti tal-istess Ordinanza.'

Meta wiehed jiehu in konsiderazzjoni tal-paragrafu sucitat fit-totalita' tieghu, jkun jista' jifhem illi s-sustanza tieghu hija li l-akkuzat ghandu jwiegeb ghall-akkuzi tieghu quddiem il-Qorti Kriminali, minkejja l-fatt li jitressaq quddiem il-Qorti tal-Magistrati sabiex isir il-gbir tal-provi. Oltre minn hekk, din il-Qorti hi tal-fhema illi kazijiet bhal dawn zgur ma jwasslux ghan-nullita' tal-proceduri.

Ghaldaqstant is-sitt eccezzjoni tal-akkuzat qedgha wkoll tigi michuda.

---

[5] Ara f'dan ir-rigward **Il-Pulizija vs Kenneth Debattista** deciza mill-Qorti ta' l-Appell nhar it-2 ta' Dicembru, 2009; **Il-Pulizija vs Clinton Falzon** deciza mill-Qorti ta' l-Appell nhar it-13 ta' Jannar 2010; **Il-Pulizija vs Silvan Falzon** deciza mill-Qorti ta' l-Appell har it-13 ta' Jannar 2010 u **Il-Pulizija vs Raymond Rossignaud et** deciza mill-Qorti tal-Magistrati (Malta) nhar it-30 ta' Jannar 2018.

7. **<u>Is-seba′ eccezzjoni</u>**

Fis-seba′ eccezzjoni tieghu l-akkuzat qieghed jitlob ghall-isfilz tar-relazzjonijiet t′esperti u dan ghaliex l-analizi ma saritx f′laboratorju akkreditat; ma jezisti xejn fl-atti dwar il-procedura u metodologija wzata minn dawn l-esperti u jekk il-metodu operattiv kien limitat ghal analizi vizwali, ma jistax jinghad illi dan huwa wiehed korrett minhabba l-*human error*.

Il-Legislazzjoni Sussidjarja 460.31 li ggib l-isem Ordni t′ Akkeditament ta′ Fornituri ta′ servizzi Forensici li jwettqu attivitajiet tal-Laboratorji giet introdotta permezz tal-Avviz Legali 102 ta′ 2016. Din il-ligi kif ben tajjeb stipulat fir-regolament numru 3, timplimenta d-dispozizzjonijiet tad-Decizjoni Qafas tal-Kunsill 2009/905/GAI tat-30 ta′ Novembru 2009 dwar l-Akkreditamenttal-Fornituri ta' Servizzi Forensici li jwettqu attivitajiet tal-Laboratorji u ghandu japplika ghal attivitajiet tal- laboratorji li jirriżultaw fi:(a) profil tad-DNA; u(b) data dattiloskopika. L-ghan kemm tad-Decizjoni Qafas sucitata u tal-Legislazzjoni Sussidjarja 460.31 huwa tista′ tghid l-istess hlief ghal xi varjazzjoni zghira fil-kliem uzat. Artikolu 1 tad-Decizjoni Qafas jipprovdi li:

1. *L-għan ta' din id-Deċiżjoni Qafas huwa li jiġi żgurat li r-riżultati tal-attivitajiet tal-laboratorji mwettqin minn fornituri ta' servizzi forensiċi akkreditati fi Stat Membru wieħed jiġu rikonoxxuti mill-awtoritajiet responsabbli għall-prevenzjoni, il-kxif u l-investigazzjoni ta' reati kriminali bħala ugwalment affidabbli daqs ir-riżultati tal-attivitajiet tal-laboratorji mwettqin minn fornituri ta' servizzi forensiċi akkreditati għall-EN ISO/IEC 17025 fi ħdan kwalunkwe Stat Membru ieħor.*

2. *Dan l-għan jinkiseb billi jiġi żgurat li l-fornituri ta' servizzi forensiċi li jwettqu attivitajiet tal-laboratorji jiġu akkreditati minn korp ta' akkreditament nazzjonali bħala li jikkonformaw mal-EN ISO/IEC 17025.*

Min-naha l-ohra r-Regolament numru 4 jistipula li l-ghan tal-Legislazzjoni Sussidjarja 460.31 huwa sabiex:

> *(a) jiġi żgurat li r-riżultati tal-attivitajiet tal-laboratorji mwettqa minn fornituri ta' servizzi forensiċi akkreditati fi Stati Membri oħrajn tal-Unjoni Ewropea jiġu rikonoxxuti mill-awtoritajiet Maltin responsabbli għall-prevenzjoni, il-kxif u l-investigazzjoni ta' reati kriminali bħala ugwalment affidabbli daqs ir-riżultati tal-attivitajiet tal-laboratorji mwettqin minn fornituri ta'servizzi forensiċi domestiċi akkreditati għall-ENISO/IEC 17025;*
>
> *(b) li jiġi żgurat li fornituri ta' servizzi forensiċi li jwettqu attivitajiet tal-laboratorji f'Malta jiġu akkreditati b'konformità mal-EN 0*

L-EN ISO/IEC 17025 huwa mekkanizmu li jghin u li jistabbilixxi jekk laboratorji forensici jistghux joperaw b'mod kompetenti u jiggenerawx rizultati kredibbli u attendibbli u dan sabiex jippromwovi kunfidenza fix-xoghol maghmul fl-istess Laboratorji fl-istati membri.

Il-Qorti thoss li f'dan ir-rigward u fil-kuntest ta' din l-eccezzjoni hekk kif ventilata mill-akkuzat Azzopardi, ghandha wkoll taghmel referenza ghar-regolament 5 tal-L.S. 460.31 li tghid illi kwanukwe mizura mehuda barra laboratorju, inkluz it-tehid ta' data dattiloskopika jew mizuri li jittiehdu fuq il-post ta'incident, il-post tar-reat jew analizijiet forensici mwettqa barra mil-laboratorji huma lil hinn mill-ghan ta' dan l-Ordni.

Ir-regolament 6 tal-Ligi Sussidjarja jiddisponi illi dan *"l-Ordni huwa mingħajr ħsara għal dispożizzjonijiet legali li jikkonċernaw il-valutazzjoni ġudizzjarja tal-evidenza,"* biex b'hekk

l-ammissibbilita` o meno tal-prova li trid issir permezz tar-rizultanzi forsenici maghmula mill-espert, ghandha issir fit-termini tal-dritt penali fir-rigward.[6]

In oltre, ir-regolament 7 jghid illi l-fornituri ta' servizzi forensici jistghu jwettqu attivitajiet tal-laboratorji jekk jigu akkreditati mill-korp ta' akkreditament nazzjonali bhala li jikkonformaw mal-EN ISO/IEC 17025. Finalment ir-regolament numru 8 jistipulha is-segwenti:

> *8. (1) Mid-data tad-dħul fis-seħħ ta' dan l-Ordni, ir-riżultati tal-fornituri akkreditati ta' servizzi forensiċi li jwettqu attivitajiet tal-laboratorji fi kwalunkwe Stat Membru tal-Unjoni Ewropea għandhom jiġu rikonoxxuti mill-awtoritajiet Maltin responsabbli għall-prevenzjoni, il-kxif u l-investigazzjoni ta' reati kriminali;*
>
> *(2) **Dan l-Ordni ma jaffettwax il-validità, stabbilita skont ir-regoli nazzjonali applikabbli, tar-riżultati tal-attivitajiet tal-laboratorji mwettqin qabel id-dħul fis-seħħ tiegħu, ukoll jekk il-fornitur ta' servizzi forensiċi ma kienx akkreditat bħala li jikkonforma mal-EN ISO/IEC 17025**.*

Ghaldaqstant, stante li r-relazzjonijiet li talab l-isfilz taghhom l-akkuzat gew mwettqa qabel id-dhul fis-sehh ta' L.S. 460.31 din il-Qorti lanqas ser tidhol fuq jekk il-laboratorju fejn sar ix-xoghol in kwistjoni kienx akkreditat *o meno* u dan ghaliex ir-regolament 8(2) sucitat huwa car. Ghalhekk din il-Qorti qedgha tichad l-eccezzjoni 7(i) tal-akkuzat.

Fir-rigward tal-eccezzjonijiet innumerati 7(ii) u 7(iii), l-akkuzat qieghed jghid illi r-rapporti tal-esperti koncernati ma jindikaw bl-ebda mod l-*modus operandi* u t-teknika wzata sabiex l-esperti waslu ghall-konkluzjonijiet li waslu ghalihom u l-analizi

[6] Ara digriet tal-Qorti tal-Appell Kriminali Onor. Per Imhallef Dr. Edwina Grima LL.D. Appell Numru: 6/2014 **Il-Pulizija (Spettur Johann Fenech) -vs- Mario Buhagiar** tas-26 ta' Gunju, 2020).

vizwali mhux bizejjed li din il-Qorti tistrieh fuqu u dan minhabba l-*human error.* Din il-Qorti ssostni illi mhux rikjest bil-ligi illi l-esperti jispjegaw il-*modus operandi* u teknika wzata. Oltre minn hekk, dawn huma esperti, mahtura minn Magistrat Inkwerenti u kkonfermati wkoll mill-Magistrat/i li ppresedew fl-Istruttorja u ghaldaqstant ma tarax ghalxiex ma ghandiex tistrieh fuq il-metodologija u l-prattika minnhom mistharrga.

Ghal dawn ir-ragunijiet din il-Qorti qedgha wkoll tichad l-eccezzjonijiet innumerati bhala 7(ii) u 7(iii).

8. <u>It-tmien eccezzjoni</u>

It-tmien eccezzjoni tal-akkuzat hija maqsuma fi tlett partijiet. Fl-ewwel parti u cioe' dik immarkata bhala 8(i), l-akkuzat qieghed jargumenta illi ghandha tigi sfilzata mill-atti s-sustanza allegatament cannabis esebita bhala K/B/355/2010 kif ukoll DOK AF 385/2010 u dan stante li meta sar ir-rikors mill-Ufficjal Prosekutur a fol.32 tal-atti processwali, il-Qorti laqghet it-talba minghajr ma nnotifikat lill-Avukat Generali u lid-difiza. Il-Qorti rat id-digriet hekk kif deciz mill-Ewwel Qorti nhar id-9 ta' Mejju, 2012 a fol. 33 tal-process. Minkejja li kienet saret seduta l-ghada ta' dan id-digriet u cioe' nhar l-10 ta' Mejju, 2012,[7] ma jidhirx li kien hemm xi lment f'dan is-sens minkejja l-verbal huwa wiehed twil. Ghalhekk isegwi illi l-akkuzat ghazel ghalhekk li joqghod ghall-gurisdizzjoni tal-Qorti Istruttorja kif ippresjeduta mill-allura Magistrat Miriam Hayman li dak iz-zmien kienet assenjata biex tisma' l-kumpilazzjoni.

Ghaldaqstant din il-Qorti qedgha tichad l-eccezzjoni mmarkata bhala 8(i).

Fir-rigward tal-eccezzjoni 8(ii), l-akkuzat isostni illi l-Qorti ghandha wkoll tordna l-isfilz tad-dokumenti konsistenti fi droga cannabis u dan flimkien mal-isfilz tar-relazzjonijiet kollha relatati maghhom u dan stante li mhux segwit dak rikjest mill-Avviz Legali 121/2002 tal-Kap. 9. Dan tal-ahhar jistipula illi a tenur tal-Artikolu 669(2)

[7] Fol. 35 et seq. tal-process

tal-Kap. 9 ir-Registratur tal-Qrati Kriminali, bl-approvazzjoni tal-Ministru tal-Gustizzja u Gvern Lokali, innomina lid-Direttur tas-Sahha sabiex izomm f'ismu l-medicinali perikoluzi, madankollu dawn inzammu taht il-kustodja tad-Direttur tal-Qrati.

Illi l-Artikolu 667 tal-Kodiċi Kriminali iqieghed fuq l-ispalla tar-Registratur tal-Qorti Kriminali r-responsabbilita' li jżomm fil-kustodja tiegħu l-oggetti kollha li għandhom x'jaqsmu mal-proceduri kriminali. Sussegwentament, l-Artikolu 669 tal-Kapitolu 9 tal-Liġijiet ta' Malta, li jaghti s-setgha lir-Registratur tal-Qorti jikkustodixxi l-oggetti kollha li jigu ezebiti fil-Qorti, jghid hekk: -

> *(1) Ir-reġistratur għandu jiżgura li l-oġġetti kollha lilu kkunsinnati għandhom jiġu katalogati, maħżuna u preservati sew kif ukoll miżmuma f'post sigur li jiġi stabbilit mir-reġistratur.*
>
> *(2) Għall-għanijiet ta' dan l-artikolu, ir-reġistratur* ***jista'****, bl-approvazzjoni tal-Ministru responsabbli għall-ġustizzja, jaħtar lil persuni oħra biex iżommu dawk l-oġġett jew klassijiet ta' oġġetti f'ismu taħt dawk il-pattijiet u kondizzjonijiet li l-Ministru jista' jqis li jkun sew iżda l-ismijiet ta' dawk il-persuni għandhom jiġu ppubblikati fil-Gazzetta.* (sottolinear tal-Qorti)

Illi, mid-dicitura tas-sub-artikolu (2) tal-Artikolu 669 tal-Kodici Kriminali, senjatament mill-kelma "**jista**'", jirrizulta bic-car li l-legislatur kien qieghed jaghti lir-Registratur tal-Qrati d-diskrezzjoni sabiex jahtar persuna ohra biex izomm oggetti f'ismu. Li kieku l-legislatur kien qed jimponi fuq ir-Registratur obbligu sabiex huwa jghaddi certi oggetti lill-entita' terza, certament li s-setgha ma kenitx tkun wahda fakoltattiva izda tassattiva.[8] Ghal dawn ir-ragunijiet din il-Qorti qedgha tichad ukoll l-eccezzjoni nnumerata 8(ii).

[8] Ara wkoll **Il-Pulizija vs Victor Buttigieg** deciza mill-Qorti tal-Appell Kriminali nhar is-6 ta' Jannar, 2023.

Fl-eccezzjoni mmarkata 8(iii), l-akkuzat qieghed jitlob l-isfilz tar-relazzjoni tax-Xjenzat Mario Mifsud, stante li d-droga giet analizzata f'laboratorju li dak iz-zmien ma kienx akkreditat. Illi ghas-skans ta' hafna repetizzjoni, din il-Qorti taghmel referenza ghal dak li diga' inghad fir-rigward tal-eccezzjoni numru sebgha. Il-Council Framework decision 2009/905/JHA kif implimentata permezz tal-Legislazzjoni Sussidjarja 460.13 mhix applikabbli ghall-akkreditazzjoni tal-Labortaorju dwar sustanzi lleciti izda biss fuq

a) profil tad-DNA u

b) Data dattiloskopika.

F'dan ir-rigward din il-Qorti sejra tghaddi sabiex taghmel referenza ghas-sentenza ricentissima deciza mill-Qorti tal-Appell Kriminali (Sede Superjuri) fl-ismijiet **<u>ir-Repubblika ta' Malta vs Etienne Farrugia</u>**[9] fejn gie ritenut hekk:

> *'10. Illi l-għan wara l-istandard ta' akkreditazzjoni hekk imsejħa ISO/IEC 17025 jippermetti lill-laboratorji juru li qegħdin joperaw b'mod kompetenti u li jiġġeneraw riżultati validi, u b'hekk isaħħu l-fiduċja fix-xogħol tagħhom kemm fuq livell nazzjonali kif ukoll madwar id-dinja. **<u>Dan ma jfissirx, madanakollu, illi jekk analiżi ma tkunx saret f'laboratorju akkreditat allura il-prova magħmula permezz ta' dik l-analiżi hija waħda inattendibbli jew monka fil-kontenut tagħha, u li l-konklużjonijiet milħuqa minn dik l-analiżi huma difettużi</u>**. Illi l-valur probatorju ta' evidenża jitkejjel mill-probabbiltà li dik l-evidenza tilħaq l-iskop tagħha ta' prova ta' fatt rilevanti għal każ. Dan hu wieħed mill-elementi ewlenin tal-ammissjoni tal-provi, peress li l-provi ammessi għal ġudizzju għandhom ikunu rilevanti, u għandhom ikunu tali illi jirrendu l-fatt in ġudizzju aktar probabbli jew inqas probabbli li seħħ, tkun kemm tkun żgħira l-probabbiltà tagħha. **<u>Dan ifisser illi diment li l-evidenza tkun rilevanti għal 'facts in issue' din m'għandiex</u>***

[9] Deciza nhar is-26 t' April, 2023.

titwarreb leġġerment sakemm ma jkunx hemm xi disposizzjoni espressa tal-liġi li teskludi l-ammissjoni ta' dik l-evidenza bħala prova in atti, u li allura tirrendieha inammissibbli.

11. ***Illi kif tajjeb mistqarr mill-Qorti Kriminali fis-sentenza tagħha ma hemm ebda disposizzjoni tal-liġi li tinneċċessita illi laboratorju forensiku fejn isir l-analiżi ta' sustanzi illeċiti għandu jkun akkreditat skont l-istandard hawn fuq imsemmi.*** *Dan għaliex il-Leġislazzjoni Sussidjarja 460.31, u allura il-qafas regolatorju Ewropew li abbażi ta'l-istess huma imfassla dawn ir-regolamenti, japplika unikament għall-evidenza dattiloskopika u għall-analiżi tad-DNA.* ***Il-liġi hija ċara u ma tħalli lok għall-ebda interpretazzjoni****, bir-regolament 6, imbagħad, iħalli f'idejn il-qrati nazzjonali li jaddottaw dawk ir-regoli u liġijiet li jikkonċeraw il-valutazzjoni ġudizzjarja tal-evidenza mqiegħda quddiemhom.*

12. Illi l-Qorti għalhekk ***ma tistax taqbel mal-argument miġjub 'il quddiem mid-difiża*** *fl-ewwel aggravju minnhom intentat meta ssostni illi bil-fatt illi l-prova li saret permezz tal-analiżi magħmula minn espert nominat mill-Qorti mhijiex l-aħjar prova li tista' tingħata. Dan ukoll għaliex* ***il-liġi stess ma tirrikjediex illi l-analiżi ta' droga neċessarjament ssir f'laboratorju akkreditat****. Dan hu evidenzjat iktar u iktar mix-xiehda tal-espert stess li għamel l-analiżi forensika fejn ikkonferma u allura serraħ ras il-Qorti u anke tal-partijiet illi* ***l-analiżi minnu magħmula saret b'konformita' mal-linji gwida maħruġa mill-European Network of Forensic Science Institutes, b'apparat illi huwa xorta waħda akkreditat għalkemm mhux b'mod formali, liema akkreditazzjoni ssir kull sena, biex b'hekk ma hemmx dubbju dwar il-kompetenza teknika tal-laboratorju fejn saret din l-analiżi****.* ***Dan ixejjen allura l-argument tad-difiża billi huwa evidenti illi lanaliżi tad-droga saret b'tali mod illi ma tħalli ebda dubbju li hija***

affidabbli u professjonali. Fuq kollox il-liġi stess ma torbotx lil min hu imsejjaħ biex jiġġudika li jistrieħ fuq il-konkluzjonijiet milħuqa mill-esperti tal-qorti jekk huwa tal-fehma kuntrarja. B'dan għalhekk illi finalment il-kwistjoni dwar il-valur probatorju tal-evidenza ghandħa tkun imħollija interament f'idejn il-ġurati u dan wara d-debita direzzjoni mogħtija mill-Imħallef li jkun qed jippresjedi il-ġuri.

13. Finalment dak mistqarr fix-xiehda tal-Inġinier Claudio Boffa ma jirreferiex fl-ispeċifiku għal prova li d-difiża qed tfittex illi xxejjen. Ix-xhud bl-ebda mod ma kien f'posizzjoni jindika jekk il-laboratorju fejn saret l-analiżi tad-droga mertu ta' dawn ilproċeduri jaqax taħt il-livell ta' akkreditazzjoni meħtieġ, kuntrarjament għal dak li jixhed l-iXjenzat Sammut li jiggarantixxi illi dawn l-istandards xorta waħda qed jintlaħqu għalkemm għad ma hemmx liġi regolanti l-akkreditazzjoni ta' laboratorji fejn issir lanaliżi tas-sustanzi illeċiti.

*14. Illi dan ifisser illi l-appellant ma għandux raġun fl-aggravju minnu ntentat mhux biss għaliex il**-liġi stess ma tinneċċessitax l-akkreditazzjoni tal-laboratorju fejn saret l-analizi billi din tapplika biss għall-evidenza dattiloskopika u tad-DNA, iżda ukoll għaliex l-espert stess ikkonferma illi x-xogħol sar skont is-sengħa u l-arti.** Illi fuq kollox l-għan ta' din il-liġi mhijiex daqstant li tolqot is-saħħa tal-valur probatorju ta' evidenza quddiem il-qrati fil-kamp penali, iżda kif imfisser fir-regolament 4:*

L-għan ta' dan l-Ordni huwa sabiex:

(a) jiġi żgurat li r-riżultati tal-attivitajiet tal-laboratorj imwettqa minn fornituri ta' servizzi forensiċi akkreditati fi Stati Membri oħrajn tal-Unjoni Ewropea jiġu rikonoxxuti mill-awtoritajiet Maltin responsabbli għall-prevenzjoni, il-kxif u l-

investigazzjoni ta' reati kriminali <u>bħala ugwalment affidabbli</u> daqs ir-riżultati tal-attivitajiet tal-laboratorji mwettqin minn fornituri ta' servizzi forensiċi domestiċi akkreditati għall-ENISO/IEC 17025;

(b) li jiġi żgurat li fornituri ta' servizzi forensiċi li jwettqu attivitajiet tallaboratorji f'Malta jiġu akkreditati b'konformità mal-EN ISO/IEC 17025.

15. Fil-fatt anke l-għan wara id-Deċiżjoni Kwadru huwa illi jkun hemm kooperazzjoni aktar mill-qrib bejn l-awtoritajiet tal-infurzar tal-liġi fl-Istati Membri fil-ġlieda kontra l-kriminalita' u dan billi fl-iskambju ta' informazzjoni dwar attivitajiet kriminali, l-awtoritajiet tal-infurzar tal-liġi jkunu jistgħu jipprevjenu, jikxfu u jinvestigaw b'suċċess attivitajiet kriminali bil-ħtieġa allura li jkunu stabbiliti standards komuni għal fornituri ta' servizzi forensiċi. Mhuwiex l-għan wara din il-liġi illi tistabilixxi regoli ġodda dwar l-ammissibbilta' ta' evidenza jew il-valur probatorju ta'l-istess kif speċifikat fl-artikolu 5 tad-Deċiżjoni Qafas innifisha fejn jingħad ċar u tond illi: ***"Din id-Deċiżjoni Qafas ma taffettwax ir-regoli nazzjonali dwar il-valutazzjoni ġudizzjarja tal-evidenza."***

16. U allura magħmula dawn il-konsiderazzjonijiet huwa indubitat illi ***mhux biss l-liġi li jagħmel referenza għaliha l-appellant ma ssibx applikazzjoni għall-eżamijiet forensiċi li saret fuq is-sustanza illeċita mertu ta' dawn il-proċeduri, <u>iżda tali fatt ċertament ma jista' bl-ebda tiġbid tal-immaġinazzjoni iwassal għal xi nullita' fil-proċeduri.</u>*** *Illi dwar dawk iċ-ċirkostanzi li jġibu n-nullita' tal-att ta'l-akkuża minħabba difetti fl-atti kumpilatorji u li jistgħu jwasslu sabiex il-każ ma jistax jimxi 'il quddiem, jitkellem l-artikolu 597(4) tal-Kodiċi Kriminali li jġib fix-xejn l-att ta'l-akkuża kull meta d-difetti fl-atti kumpilatorji jkunu jikkonsistu fin-nuqqas ta'*

qari tal-akkużi mill-Prosekutur, jew in-nuqqas li jsir l-eżami mingħajr ġurament tal-akkużat, in-nuqqas ta' deċiżjoni mill-Qorti Istruttorja li tiddikjara illi l-imputat għandu jitqiegħed taħt att ta' akkuża, u meta l-Qorti Istruttorja tirrifjuta mingħajr raġuni valida illi tisma' il-provi miġjuba mill-imputat, bid-difetti jew nuqqasijiet fl-evidenza kkumpilata ma hijiex waħda mir-raġunijiet li tista' twassal għal nullita', billi din il-materja tista' tolqot biss lammissibbilita' o meno ta'l-istess.

17. Għaldaqstant għal motivi hawn fuq miġjuba u ukoll għal motivi ndikati b'mod erudit fis-sentenza appellata, u li din l-Qorti tagħmel tagħha, dan l-aggravju qed jkun miċħud.'

Ghaldaqstant, in vista ta' dak ritenut fis-sentenza sucitatat, din il-Qorti qedgha tichad l-eccezzjoni nnumerata 8 (iii).

9. **<u>Id-disa' eccezzjoni</u>**

F'din l-eccezzjoni l-akkuzat qieghed jitlob l-isfilz ta' kwalsiasi evidenza, xhieda u dokumenti relatati mas-sustanza kokajina stante li din tirreferi biss ghal Anthony Debattista u bl-ebda mod ma hemm ebda konnessjoni mal-akkuzat odjern.

Minn ezami tal-atti processwali jirrizulta illi d-droga kokajina kienet instabet fuq il-persuna ta' Anthony Debattista u li l-akkuzat odjern jidher li hu akkuzat b'akkuzi rigwardanti s-sustanza Cannabis. Madankollu, hawnhekk il-Qorti taghmel distinzjoni bejn relevanza u ammissibilta' ta' provi. Sabiex taghmel dan din il-Qorti sejra taghmel referenza ghas-sentenza fl-ismijiet **<u>Ir-Repubblika ta' Malta v. Mario Azzopardi</u>** deciza nhar it-28 ta' Gunju, 2012:

"28. L-akkuzat appellant, izda, ghandu ragun isostni li x-xhieda minnu indikati u enumerati (1)(2)(4)(5)(6)(7) ***ma setghux jigu dikjarati inammissibbli mill-ewwel Qorti fin-nuqqas ta' xi***

> ***regola legali li teskludi l-produzzjoni taghhom.*** *Dan ormai huwa ben assodat fil-gurisprudenza ta' din il-Qorti li din il-Qorti ma hix bi hsiebha hawnhekk tirripeti. L-oggezzjoni tal-Avukat Generali fl-eccezzjoni tieghu rigwardanti dawn ix-xhieda hi* ***meramet kwistjoni ta' relevanza u mhux ta' ammissibilita`, u materja ta' relevanza hi rimessa biex tigi regolata mill-Imhallef togat fil-kors tal-guri.*** *Jekk l-Avukat Generali xtaq aktar informazzjoni minn dik provduta mill-akkuzat fil-lista tax-xhieda tieghu sabiex jiddetermina r-relevanza tax-xhieda msemmija l-istess Avukat Generali kellu l-ghazla li, kif previst fil-proviso tas-subartikolu (4) tal-artikolu 438 tal-Kodici Kriminali, b'rikors jitlob li dak li jrid jiġi ippruvat bix-xhieda jiġi iddikjarat. L-Avukat Generali, izda, naqas milli jirrikorri ghal dan ir-rimedju."*

Oltre minn hekk, din il-Qorti taghmel referenza wkoll ghas-sentenza fl-ismijiet **Ir-Repubblika ta' Marta vs George Degorgio et**[10] fejn gie ritenut hekk:

> *'120. Il-Qorti taghmel taghha d-decizjoni tal-ewwel Qorti li* ***siltet id-differenza bejn dak li hu ammissibbli u dak li hu rilevanti jew irrelevanti bhala prova fejn fil-kaz tal-ahhar id-decizjoni hi rimessa lill-gurati u mhux lill-Qorti jew lill-Imhallef togat u ma tara ebda raguni ghaliex ghandha tinoltra aktar minn hekk****. Konsegwentement dan l-aggravju qed ikun michud;'*

Ghaldaqstant, stante li din l-eccezzjoni tirrigwardja kwistjoni ta' rilevanza din il-Qorti qedgha wkoll tichad din l-eccezzjoni.

[10] Deciza mill-Qorti tal-Appell Kriminali nhar it-22 ta' Settembru, 2021.

10. L-ghaxar eccezzjoni

F'din l-eccezzjoni, l-akkuzat qieghed jecepixxi l-isfilz t' evidenza, xhieda u dokumenti dwar Anthony Debattista u li ma gewx elevati jew maghmula in konessjoni ma' Clayton Azzopardi jew li m'ghandhom l-ebda relevanza ghall-kaz odjern.

Din il-Qorti tibda sabiex tghid illi l-isfilz minn atti processwali jirrikjedi disposizzjoni specifika tal-ligi li tirrendi tali prova legalment inamissibbli. L-akkuzat ma ghamilx dan u lanqas ma indika b'mod partikolari u specifiku liema tip ta' evidenza mill-atti hu jixtieq li tigi sfilzata. Il-Qorti tifli l-atti kollha, madankollu dak rikjest mill-akkuzat huwa miftuh ghall-interpretazzjoni u ghaldaqstant din il-Qorti kienet tipretendi li l-akkuzat jispecifika b'mod partikolari anke billi per ezempju jindika l-*folio numbers.*

Oltre minn hekk, din il-Qorti terga ssostni dak li diga rriteniet fl-eccezzjoni precedenti fir-rigward ta' vertenzi ta' rilevanza u ghalhekk qedgha wkoll tichad din l-eccezzjoni.

11. Il-hdax -il eccezzjoni

Fil-hdax-il eccezzjoni preliminari l-akkuzat qieghed jitlob lil din il-Qorti sabiex tisfilza l-*proces verbal* esebit nhar l-10 ta' Mejju, 2012 u dan ghaliex ma jirrizultax minn min gie esebit u fil-pussess ta' min kien meta dan gie esebit u ghalhekk hemm difett fil-kontinwita' t'evidenza.

Illi jemergi li fis-seduta ta' nhar l-10 ta' Mejju, 2012[11] gie esebit il-*proces verbal* dwar sejba ta' ammont sostanzjali ta'cannabis fuq Anthony Debattista fis-6/05/10 (PV 365/10). Huwa minnu li ma giex specifikat f'dan il-verbal min esebixxa dan id-dokument. Jigi nnutat fl-ewwel faccata ta' dan il-*proces verbal* li dan kien ipprezentat minn Dr Francois Dalli ghall-Avukat Generali nhar is-7 ta' Mejju, 2012 quddiem id-Deputat Registratur.

[11] Fol. 35 tal-process.

L-Artikolu 569(2) tal-Kodici Kriminali jipprovdi li *'L-Avukat Ġenerali għandu jibgħat lura dawk l-atti lill-maġistrat jew lill-maġistrat tal-kompilazzjoni meta jkun jinħtieġ li l-investigazzjoni tissokta.'* L-Artikolu 569(4) tal-Kodici Kriminali mbghad ikompli sabiex jipprovdi hekk: *'Għall-fini tas-subartikolu (2), dawk l-atti għandhom jintbagħtu lura permezz ta' nota li tiġi ppreżentata fil-Qorti tal-Maġistrati u, minkejja kull ħaġa li tista' tinstab f'dan il-Kodiċi, l-Avukat Ġenerali ma għandux jitħarrek sabiex jesibixxi dawk l-atti.'*

Issa, kif juri t-timbru fuq l-ewwel faccata tal-*proces verbal*, dan gie prezentat fir-Registru tal-Qorti tal-Magistrati u ricevut mid-Deputat Registratur, allura f'isem ir-Registratur tal-Qrati. In-nota tal-Avukat Generali ai termini tal-artikolu 569(4) kienet takkumpanja l-proces verbal numru 365/10 maghluq fil-11 ta' Mejju, 2010 liema nota kienet prezentata fis-7 ta' Mejju, 2010 bit-timbru juri li kienet tinkludi dokument wiehed, naturalment l-*proces verbal* innifsu. Ghaldaqstant sa dan il-punt zgur ma jistax jinghad illi kien hemm xi haga rregolari f'dan ir-rigward u li l-*proces verbal* kien jinsab f'idejn ir-Registratur tal-Qrati sabiex jigi pprezentat u jitqies bhala prova fil-proceduri kriminali.

Bla dubbju ta' xejn, kien ikun ferm ahjar illi gie mnizzel isem id-Deputat Registratur fil-verbal data l-10 ta' Mejju, 2012, kif ukoll dettalji bhal isem il-Magistrat Inkwerenti. Oltre minn hekk, kien ikun ferm ahjar illi in atti kien ikun hemm ukoll traskrizzjoni tad-depozizzjoni tad-Deputat Registratur. Madankollu jigi nnutat illi l-akkuzat kien akkumpanjat mill-avukati tieghu fis-seduta tal-10 ta' Mejju, 2012 u hadd ma allega xi rregolarita' fuq dan il-fatt.

L-akkuzat qieghed jallega illi stante li ma jirrizultax mill-atti minghand min esebixxa l-*proces verbal* u fil-pussess ta' min kien qabel dan gie esebit allura hemm difett fil-kontinwita' t'evidenza. Fuq dan il-punt, din il-Qorti taghmel referenza ghas-sentenza ricenti fl-ismijiet **Ir-Repubblika ta' Malta vs Majri Josef**[12] fejn dwar il-kontinwita' t'evidenza gie ritenut hekk:

[12] Deciza mill-Qorti Kriminali nhar it-28 ta' Marzu, 2023.

40. Illi għal dak li jirrigwarda l-prinċipju tac-'chain of custody' daqskemm ic-'chain of evidence', huwa paċifiku kif dan il-prinċipju huwa fundamentali b'mod partikolari fil-kawżi ta' indole kriminali in kwantu huwa dritt sagrosant tal-akkużat li jkollu garanzija tal-awtentiċita' tal-provi ppreżentati mill-Prosekuzzjoni kif ukoll tal-oriġini tagħhom, ta' xi movimenti li dawn setgħu għamlu u tal-mod kif dawn ġew ippreżervati mill-mument illi tali provi nstabu u/jew ġew ikkompilati sal-mument illi l-istess ġew ippreżentati bħala evidenza fil-proċeduri quddiem il-Qorti li tkun.

41. Ma jrid jitħalla ebda dubju raġjonevoli f'moħħ minn irid jiġġudika l-fatt dwar it-traċċjabilita tal-oġġetti jew dwar l-awtentiċita, l-integrita u l-kontinwita tagħha. Il-Prosekuzzjoni jeħtieġilha tipprova li dik l-evidenza li ġiet miġbura, maħduma u miżmuma b'mod integru mill-bidu tal-istħarriġ sal-fażi fejn tkun qed tiġi preżentata b'evidenza fil-Qorti. Fis-sentenza ***Il-Pulizija vs. Raymond Azzopardi*** *deċiża mill-Qorti tal-Appell Kriminali nhar it-3 ta' Diċembru 2019 b'referenza għal prinċipju tac-'Chain of Custody' qalet hekk:*

'17. Sejra taghmel dan kollu kemm ghar-retta amministrazzjoni tal-gustizzja, kif ukoll sabiex l-appellant ma jkunx imcahhad mill-jedd ghal smigh xieraq skont il-ligi. L-ghan ewlieni ta' kull qorti ta' gustizzja penali huwa li tara illi l-akkuzat ikollu smigh xieraq. Meta process penali jwassal ghal dikjarazzjoni ta' htija msejsa fuq evidenza kontaminata, il-jedd ghal smigh xieraq ikun qed jigi vjolat. Madanakollu sabiex ilQorti tasal biex tistabilixxi l-validita' tal-prova kostitwita b`dik l-evidenza jrid isir ezami tal-iter segwiet mill-mument illi dik il-prova ndizzjarja titfacca fil-kors talinvestigazzjoni tal-pulizija, kif u minn min tkun giet elevata, kif tkun giet ippreservata u sussegwentement min ghamel l-ezamijiet forensici fuqha u b'liema mod, sabiex fl-ahhar issib postha quddiem il-Qorti.

18. Dan ghaliex:

Wherever he steps, whatever he touches, whatever he leaves, even unconsciously, will serve as silent evidence against him. Not only his fingerprints or his footprints, but his hair, the fibres from his clothes, the glass he breaks, the tool mark he leaves, the paint he scratches, the blood or semen he deposits or collects - all these and more bear mute witness against him. This is evidence that does not forget. It is not confused by the excitement of the moment. It is not absent because human witnesses are. It is factual evidence. Physical evidence cannot be wrong; it cannot perjure itself; it cannot be wholly absent. Only its interpretation can err. Only human failure to find it, study and understand it, can diminish its value. (Kirk, Paul, Crime investigation, John Wiley & Sons Canada, Limited, 1953). However, the value of even the most carefully recovered and preserved evidence can be lost if the chain-of-custody is not properly maintained. ***"Chain-of-custody" is often recognized as the weak link in criminal investigations. It refers to the chronological and careful documentation of evidence to establish its connection to an alleged crime. From the beginning to the end of the forensic process, it is crucial to be able to demonstrate every single step undertaken to ensure "traceability" and "continuity" of the evidence from the crime scene to the courtroom.***[13]

42. Fuq livell internazzjonali wieħed isib ukoll pronunzjamenti oħra, bħal dawk tal-Qorti Suprema Amerikana fejn fis-sentenza ***Hawkins vs. State of Arkansas*** *għamlet referenza għal sentenza oħra* ***Guydon vs. State*** *li hija meqjusa bħala 'landmark case' fuq materja ta' ammissibilita' ta' evidenza. In fatti, evidenza tkun ritenuta*

[13] *Enfasi ta' din il-Qorti.*

ammissibbli biss jekk din l-evidenza tkun awtentika u ma jirriżultax li qatt ġiet mittiefsa jew mibdula b'xi mod u dan in linja mal-prinċipju tac-'chain of custody'. L-istess intqal fil-każijiet ***Chatmon vs. State, Garner vs. State u Davis v. State***[14]*, fost oħrajn. Imbagħad, issir referenza wkoll għas-sentenzi* ***State vs. Thomas, State vs. Olsen, State vs. Burtchett u Mallillin vs. People***[15] *fejn ukoll il-prinċipju regolatur għal dak li għandu x'jaqsam mal-ammissibilita' tal-evidenza, kien enunċjat bħala bbażat fuq il-prova li dik l-evidenza utilizzata mill-Prosekuzzjoni ma ġiet qatt mibdula. Intqal ukoll kif l-ammissibilita' ta' din l-evidenza fil-Qorti teħtieġ eżerċizzju ta' apprezzament ta' fatturi bħalma huma 'the nature of the article, the circumstances surrounding the preservation and custody of it, and the likelihood of intermeddlers tampering with it'.*[16] *Fir-rigward tattraċċjabilita' tal-evidenza,* ***f'Barron vs. Valdmanis***[17] *intqal hekk:*

In criminal prosecution where it is necessary to establish that material found in the accused's possession is identical with material subsequently analysed, there are, as was pointed out by Brereton J Young v Commissioner for Railways (1962) NSWR 647 at 651, two ways of doing so. ***The first is to trace it from hand to hand and to this end it is usually necessary to call every person who had it in custody from the point of origin to the end of its journey.***[18] *The second method is to identify that which was found in the possession of a person charged by its physical characteristics with that which was analysed; per Justice Meares.*

*43. L-istess intqal f'****People vs. Beran***[19] *fejn il-prinċipju tac-'chain of custody' ġie enunċjat bħala marbut man-neċessita' li tiġi assigurata l-*

---

[14] *Citing Guydon v. State, 344 Ark. 251 | Casetext aċċess: 20/10/22*
[15] *Hekk kif iċċitati mill-appellant f'paġna 7 tar-rikors ta' appell tiegħu.*
[16] *State vs. Thomas, 32 St. Rep. 229, 532 P.2d. 405 (1975)*
[17] *US Supreme Court, Mejju 1978.*
[18] *Enfasi ta' din il-Qorti.*
[19] *4 G.R. No. 203028, January 15, 2014*

integrita' u l-valur probatorju tal-evidenza miġjuba u ntqal kif dan iseħħ biss jekk: To be admissible, the prosecution must establish by records or testimony ***the continuous whereabouts of the exhibit***[20]*, from the time it came into the possession of the police officers, until it was tested in the laboratory to determine its composition, and all the way to the time it was offered in evidence.*

44. U minħabba l-importanza li tiġi stabbilita' t-traċċjabilita' tal-evidenza, huwa neċessarju li, kull min b'xi mod kien involut fit-teħid u l-kustodja tagħha, jiġi mitlub biex jixhed dwar l-involviment tiegħu kif intqal. Hekk biss l-akkużat jista' jkollu kontroll totali fuq l-integrita' ta' dik l-evidenza. Dan kien mistqarr fid-deċiżjoni ***People vs. Connelly***[21] *fejn intqal is-segwenti b'referenza għar regola tac-'chain of custody': When the evidence itself is not patently identifiable of is capable of being replaced or altered, admissibility generally requires that all those who have handled the item 'identify it and testify to its custody and unchanged condition.*

45. Dan il-punt ta' dritt iġib miegħu allura konsiderazzjoni ta' natura probatorja li tistħarreġ preċiżament dan l-element ta' traċċabbilita. Din il-kwistjoni probatorja hija kwistjoni ta' fatt li għandha tiġi mħollija f'idejn l-imħallfin tal-fatt fl-istadju tal-ġuri. Huwa intempestiv f'dan l-istadju li tikkunsidra n-nuqqas tattraċċjabilita' tal-evidenza kif qiegħed jeċċpixxi l-akkużat oltre għallfatt li kif intqal, l-esperti in kwistjoni għad iridu jixhdu fl-istadju talġuri u għalhekk l-evidenza kollha minnhom miġbura għad trid tgħaddi mill-iskrutinju tal-imħallfin tal-fatt. Ma jkunx fil-kompetenza ta' din il-Qorti f'dan l-istadju li tiddeċiedi fuq in-nuqqas ta' valur probatorju ta' dokumenti formanti parti mill-atti kumpilatorji

[20] *Enfasi ta' din il-Qorti.*
[21] *35 N.Y.2d 171, 174, 316, N.E.2d 706, 708, 359, N.Y.S.2d, 266, 269 1974.*

<u>minħabba dak li l-akkużat qiegħed iqis bħala difett fic-'chain of custody' u fic-'chain of evidence'. Dan il-fatt, kemm -il darba huwa minnu, iridu jaslu għalih il-ġurati wara li jkunu semgħu l-provi kollha miġjuba quddiemhom u jridu jkunu huma li jiddeċiedu jekk hemmx kontinwita' fl-evidenza b'mod tali li jaslu jikkonvinċu ruħhom li mhemmx dubju dettat mir-raġuni dwar il-fatt li l-espert Gilbert Mercieca ġie mgħoddi l-esebiti mill-esperti Dr. Marisa Cassar u l-Ispettur Justine Grech.</u>

46. Għaldaqstant, din il-ħames eċċezzjoni preliminari qiegħda tiġi miċħuda.'

Hija konsiderazzjoni ta' natura probatorja jekk fil-fatt fil-kaz odjern jezistix difett fil-kontinwita' t'evidenza. Ghalhekk, din il-kwistjoni probatorja hija kwistjoni ta' fatt li ghandha tigi mhollija f'idejn l-imhallfin tal-fatt fl-istadju tal-guri. L-akkuzat qieghed jsostni illi hu qieghed jitlob l-isfilz tal-inkjesta ghaliex din ma kienitx wahda fuq l-akkuzat odjern izda fuq terza persuna totalment estranja ghal dawk il-proceduri. Il-Qorti ma tqabilx ma dan stante li din l-inkjesta tinkludi wkoll provi u evidenza konnessa mal-akkuzi migjuba kontra l-akkuzat.

Ghaldaqstant eccezzjoni numru hdax qedgha tigi michdua fl-intier taghha.

12. <u>It-tnax-il eccezzjoni</u>

F'din it-tnax-il eccezzjoni preliminari l-akkuzat qieghed jitlob l-isfilz tax-xhieda kollha fl-inkjesta u dan peress illi xxhieda suppost ittiehdet b'mezzi elettro-manjetici u minflok ittiehdet b'mod digitali.

L-Att Dwar ir-Registrazzjoni Elettro-Manjetici u cioe' Kapitlu 248 tal-Ligijiet ta' Malta gie originarjament promulgat fl-1980 u kien gie l-ahhar emendat fl-1995. Tajjeb illi wiehed jenfasizza illi minn dakinhar it-teknologija ghamlet avvanzi kbar u li anke l-

Qrati taghna jipprovaw izommu ruhhom aggornati mal-avvanzi teknologici. Is-sentenza fl-ismijiet **Ir-Repubblika ta' Malta vs George Degorgio et**[22] ghamlet referenza ghall-Artikolu 3 tal-Kapitolu 284 tal-Ligijiet ta' Malta li jistipula li:

> *"Minkejja kull disposizzjoni f'xi liġi oħra, kull qorti* ***tista'*** *tordna li l-proċedimenti tagħha jew xi parti minnhom jiġu reġistrati b'mezzi elettro-manjetiċi."*

Il-kelma 'tista'' hija ndikattiva li l-Qorti ghandha **ghazla** u mhux obbligata li tirregistra xhieda b'mezzi elettro-manjetici. Ghaldaqstant din il-Qorti zgur li mhux sejra tisfilza x-xhieda kollha fl-inkjesta ghaliex dawn ma gewx registrati b'mezzi elettro-manjetici u ghalhekk it-tnax-il eccezzjoni wkoll qedgha tigi michuda.

13. It-tlettax-il eccezzjoni

Fit-tlettax-il eccezzjoni tieghu l-akkuzat qieghed jitlob lil din il-Qorti tordna l-isfilz tal-filmat esebit bhala Dok TCM. Konsegwentement qieghed jitlob ukoll li tigi sfilzata kull referenza ghalih inkluz l-*istills* mehuda minn l-istess filmat fir-relazzjoni ta' Dr. Martin Bajada mmarkata bhala Dok MB u MBX1 u dan stante li ma ttehidx min espert mahtur mill-Qorti jew mill-Magistrat Inkwerenti. In oltre, hu tenna wkoll illi c-*chain of custody* hi miksura stante li ma jirriżultax lil min ghaddha dan il-filmat PC 10 Trevor Cassar Mallia sabiex finalment dan gie ezebit fl-inkjesta mill-Assistent Kummissarju Dennis Theuma. Finalment jghid ukoll illi dan il-filmat lanqas ma inghata lil akkuzat bhala *disclosure* fil-mument tal-arrest u allura ghandu jigi sfilzat anke minhabba din ir-raguni.

Din il-Qorti sejra tghaddi mill-ewwel sabiex taghmel referenza ghat-testimonjanza ta' PC 10 Trevor Cassar Mallia li xehed nhar l-10 ta' Mejju, 2012[23] fejn ikkonferma li hu kien gibed il-filmat u li anke ikkonferma li kien ipprezenta l-istess filmat fl-inkjesta.

[22] Deciza mill-Qorti Kriminali nhar it-30 t' Ottubru, 2020.
[23] Fol. 103 et seq tal-process.

Fil-verbal datat is-16 ta' Mejju, 2012[24] gie kkonfermat ghal darb'ohra li kien PC 10 li gibed dan il-filmat. Minkejja li dan il-filmat ma giex mehud minn espert mahtur mill-Qorti, izda bhala *police work* ma jfissirx li dan ghandu jigi sfilzat. A skans ta' hafna repetizzjoni, fir-rigward tac-*chain of custody* din il-Qorti taghmel referenza ghal dak diga ritenut fil-hdax-il eccezzjoni. In oltre, fir-rigward tad-*disclosure* din il-Qorti izomm fi shih dak li gie ritenut supra fil-hames eccezzjoni.

Ghaldaqstant, din il-Qorti qedgha tichad ukoll din l-eccezzjoni.

14. <u>L-erbatax-il eccezzjoni</u>

F'din l-eccezzjoni l-akkuzat qieghed jitlob ukoll l-isfilz tax-xhieda kollha fejn mit-traskrizzjoni tax-xhieda ma jirrizultax li gew amministrati l-gurament ai termini tal-Artikolu 631 tal-Kodici Kriminali u skont l-format stabbilit fl-Artikolu 577 (3) tal-Kodici ta' Organizzazzjoni u Procedura Civili, Kap 12 tal-Ligijiet ta' Malta u jigi sfilzati wkoll l-oggetti esebiti matul dik x-xhieda. L-akkuzat isostni illi trid issir distinzjoni bejn verbal u x-xhieda nfisha u illi mhux bizzejjed jinghad '*jixhed l-Ispettur Dennis Theuma bil-malti bil-gurament jghid*' izda x-xhieda biex tkun valida irid jirrizulta testwalment li x-xhud qed jigi moghti l-gurament mir-registratur ai termini tal-Artikolu 632 tal-Kodici Kriminali u jigi registrat ukoll l-format tal-gurament li qed jittiehed fil-forma ta' "*Int A.B. aħlef (jew, wettaq solennement) li x-xiehda li sejjer tagħti, tkun is-sewwa, is-sewwa kollu u xejn ħlief is-sewwa. Hekk Alla jgħinek.*" L-akkuzat ikompli sabiex jghid illi filwaqt li jezistu verbali fejn jinghad li xhieda xehdu bil-gurament pero ma jirrizultax mill-atti l-amministrazzjoni nfsiha tal-gurament u in mankanza ta' din il-prova x-xhieda ghandhom ikunu sfilzati stante li hemm distinzzjoni netta bejn verbal u l-fatt innifsu li jkun qed jigi ndikat permezz ta' dak il-verbal. Illi jinghad in oltre, illi lanqas r-rekwizit fl-Artikolu 390 (6) tal-Kap 9 ma gew osservati fit-traskrizzjonijiet tax-xhieda fil-kumpilazzjoni u ghaldaqstant ghandom jigu sfilzati u

[24] Fol. 160 tal-process.

dana meta *Il-qorti tista', wara li tqis iċ-ċirkostanzi tal-każ, ex officio,tordna li t-tweġibiet mogħtija mix-xhud, jew is-sustanza tagħhom, jittiehdu…….jew jiġu reġistrati b'mezzi elettromanjetiċi…….Ir-reġistrazzjoni elettromanjetika għandha tiġi traskritta taħt id-direzzjoni tarreġistratur u t-traskrizzjoni għandha tidħol fl-atti tal-kawża. F'kull każ, it-traskrizzjoni tista' tkun miktuba bl-idejn jew bit-typewriter u għandha tinqara lix-xhud, matul is-seduta jew wara, mirreġistratur li għandu jniżżel nota ta' dak il-qari fit-tarf tat-traskrizzjoni.*

Din il-Qorti sejra tghaddi sabiex taghmel referenza ghal sentenza diga' kwotata *supra* u cioe' dik fl-ismijiet **<u>Ir-Repubblika ta' Malta vs George Degorgio et</u>**[25] fejn gie ritenut hekk:

> *'..Illi fil-verbal tas-seduta tas-07 ta' Frar 2018 hemm ivverbalizzat:*
>
> *"Xehdet bil-gurament Susan Fenech li esebiet il-proces verbal immarkat bhala Dokument SF."*
>
> *Traskrizzjoni ta' din ix-xiehda in atti ma hemmx* u din il-Qorti tazzarda tghid li lanqas kien hemm bzonn ta' tali traskrizzjoni billi f'din ix-xiehda ma nghad xejn ghajr li x-xhud esebiet id-dokument u kwindi l-verbal huwa xiehda cara ta' dak li sehh.
>
> *"**<u>Ir-regola hi li dak li jseħħ quddiem qorti u li hu, jew li jista' jkun, ta' importanza, jiġi registrat fil-verbal ta' dik l-udjenza. Sakemm ma jiġix pruvat li dak li ġie reġistrat fil-verbal ta' l-udjenza tad-9 ta' Ottubru, 2002 (fol. 5 tal-atti) ġie reġistrat b'mod żbaljat jew inkomplet – u proprjament jekk wieħed jaqra sew l-ewwel aggravju isib li ma jingħad assolutament xejn speċifikatament dwar dan il-verbal jew il-korrettezza tiegħu –</u>***

[25] Deciza mill-Qorti Kriminali nhar it-30 t' Ottubru, 2020.

din il-Qorti neċessarjament trid toqgħod fuq il-verbal jew verbali li jkunu.[26]" (enfasi ta' din il-Qorti)

Illi fis-sentenza ***r-Repubblika ta' Malta vs Giovanna Pace u Christopher Mazzitelli***[27] *, fejn similment bhal fil-kaz odjern il-verbal tal-udjenza kien jindika illi Spettur tal-Pulizija xehed u ezebixxa dokument, izda ma kienx hemm traskrizzjoni tax-xiehda tieghu, gie deciz hekk:*

"…. l-fatt li ma hemmx traskrizzjoni ta' xiehda ta' l-Ispettur Josric Mifsud tal-mument li fih esebixxa d-dokumenti msemmija, ma jfissirx illi ma ġiex somministrat lilu l-ġurament qabel ma esebihom. Mhux kull ma jingħad fl-Awla jiġi traskritt."

Fuq kollox l-artikolu 3 tal-Kapitolu 284 tal-Ligijiet ta' Malta jiddisponi illi

"Minkejja kull disposizzjoni f'xi liġi oħra, kull qorti ***tista'*** *tordna li l-proċedimenti tagħha jew xi parti minnhom jiġu reġistrati b'mezzi elettro-manjetiċi."*

Dan ifisser illi l-Qorti ma hijiex marbuta illi taghmel registrazzjoni tal-procediment li jkun qed isir quddiemha u li sussegwentement dawn jigu traskritti u ghalhekk tista' tirregistra kull haga li jsir matul l-udjenza bil-miktub, kif fil-fatt sehh f'dan il-kaz.

Ghaldaqstant ghal dawn il-motivi din l-eccezzjoni hija ghal kollox infondata u qed tigi michuda.'

---

[26] *Il-Pulizija v. Stephen Chetcuti et: App.Inf 07/11/2003*
[27] *App.Sup 13/06/2013*

Din il-Qorti ssostni illi mhux kull ma jinghad fl-awla jigi transkritt. Ir-regola hi li dak li jsehh quddiem qorti u li hu, jew li jista' jkun, ta' importanza, jigi registrat fil-verbal ta' dik l-udjenza. Sakemm ma jigix pruvat li dak li gie registrat fil-verbal ta' l-udjenza gie registrat b'mod zbaljat jew inkomplet, il-Qorti toqghod fuq il-verbali. Huwa minnu li forsi l-amministrazzjoni tal-gurament skond il-ligi ma tirrizultax mill-atti, madankollu dan zgur ma jwassalx ghall-isfilz tax-xhieda fejn mit-traskrizzjoni ma jirrixultax li gew amministrati l-gurament. Oltre minn hekk, qas hu kaz ta'sfilz jekk ma jkunx hemm traskrizzjoni imma biss verbal f'dan ir-rigward. Ghalhekk, din il-Qorti qedgha tichad l-erbatax-il eccezzjoni.

15. <u>Il-hmistax-il eccezzjoni</u>

Din il-Qorti qedgha wkoll tichad il-hmistax-il eccezzjoni tal-akkuzat ghall-istess ragunijiet moghtija ghall-erbatax-il eccezzjoni.

16. <u>Is-sittax-il eccezzjoni</u>

Permezz ta' din l-eccezzjoni l-akkuzat qieghed jitlob li tigi sfilzata l-istqarrija minnu rilaxxata kif ukoll kwalunkwe referenza ghaliha u dan stante li din ittiehdet fiz-zmien meta l-ligi ma kienitx tipprovdi dwar l-assistenza u l-prezenza tal-avukat waqt it-tehid tal-istqarrija.

Illi l-akkuzat Clayton Azzopardi irrilaxxa stqarrija datata 2 ta' Mejju, 2012 u li tinsab a fol 6 et sequitur tal-process. Fil-bidu ta' din l-istqarrija tirrizulta is-segwenti twissija:

> *'Twissija moghtija mill-Ispettur Dennis Theuma fil-prezenza ta' PC 673 Karl Muscat*
>
> *"M'intix obbligat li titkellem sakemm ma tkunx tixtieq li titkellem, imma dak li tghid jista' jingieb bi prova: ma dan kollu jekk ma tkux trid tghid xejn jew tonqos milli ssemmi xi fatt, il-qorti jew il-gudikant*

jistghu jaslu ghal regola ta' inferenza li tammonta ghal prova korroborattiva, jekk matul il-process inti tressaq xi difiza li tkun ibbazata fuq xi fatt li ma tkunx semmejt matul l-interrogazzjoni"

Fl-ahhar ta' din l-istess stqarrija nsibu l-kliem:

'Din l-istqarrija ghamiltha Volontarjament, minghajr theddid, weghdi jew promessi ta' vantaggi. Hija l-verita' u wara li nqara lili, ma rrid inzid jew innaqqas jew inbiddel xejn u naghzel li niffirma.'

Illi jirrizulta li meta l-akkuzat Clayton Azzopardi rrilaxxa l-istqarrija tieghu, skont il-ligi *in vigore* ta' dak iz-zmien huwa kellu d-dritt li jikkonsulta ma' Avukat jew Prokuratur legali qabel it-tehid tal-istqarrija izda ma kellux dritt li jkollu Avukat prezenti **waqt** ir-rilaxx tal-istqarrija.

Din il-Qorti sejra issa tghaddi sabiex taghmel referenza ghal uhud mis-sentenzi li indirizzaw kwistjonijiet rigwardanti l-ammissibilita' o meno ta' stqarrijiet rilaxxati mill-akkuzat.

Sentenza li għamlet impatt sinifikanti fuq il-ġurisprudenza ta' Malta hija dik tal-Qorti Ewropea tad-Drittijiet tal-Bniedem fl-ismijiet **Borġ v. Malta**.[28] F'dik is-sentenza l-Qorti Ewropea tad-Drittijiet tal-Bniedem, fost numru ta' konsiderazzjonijiet, ikkunsidrat li:

'56. Early access to a lawyer is one of the procedural safeguards to which the Court will have particular regard when examining whether a procedure has extinguished the very essence of the privilege against self-incrimination. These principles are particularly called for in the case of serious charges, for it is in the face of the heaviest penalties that

[28] Deċiża fit-12 ta' Jannar, 2016 u reża finali fit-12 ta' April 2016 (Applikazzjoni numru: 37537/13)

respect for the right to a fair trial is to be ensured to the highest possible degree by democratic societies (see Salduz v. Turkey [GC], no. 36391/02, § 54, ECHR 2008).

57. The Court reiterates that in order for the right to a fair trial to remain sufficiently "practical and effective" Article 6 § 1 requires that, as a rule, access to a lawyer should be provided as from the first interrogation of a suspect by the police, unless it is demonstrated in the light of the particular circumstances of each case that there are compelling reasons to restrict this right. Even where compelling reasons may exceptionally justify denial of access to a lawyer, such restriction – whatever its justification – must not unduly prejudice the rights of the accused under Article 6. The rights of the defence will in principle be irretrievably prejudiced when incriminating statements made during police interrogation without access to a lawyer are used for a conviction (see Salduz, cited above, § 55).

58. Denying the applicant access to a lawyer because this was provided for on a systematic basis by the relevant legal provisions already falls short of the requirements of Article 6 (ibid., § 56).

(ii) Application to the present case

59. The Court observes that the post-Salduz case-law referred to by the Government (paragraph 53 in fine) does not concern situations where the lack of legal assistance at the pre-trial stage stemmed either from a lack of legal provisions allowing for such assistance or from an explicit ban in domestic law

60. The Court notes that it has found a number of violations of the provisions at issue, in different jurisdictions, arising from the fact that

an applicant did not have legal assistance while in police custody because it was not possible under the law then in force (see, for example, Salduz, cited above, § 56; Navone and Others v. Monaco, nos. 62880/11, 62892/11 and 62899/11, §§ 81-85, 24 October 2013; Brusco v. France, no. 1466/07, § 54, 14 October 2010; and Stojkovic v. France and Belgium, no. 25303/08, §§ 51-57, 27 October 2011). A systemic restriction of this kind, based on the relevant statutory provisions, was sufficient in itself for the Court to find a violation of Article 6 (see, for example, Dayanan v. Turkey, no. 7377/03 §§ 31-33, 13 October 2009; Yeşilkaya v. Turkey, no. 59780/00, 8 December 2009; and Fazli Kaya v. Turkey, no. 24820/05, 17 September 2013).

61. In respect of the present case, the Court observes that no reliance can be placed on the assertion that the applicant had been reminded of his right to remain silent (see Salduz, cited above, § 59); indeed, it is not disputed that the applicant did not waive the right to be assisted by a lawyer at that stage of the proceedings, a right which was not available in domestic law. In this connection, the Court notes that the Government have not contested that there existed a general ban in the domestic system on all accused persons seeking the assistance of a lawyer at the pre-trial stage (in the Maltese context, the stage before arraignment).

62. It follows that, also in the present case, the applicant was denied the right to legal assistance at the pre-trial stage as a result of a systemic restriction applicable to all accused persons. This already falls short of the requirements of Article 6 namely that the right to assistance of a lawyer at the initial stages of police interrogation may only be subject to restrictions if there are compelling reasons (see Salduz, cited above, §§ 52, 55 and 56).

63. There has accordingly been a violation of Article 6 § 3 (c) taken in conjunction with Article 6 § 1 of the Convention.' (Emfazi u sottolinear miżjud minn din il-Qorti.)

Fis-sentenza fl-ismijiet **'Christopher Bartolo (KI 390981M) vs Avukat Generali Kummissarju tal-Pulizija'**,[29] il-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili (Sede Kostituzzjonali) kienet ikkunsidrat li:

'Fin-nota ta' sottomissjonijiet taghhom, l-intimati jargumentaw illi l-ilment tar-rikorrent fil-meritu huwa nfondat peress illi huwa kien inghata d-dritt li jikkonsulta ma' avukat qabel l-interrogazzjoni, u filfatt kien ezerċita dan id-dritt, u illi s-sentenza citati minnu fir-rikors promotur ma huma ta' l-ebda sostenn ghal l-ilment tar-rikorrent peress illi dawn jipprospettaw sitwazzjoni fejn l-interrogat ma thalliex ikellem avukat qabel ma ttehdulu l-istqarrija.

*l-Qorti rat pero illi l-ilment tar-rikorrent fir-rikors promotur tieghu m'huwiex illi ma thalliex jikkonsulta ma' avukat qabel ma ttehdietlu l-istqarrija (hlief fir-rigward tat-tieni wahda), izda proprju illi l-assistent legali tieghu ma kienx prezenti **waqt** it- tehid tal-istqarrija, kif jidher per ezempju minn paragrafu 8 u 13 tar-rikors promotur.*

***M'huwiex ikkontestat illi r-rikorrent ma giex interrogat fil-presenza tal-avukat tieghu, anke ghaliex wara kollox, f'dak iz-zmien il-ligi stess ma kienitx tippermetti dan**.*

*Fis-sentenza fl-ismijiet **Panovits v. Cyprus** deciza mill-Qorti ta' Strasbourg fl-11 ta' Dicembru 2008 intqal illi: "...the Court observes that the concept of fairness enshrined in Article 6 requires that the*

[29] Deċiża mill-Prim'Awla tal-Qorti Civili (Sede Kostituzzjonali) nhar it-23 ta' Novembru, 2017 (Rikors Numru: 92/2016 JPG)

accused be given the benefit of the assistance of a lawyer already at the initial stages of police interrogation. ***The lack of legal assistance <u>during an applicant's interrogation</u> would constitute a restriction of his defence rights in the absence of compelling reasons that do not prejudice the overall fairness of the proceedings."***

Fuq l-istess linja ta' hsieb, fis-sentenza fl-ismijiet ***<u>Dayanan v. Turkey</u>*** *deciza mill- Qorti ta' Strasbourg fit-13 ta' Ottubru 2009 u citata fir-rikors promour tar-rikorrent intqal is-segwenti:*

"In accordance with the generally recognised international norms, which the Court accepts and which form the framework for its case-law, an accused person is entitled, ***<u>as soon as he or she is taken into custody, to be assisted by a lawyer, and not only while being questioned</u>*** *(for the relevant international legal materials see Salduz, cited above, §§ 37-44). Indeed, the fairness of proceedings requires that an accused be able to obtain the whole range of services specifically associated with legal assistance. In this regard, counsel has to be able to secure without restriction the fundamental aspects of that person's defence: discussion of the case, organisation of the defence, collection of evidence favourable to the accused, preparation for questioning, support of an accused in distress and checking of the conditions of detention.'*

Il-fatt illi l-gurisprudenza tal-Qorti ta' Strasbourg evolviet sussegwentement ghas- sentenza ta' ***Salduz*** *b'mod illi l-interpretazzjoni tad-dritt ghal smiegh mill-Qorti bdiet tikkonsidra li huwa necessarju li l-arrestat jithalla jkollu l-assistenza ta' avukat waqt l-interogattorju hija kkonfermata bl-aktar mod car fis-sentenza fl-ismijiet* ***Brusco v. France*** *deciza fl-14 ta' Ottubru 2010, fejn il-Qorti ta' Strasbourg ibbazat il-konklużjoni tagħha mhux biss fuq l-fatt illi*

Brusco ma thalliex ikellem avukat qabel ma gie interrogat izda anke ghaliex ma kellux access ghal avukat waqt l-ewwel interogazzjoni tieghu u l-interogazzjonijiet l-ohra kollha ta' wara dik, u dan a kuntrarju ta' dak li jezigi l-Artikolu 6:

"L'avocat n'a donc été en mesure ni de l'informer sur son droit à garder le silence et de ne pas s'auto-incriminer avant son premier interrogatoire ni de l'assister lors de cette déposition et lors de celles qui suivirent, comme l'exige l'article 6 de la Convention."

Konferma terga aktar cara ta' dan, tinsab fis-sentenza fl-ismijiet ***Navone and others v. Monaco*** *deciza mill-Qorti ta' Strasbourg fl-24 ta' Ottubru 2013, fejn il- Qorti ikkonkludiet illi l-ligi ta' Monaco, li kienet tippermetti biss konsultazzjoni ma' avukat qabel l-interrogatorju, u ma kienitx tippermetti illi l-avukat ikun prezenti waqt l-interogazzjoni,[30] kienet leziva tad-dritt ta' smiegh xieraq:*

"Or, en l'espèce, nul ne conteste qu'à l'époque des faits, le droit monégasque ne permettait pas aux personnes gardées à vue de bénéficier d'une assistance d'un avocat pendant les interrogatoires: une telle assistance était donc automatiquement exclue en raison des dispositions légales pertinentes. La Cour relève en effet que le droit interne ne prévoyait qu'une consultation avec un avocat au début de la garde à vue ou de la prolongation de celleci, pendant une heure maximum, l'avocat étant en tout état de cause exclu des interrogatoires dans tous les cas.

(…)

---

[30] Bħas-sistema Maltija f'dak iż-żmien. (Din ir-referenza tinsab fin-nota ta' qiegħ il-paġna enumerata tnejn (2) fis-sentenza fl-ismijiet **'Christopher Bartolo (KI 390981M) vs Avukat Generali Kummissarju tal-Pulizija'** deċiża mill-Prim'Awla tal-Qorti Cvili (Sede Kostituzzjonali) nhar it-23 ta' Novembru, 2017 (Rikors Numru: 92/2016 JPG).

Par conséquent, la Cour ne peut que constater que les requérants ont été automatiquement privés de l'assistance d'un conseil au sens de l'article 6 lors de leur garde à vue, la loi en vigueur à l'époque pertinente faisant obstacle à leur présence durant les interrogatories."

Il-Qorti rat ukoll illi anke l-Qrati ordinarji Maltin diġà bdew jesprimu d-dubbji tagħhom rigward jekk, il-liġi, kif kienet dak iż-żmien, kienetx tiggarantixxi adegwatament d-dritt ta' smiegħ xieraq konsiderat illi ma kienetx tippermetti illi suspettat jkollu assistenza legali waqt l-interrogatorju, u dan kif jidher fis-sentenza tal-Qorti tal-Appell Kriminali deċiza fis-6 ta' Ottubru 2016 **fl-ismijiet Il-Pulizija (Spettur Jesmond J. Borġ) vs Jason Cortis** fejn intqal illi:

> ***"...jista' jkun hemm lok ghal-dibattitu dwar kemm il-provvedimenti tal-Kap 9 jirrispekkjaw d-dritt ghall-assistenza legali moghti lill- arrestat tenut kont ukoll illi dan id-dritt, kif ezistenti llum taht il-ligi taghna, huwa ristrett ghal siegha qabel l-interoggatorju u b'hekk jeskludi l-jedd tal-presenza tal-avukat waqt l-istess interrogatorju***. *F'dak l-istadju l-arrestat huwa soggett ghal mistoqsijiet diretti u suggestivi bir-risposti taghhom, anke jekk jghazel li ma jwegibx, bit-traskrizzjoni tieghu tkun eventwalment esebita fil-proceduri kontrih fejn ikun meqjus innocenti sakemm pruvat mod iehor."*
>
> *Huwa car ghalhekk illi skont il-gurisprudenza kostanti tal-Qorti ta' Strasbourg, hekk kif zviluppat u evolviet sussegwentement ghas-sentenza ta' Salduz, il- garanzija u protezzjoni ta' smiegh xieraq tirikjedi illi l* ***-arrestat jinghata l-possibilita li jkollu mieghu avukat tal-fiducja tieghu waqt, u mhux biss qabel, l-interogazzjoni.*** *Ghalhekk jidher illi l-argument tal-intimati illi dan l-ilment tar-rikorrent huwa nfondat ghaliex kienet inghata l-possibilita li jkellem avukat qabel l-ewwel interrogatorju huwa nsostenibbli ghaliex mill-gurisprudenza appena citata, jidher car illi l-arrestat*

ghandu jinghata l-possibilita' li jkollu avukat prezenti waqt l-interogazzjoni.

*M'huwiex kontestat, illi fiz-zmien in kwistjoni kien hemm **<u>restrizzjoni sistematika</u>** li kienet timpedixxi lill-arrestat milli jkollu avukat tal-fiduċja tieghu prezenti waqt l-interrogazzjoni. M'huwiex ikkontestat ukoll illi r-rikorrent ma thalliex ikollu avukat prezenti waqt l-ewwel interogazzjoni, u illi ma inghatax access ghall-avukat tieghu qabel jew waqt it-tieni interogazzjoni. Dan il-fatt wahdu, skont il-gurisprudenza tal-Qorti ta' Strasbourg, huwa bizzejjed biex tinstab lezjoni tad-dritt ta' smiegh xieraq.*

Il-Qorti pero ma tistghax ma tirrilevax illi dan huwa kaz gravi u partikolari, fejn ir- rikorrent huwa afflitt minn marda serja u terminali, tant li fi zmien tal- interogazzjoni kien ikollu jaghmel sitt sieghat dialysis, fi granet alternattivi u filfatt kien gie arrestat hekk kif kien ghadu hareg minn sitt sieghat dialysis. Il-Qorti tinsab mhassba mmens illi l-pulizija ma zammew ebda record tal-kondizzjoni ta' sahha tar-rikorrent, b'mod illi ma jistghux jikkonfermaw jekk kienux taw cans lir- rikorrent jiekol u jixrob bejn sitt sieghat dialysis u l-interogazzjoni tieghu jew le, skont kif qed jallega r-rikorrent. Il-Qorti tfakkar illi sakemm ir-rikorrent kien fil- kustodja tal-pulizija, il-pulizija kienet responsabbli ghal sahhtu u ghalhekk kellha tara li jkollha informazzjoni sufficjenti dwar il-kondizzjoni medika tar-rikorrent sabiex tigi salvagwardjata sahhtu u li r-rikorrent ma jithalliex bil-guh u bil-ghatx wara sitt sieghat dialysis.

Il-Qorti hija tal-fehma illi mill-provi prodotti rrizulta l-kondizzjoni medika tar- rikorrent, li kienet tikkawzalu ugiegh kbir, ansjeta u depressjoni, dana kollu jirrendi r-rikorrent persuna vulnerabbli, specjalment ikkonsidrat illi l-ewwel interogazzjoni segwit sitt sieghat dialysis. Barra minn hekk, skont it-testimonjanza mhux kontradetta

tal-psikologu Nicholas Briffa, a fol 128 – 129, ir-rikorrent huwa persuna suxxettibbli, u reza vulnerabbli minhabba l-kondizzjoni medika u d- depressjoni li minnha kien jbaghti. Di piu' l-fatt illi r-rikorrent ma kellu l-ebda esperjenza ta' interrogatorju, tirrendih aktar vulnerabbli.

Il-Qorti rat ukoll illi l-intimati ma ressqu l-ebda prova li kien hemm xi ragunijiet impellanti - "compelling reasons" - sabiex ir-rikorrent ma jithalliex ikollu avukat prezenti waqt l-interogazzjonijiet tieghu. Ghalhekk, ikkonsidrat li dak iz-zmien kien hemm restrizzjoni sistematika ghad-dritt ta' assistenza legali waqt l-interrogazzjoni, l-effetti ta' liema kienu aggravati f'dan il-kaz minhabba l-vulnerabbilita tar- rikorrent, u galadarba l-intimati ma ressqu l-ebda prova li kien hemm ragunijet serji u mpellenti li jistghu jiggustifikaw ir-restrizzjoni tad-dritt ta' assistenza legali sofferta mir-rikorrent, il-Qorti tikkonkludi illi l-ilment tar-rikorrent illi d-dritt tieghu ghal smiegh xieraq gie lez, huwa fondat.

Ghalhekk, il-Qorti tiddikjara illi r-rikorrent sofra lezjoni tad-dritt tieghu ghal smiegh xieraq minhabba restrizzjoni mhux gustifikata ghad-dritt tieghu ta' access ghal avukat.'

Din is-sentenza giet appellata l-Avukat Ġenerali u l-Kummissarju tal-Pulizija. Il-Qorti Kostituzzjonali fid-decizjoni taghha,[31] fost numru ta' kunsiderazzjonijiet qieset li:

36. Mill-premess jirrizulta manifest li l-istqarrijiet rilaxxjati mir-rikorrent ser ikollhom kif fil-fatt gja` kellhom quddiem il-Qorti Kriminali impatt fil- proceduri kriminali, mhux in kwantu ghall-ammissjonijiet, izda in kwantu l-kontenut taghhom kien ittiehed in konsiderazzjoni fil-quantum tal-piena imposta fuqu mill-Qorti

[31] Sentenza fl-ismijiet 'Christopher Bartolo v. (1) Avukat Generali; u (2) Kummissarju tal-Pulizija' deċiża mill-Qorti Kostituzzjonali fil-5 ta' Ottubru, 2018 (Rikors numru 92/16 JPG).

Kriminali, u issa huwa car li anke l-Qorti tal-Appell Kriminali ser tiehu konsiderazzjoni tal-kontenut tal-istqarrijiet f'dan ir-rigward. Ghalhekk, ghalkemm il-proceduri kriminali ghadhom pendenti u ghalhekk ma jistax f'dan l-istadju jigi determinat jekk kienx hemm lezjoni ta' smigh xieraq f'dawk il-proceduri, jekk l-istqarrijiet jithallew fil-process tal- proceduri kriminali, dawn wisq probabbilment ser isir uzu minnhom mill- Qorti tal-Appell Kriminali bi pregudizzju jew vantagg ghall-akkuzat fil- kwantifikazzjoni tal-piena, kemm dik karcerarja kif ukoll ghal dak li tirrigwarda l-multa li tista' tigi imposta.

37. Fid-dawl tal-premess it-tehid tal-istqarrijiet zgur li ser ikollhom impatt fuq l-ezitu tal-process kriminali u, la darba dan isir, x'aktarx ser isir ksur tad- dritt tal-rikorrent ghal smigh xieraq tenut kont tal-fatt li dawn gew rilaxxjati mir-rikorrent fl-assenza ta' avukat li jassistih. Ghalhekk huwa xieraq li, filwaqt li f'dan l-istadju ma jistax jinghad jekk kienx hemm lezjoni ta' dan id- dritt fundamentali tar-rikorrent peress li l-proceduri kriminali ghadhom pendenti, dawn ma jithallewx jibqghu fl-inkartament tal-process kriminali'

Ghar-ragunijiet sucitati il-Qorti Kostituzzjonali ddeċċdiet sabiex ma jsehhx ksur tad-drittijiet tar-rikorrent ma jsirx aktar uzu miz-zewg stqarrijiet rilaxxati mir-rikorrent fil-proceduri kriminali.

Fis-sentenza fl-ismijiet **'Il-Pulizija (Spettur Malcolm Bondin) kontra Aldo Pistella'**[32] fost numru ta' kunsiderazzjonijiet, gie kkunsidrat li:

'Riferibbilment ghall-kaz in ezami, jirrizulta illi Aldo Pistella nghata dritt li jkellem lill-avukat ta` ghazla tieghu qabel irrilaxxja l-istqarrija lill-Ispettur Malcolm Bondin. L-ispettur koncernat ikkonferma li hekk kien il-kaz, kemm meta xehed fil-kors ta` dan il-procediment, kif ukoll

[32] Deċiża mill-Qorti Civili Prim' Awla (Ġurisdizzjoni Kostituzzjonali) nhar is-27 ta' Ġunju, 2017 (Referenza Kostituzzjonali Numru: 104/16 JZM).

meta xehed fil-kawza kriminali. In partikolari, fis-seduta tal-kawza kriminali tal-20 ta` Ottubru 2014 stqarr illi:-

"Minn hemm hekk komplejna bl-investigazzjonijiet mas-sur Aldo Pistella fejn jien tajtu d-drittijiet tieghu u fejn tajtu d-dritt tal-parir legali fejn xtaq li jkellem avukat u fil-fatt kien tkellem ma` l-avukat tieghu Dr Sarah Sultana personalment, kien tkellem l-ghada filghodu fejn kienet giet tkellmu gewwa l-kwartieri tal-Pulizija. Wara li ha lparir legali kont komplejt bl-investigazzjonijiet mieghu...." (ara fol 19 u 20 tal-process kriminali).

Mill-istqarrija rrizulta wkoll illi Pistella kkonferma li fehem it-twissija moghtija lilu mill-pulizija u li kien kellem lil avukat tieghu qabel ma rrilaxxja l- istqarrija. Insibu a fol 29:

"M: *Fhimtha t-twissija li ghadni kif tajtek?*
T: *Iva.*
M: *Tikkonferma li kellimt lil avukat tieghek Dr Sara Sultana u gejt moghti dokument bid-drittijiet kollha tieghek bil-lingwa taljana?*
T*: Iva.*

Madanakollu rrizulta wkoll illi Pistella ma kienx assistit mill-avukat ta` ghazla tieghu waqt it-tehid tal-istqarrija. Gara hekk ghaliex fiz-zmien meta Pistella kien qed jigi nvestigat, ma kienx hemm dritt li min kien qed jigi nvestigat jitlob li jkun assistit minn konsulent legali waqt it-tehid ta` l- istqarrija.

Din hija propju l-kwistjoni mertu tar-referenza kostituzzjonali odjerna, ossija jekk il-kaz ta` persuna li ma jkollhiex assistenza legali fl-istadju meta tkun giet arrestata u interrogata jikkostitwix ksur tal-jedd ghal smigh xieraq kif tutelat bl-Art 6 tal-Konvenzjoni.

Il-Qorti hadet nota tal-fatt li Aldo Pistella ddikjara li talab l-assistenza ta` avukat izda dak l-avukat ma kienx prezenti waqt l-interrogatorju. Irrizulta wkoll mix-xiehda tal-Ispettur Bondin fil-proceduri kriminali illi waqt li kien qed jaghti l-istqarrija, Pistella kkopera izda kellu problema bejn li ried jikxef il-persuni involuti u bejn li ma riedx; ghalhekk kien rega` nsista li jkellem lill-konsulent legali izda din it-talba kienet michuda.

L-ispettur xehed hekk a fol 25 :-

"Is-sinjur ikkopera maghna bis-shih. Il-problema li kellu s-sinjur qisu bejn jixtieq jikkopera mal-pulizija u jghid verament min huma nvoluti n-nies u minn ghand min kien qed jixtri u jassistina f`dawk l- affarijiet u bejn qed jibza` minn dawn l-affarijiet. Ghax f`hin minnhom xtaq li jghinna u f`hin minnhom rega` talab biex jitkellem filfatt ma` l-avukat, ghidtlu li ma jistax."

Ghal din il-Qorti, il-fatt li persuna ma kinitx assistita minn avukat waqt l- interrogazzjoni jwassal ghal sitwazzjoni fejn l-uzu ta` l-istqarrija mehuda minghajr l-assistenza legali tammonta ghal lezjoni tad-dritt ghal smigh xieraq tal-imputat skont l-Art 6 tal-Konvenzjoni.

Din il-Qorti tqis li gall-kaz odjern ghandha tapplika l-gurisprudenza l-aktar ricenti tal-ECHR u tal-qrati taghna fejn inghad kjarament li d-dritt ta` l-applikant jigi rrimedjabbilment ippregudikat meta hu jirrilaxxa stqarrijiet waqt linterrogazzjoni meta ma kienx assistit minn avukat u in segwitu dawk l-istqarrijiet jintuzaw kontra tieghu. '

L-istess Qorti[33] qieset li:

'Fil-fehma ta` din il-Qorti, il-fatt li persuna ma kinitx assistita minn avukat waqt l-interrogazzjoni u waqt l-istess interrogazzjoni talbet li terga` tkellem lill-avukat u tali talba giet michuda, iwassal ghal sitwazzjoni fejn id- dritt ta` dik il-persuna, fil-kaz tal-lum Aldo Pistella, kien irrimedjabbilment ippregudikat stante illi huwa rrilaxxja stqarrijiet waqt l-interrogazzjoni meta ma kienx assistit minn avukat u in segwitu dawk l-istqarrijiet jintuzaw kontra tieghu.

Issa rrizulta wkoll illi l-kawza kriminali ghadha pendenti.

Ghalkemm il-qorti ta` gurisdizzjoni kriminali eventwalment taghti decizjoni fil-mertu wara li jkun inghalaq il-gbir tal-provi, tenut kont tal- konsiderazzjonijiet kollha premessi, m`ghandux ikun illi l-kawza kriminali titkompla bl-istqarrija ta` Aldo Pistella lill-Ispettur Malcolm Bondin tkun taghmel prova ladarba rrizulta li waqt it-tehid tal- istqarrija ma kienx prezenti l-avukat ta` Aldo Pistella.

Del resto l-Avukat Generali u l-Kummissarju tal-Pulizija t-tnejn sostnew illi l-kaz tal-pulizija kontra Aldo Pistella mhuwiex fondat biss fuq l-istqarrija ta` l-akkuzat izda fuq provi ohra wkoll.

Ghalkemm jibqa` l-principju li procediment gudizzjarju ghandu jitqies fit-totalita` tieghu sabiex jigi determinat kienx hemm ksur tal- jedd ghal smigh xieraq, tibqa` l-konsiderazzjoni li m`ghandu jsir ebda uzu mill-istqarrija ta` Aldo Pistella fil-

[33] Fis-sentenza fl-ismijiet 'Il-Pulizija (Spettur Malcolm Bondin) kontra Aldo Pistella' deċiża mill-Qorti Ċivili Prim'Awla (Ġurisdizzjoni Kostituzzjonali) fis-27 ta' Ġunju 2017 (Referenza Kostituzzjonali Numru. 104/16 JZM)

process kriminali sabiex meta jintemm il-process kriminali, ma jkunx mittiefes b`irregolaritajiet.'

Il-Qorti Kostituzzjonali[34] ikkonfermat is-sentenza tal-Ewwel Qorti, fejn fost kunsiderazzjonijiet oħra dwar l-appell ippreżentat mill-Avukat Ġenerali u l-Kummissarju tal-Pulizija ikkunsidrat li:

'14. Għalkemm, bħall-ewwel qorti, taqbel mal-appellanti illi f'dan l-istadju għadu ma seħħ l-ebda ksur tal-jedd għal smigħ xieraq, madankollu, kif osservat fil-każ ta' Malcolm Said,[35] il-qorti xorta hija tal-fehma li ma jkunx għaqli li l-proċess kriminali jitħalla jitkompla bilproduzzjoni tal-istqarrija tal-akkużat Pistella ladarba din, għallinqas f'parti minnha, ittieħdet mingħajr ma Pistella kellu l-għajnuna ta' avukat. Għalhekk, għalkemm għadu ma seħħ ebda ksur tal-jedd għal smigħ xieraq, fiċ-ċirkostanzi huwa għaqli illi, kif qalet l-ewwel qorti, ma jsir ebda użu mill-istqarrija fil- proċess kriminali sabiex, meta l-proċess kriminali jintemm, ma jkunx tniġġes b'irregolarità – dik li jkun sar użu minn stqarrija li ttieħdet mingħajr ma linterrogat kellu l-għajnuna ta' avukat – li tista' twassal għal konsegwenzi bħal tħassir talproċess kollu.

15. Il-fatt li, kif josservaw l-appellanti, hemm xiehda oħra fil-proċess barra l-istqarrija li tista' ssaħħaħ il-każtal-prosekuzjoni ma huwiex argument kontra din il-konkluzjoni. Ifisser biss li l-każ tal-prosekuzzjoni ma jiddgħajjifx bit-tneħħija tal-istqarrija waqt li jista' jingieb fixxejn jekk l-istqarrija titħalla fil-proċess u dan possibilment iwassal għal sejbien, eventwalment, ta' ksur tal-jedd għal smigħ xieraq.'

[34] Fil-kawża fl-ismijiet 'Il-Pulizija (Spettur Malcolm Bondin) v. Aldo Pistella' deċiża fl-14 ta' Diċembru, 2018 (Rikors numru: 104/2016/1 JZM).

[35] 24 ta' Ġunju 2016. (Din ir-referenza tinsab fin-nota ta' qiegħ il-paġna enumerata tnejn (2) fis-sentenza fl-ismijiet 'Il-Pulizija (Spettur Malcolm Bondin) v. Aldo Pistella' deċiża fl-14 ta' Diċembru, 2018 (Rikors numru: 104/2016/1 JZM).

Il-Qorti taghmel referenza ukoll ghas-sentenza fl-ismijiet **<u>'Ir-Repubblika ta' Malta v. Martino Aiello'</u>**[36] fejn gie kkunsidrat li:

> *'Illi t-tezi tar-rikorrenti hi semplici u lineari. Meta giet rilaxxata l-istqarrija dik il-persuna ma kellhiex id-dritt tal-prezenza ta' l-avukat. Il-konkluzjoni allura hi li tali stqarrija ghandha tkun inammissibli.*
>
> *Illi t-tezi tal-Avukat Generali hi daqstant lineari. Ir-rikorrenti gie moghti d-dritt li jikkonsulta avukat ta' fiducja tieghu. Hu rrifjuta tali dritt, ma kkonsulta lil hadd u liberament u volontarjament irrilaxxa l-istqarrija hawn fuq imsemmija.*
>
> *Illi din il-Qorti josserva li s-sentenza Borg v. Malta (hawn fuq citata) ma kinitx biss jitkellem fuq id-dritt li wiehed ikollu l-jedd li jikkonsulta ma avukat qabel tigi rilaxxat stqarrija. Dik is-sentenza tghid illi f'kull stadju ta' l-investigazzjoni l-persuna susspettata jew akkuzata jrid ikollha d-dritt ta' l-avukat. Kien ghalhekk li gie promulgat l-Att numru LI ta' l-2016.*
>
> *Illi fil-fehma ta' din il-Qorti l-istess principji li gew applikati fis-sentenzi hawn fuq imsemmija ghandhom japplikaw f'dan il-kaz ukoll. <u>Dan ifisser li anki jekk r-rikorrenti rrifjuta d-dritt li jikkonsulta avukat ma jfissirx li hu kien ser jirrifjuta l-prezenza ta' avukat fl-istess kamra ta' l-interrogatorju,</u> tenut kont tal-fatt li l-artikolu fuq citat isemmi li l-avukat prezenti ghall-interrogatorju "...jippartecipa b'mod effettiv fl-interrogazzjoni...". Kif wiehed jista' japprezza din hi sitwazzjoni kompletament differenti. Logikament, ma tistax tipenalizza persuna li ghamel ghazla fuq parametri kompletament differenti minn dawk li huma in vigore llum.*

[36] Sentenza preliminari mogħtija mill-Qorti Kriminali nhar id-9 ta' Mejju, 2017 (Att ta' Akkuża numru 13/2015).

Ghaldaqstant, ghal dawn ir-ragunijiet din il-Qorti tilqa l-eccezzjoni tar-rikorrenti. Tiddikjara l-istqarrija tad-19 ta' Ottubru, 2014 rilaxxat mir-rikorrenti bhala nammissibbli. Tali stqarrija ma tistax tigi prodotta waqt il-guri jew kopja taghha moghtija lill-gurati.'

Dik is-sentenza kienet giet appellata u l-Qorti tal-Appell Kriminali[37] ma kinitx ikkonfermat is-sentenza tal-Qorti Kriminali iżda kienet ikkunsidrat:

'19. Illi gjaldarba l-kwistjoni imqanqla la hija wahda frivola u lanqas vessatorja, din il-Qorti, wara li rat l-artikolu 46(3) tal-Kostituzzjoni u l-artikolu 4(3) tal-Kapitolu 319 tal-Ligijiet ta' Malta, qed tibghat lil-Prim'Awla tal-Qorti Civili, l- kwistjoni dwar jekk bl-uzu fil-guri kontra l-akkuzat appellat Martino Aiello tal- istqarrija rilaxxjata minnu lill-pulizija fid-19 ta' Ottubru 2014 jigix lez id-dritt tal-istess Martino Aiello ghal smigh xieraq sancit bl-artikolu 39(1)(3) tal-Kostituzzjoni u l-artikolu 6(1)(3) tal-Konvenzjoni għall-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem u tal-Libertajiet Fondamentali.
20. Tiddiferixxi dan l-appell sine die sakemm tigi deciza definittivament il-kwistjoni fuq riferita.'

Sussegwentement, il-Prim'Awla tal-Qorti iCvili (Sede Kostituzzjonali)[38] iddeciediet ir-referenza Kostituzzjonali billi iddikjarat li fic-cirkostanzi tal-kaz mhux ser ikun jirrizulta ebda lezjoni tad-dritt fondamentali tal-akkuzat Martino Aiello ghal smigh xieraq kif sancit bl-artikolu 39 tal-Kostituzzjoni ta' Malta u l-artikolu 6 tal-Konvenzjoni Ewropea ghall-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem u tal-Libertajiet Fundamentali jekk isir uzu fil-guri kontra tieghu mill-istqarrija li huwa rrilaxxja lil pulizija fid- 19 ta' Ottubru, 2014. Il-Qorti f'dik is-sentenza fost kunsiderazzjonijiet ohra, qieset li:

---

[37] Deciza fit-9 ta' April, 2018 (Att ta' Akkuza Numru 13/2015).
[38]Fl-ismijiet 'Ir-Repubblika ta' Malta vs Martino Aiello' fis-17 ta' Ottubru, 2019 (Referenza Kostituzzjonali Numru: 38/2018 AF).

'Qabel xejn, din il-Qorti tgħid illi ma jirriżultax li kien hemm raġunijiet tajbin li jżommu lill-akkużat milli jkollu avukat preżenti waqt l-interrogazzjoni u waqt li kien qiegħed jagħti listqarrija. L-uniku raġuni li Martino Aiello ma setax ikun mgħejjun minn avukat kienet li, dak iż-żmien, il-liġi ma kienitx tippermetti li l-akkużat ikun hekk mgħejjun f'dak l-istadju imma seta' jikkonsulta ma' avukat biss qabel l-interrogazzjoni, xi ħaġa li mhux kontestat li Martino Aiello rrifjuta li jagħmel.

Madanakollu, il-posizzjoni ġurisprudenzjali kurrenti turi li m'għadux il-każ li l-fatt waħdu li l-liġi ma kienitx tippermetti l-assistenza ta' avukat qabel jew waqt l-interrogazzjoni, awtomatikament iwassal sabiex jinstab li kien hemm ksur tad-dritt għal smigħ xieraq, kif qiegħed jippretendi l-akkużat, imma din il-Qorti għandha tqis diversi fatturi qabel tasal għall-konklużjoni tagħha.

Kif diġà ntqal, dan il-każ huwa kemmxejn differenti mill-każ ta' Aldo Pistella in kwantu li Martino Aiello kien fil-fatt irrinunzja għad-dritt tiegħu li jikkonsulta ma' avukat qabel ma ġie interrogat mill-Pulizija u assolutament ma ġiex muri li huwa xtaq li jkollu avukat preżenti waqt l-interogazzjoni jew waqt li kien qiegħed jirrilaxxja l-istqarrija.

Proprju dwar ir-rinunzja, fil-każ ta' ***Paskal vs Ukraine****, tal-15 ta' Settembru 2011, il-Qorti Ewropea qalet hekk:*

"neither the letter nor the spirit of Article 6 of the Convention prevents a person from waiving of his own free will, either expressly or tacitly, the entitlement to the guarantees of a fair trial, as long as a waiver of the right is given in an unequivocal manner and was attended by the minimum safeguards commensurate to its importance."

*L-akkużat naqas milli juri wkoll li huwa għandu jitqies bħala persuna vulnerabbli. Fil-fatt, meta xehed quddiem din il-Qorti, tista' tgħid li ma semma xejn dwar iċ-ċirkostanzi tal-arrest tiegħu flimkien ma' martu mal wasla tagħhom hawn Malta. Martino Aiello la kien minorenni u lanqas kien ibati minn xi forma oħra ta' vulnerabilità fiż-żmien in kwistjoni. Lanqas jirriżulta xi prova fis-sens li ċ-ċirkostanzi li fihom ittieħdet l-istqarrija kienu għalih intimidanti. L-istqarrija ngħatat volontarjament, mingħajr theddid, wegħdi jew promessi ta' vantaġġi u wara li ngħata d-debita twissija skont il-liġi, u ċioè li ma kienx obbligat jitkellem sakemm ma kienx hekk jixtieq, iżda li dak li kien ser jgħid seta' jinġieb bħala prova kontrih. Lanqas ma ġie muri li l-akkużat ma kienx qiegħed jifhem l-import taċ-ċirkostanzi li kien jinsab fihom. Il-Qorti tinnota wkoll illi Martino Aiello ma qajjem l-ebda lment dwar listqarrija li kien irrilaxxja qabel ma ġie deċiż il-każ ta' Borg vs Malta imma huwa talab lill-Qorti Kriminali sabiex ikun jista' jressaq eċċezzjoni dwar l-inammissibilità tal-istqarrija biss*minħabba dak *deċiż mill-Qorti Ewropea fl-imsemmija każ. Imma kif rajna, din ilġurisprudenza m'għadhiex applikabbli inkondizzjonatament safejn l-akkużat qiegħed jippretendi li l-istqarrija tiegħu mhijiex ammissibbli bħala prova abbażi tal-fatt waħdu li dak iż-żmien ma setax ikun assistit minn avukat waqt l-interrogazzjoni u waqt li kien qiegħed jirrilaxxja l-istqarrija. Anzi, għandhom jittieħdu in konsiderazzjoni diversi fatturi li flimkien jagħmlu ċ-ċirkostanzi tal-każ.*

Martino Aiello fl-ebda stadju ma kkontesta l-awtentiċità tal-prova li ġabet il-Prosekuzzjoni kontrih, liema prova mhijiex limitata għall-istqarrija in kwistjoni. Lanqas ma oppona għall-preżentata ta' dik l-evidenza. L-assjem tal-provi ser ikun evalwat minn Imħallef u għalhekk, minn persuna b'għarfien għoli tal-proċedura legali u l-liġi Maltija.

Finalment, il-Qorti tqis illi huwa indubbjament fl-interess pubbliku li jiġi investigat u imressaq sabiex jiġi ġudikat mill-Qrati ta' ġurisdizzjoni kriminali l-akkużat li nqabad in flagrante jittraffika d-droga f'Malta.

Għaldaqstant, il-Qorti ssib li l-akkużat Martino Aiello ma rnexxilux juri li tassew ser iġarrab ksur tad-dritt tiegħu għal smigħ xieraq bl-użu fil-ġuri kontra tiegħu tal-istqarrija li rrilaxxja fid-19 ta' Ottubru 2014.'

Dik is-sentenza giet appellata u l-Qorti Kostituzzjonali fis-sentenza fl-ismijiet **<u>'Ir-Repubblika ta' Malta v. Martino Aiello'</u>**[39] cahdet l-appell u fost kunsiderazzjonijiet ohra qieset li:

'24. L-istqarrija ma ttieħditx bi ksur ta' xi dispozizzjoni ta' liġi u kien ċertament fl-interess pubbliku li kaz dwar traffikar ta' droġi f'Malta, ikun investigat u jittieħdu proċeduri kriminali dwaru.

25. M'hemm l-ebda indizju li l-appellant ġie mġiegħel jagħmel dik l-istqarrija. Fl-ebda stadju m'allega xi theddid jew wegħda biex għamilha.

26. Fir-rigward ta' paragrafu (g) m'hemmx dubju li l-prosekuzzjoni trid li dik l- istqarrija tintuża bħala prova importanti tal-ġuri li għad irid isir, u dan b'riferenza għal dak li ġara f'Mejju u Ġunju, 2014 peress li fl-istqarrija Aiello ammetta li kien hemm darbtejn oħra f'dawk ix-xhur meta kien diġa` importa droga f'Malta. Fatt li saret riferenza espressa għalih fl-att tal-akkuża. Għalkemm il-ġuri għadu ma sarx, hu

[39] Deċiża mill-Qorti Kostituzzjonali fis-27 ta' Marzu, 2020 (Rikors numru: 38/18 AF).

evidenti li dik l-ammissjoni f-listqarrija għandha importanza fil-proċess kriminali tant li saret riferenza għaliha fl-att ta-lakkuża.

27. Inoltre, dwar dan il-każ għad irid isir il-ġuri. Għalhekk huma l-ġurati li ser jiddeċiedu jekk l-appellant huwiex ħati tal-akkużi li hemm kontrih. Madankollu, ser ikun l-imħallef li fl-indirizz li jrid jagħmel lill-ġurati ser jiġbor ix-xiehda tax- xhieda u l-provi li jkunu marbutin magħhom, kif ukoll ifisser ix-xorta u l-elementi tar-reati rilevanti għall-każ. Hu l-imħallef li jagħmel ".... kull osservazzjoni oħra li tiswa biex triegi u turi lill-ġuri kif għandu jaqdi sewwa d-dmirijiet tiegħu" (Artikolu 465 tal-Kap. 9).

28. Li hu żgur hu li f'dan il-każ l-appellant ingħata l-opportunita' li jitkellem ma' avukat, bit-telefon jew wiċċ imb'wiċċ, iżda irrifjuta. B'dak il-mod l-appellant ċaħħad lilu nnifsu mill-opportunita' li jkollu parir ta' avukat sabiex jipprepara ruħu għall-interrogazzjoni u sabiex jingħata tagħrif dwar il-vantaġġi u żvantaġġi li jitkellem jew jagħżel is-silenzju waqt linterrogazzjoni. Dan meta kien jaf li waqt l-interrogazzjoni ma kienx ser ikollu l-assitenza ta' avukat preżenti. Dan apparti li kien infurmat b'mod ċar bil-jedd li jibqa' sieket u ma jweġibx iżda xorta agħżel li jwieġeb liberament. Madankollu xorta agħżel li jwieġeb għad-domandi li sarulu.'

Il-Qorti tal-Appell Kriminali (Sede Superjuri), f'sentenza fl-ismijiet **<u>'Ir-Repubbblika ta' Malta vs Martino Aiello</u>'**[40] il-Qorti qieset:

'12. Illi d-difiża madanakollu xorta waħda għadha qed tinsisti fuq l-eċċezzjoni minnha ventilata dwar l-inammissibilita' ta'l-istqarrija tal-akkużat billi tisħaq illi din il-Qorti ta' kompetenza penali trid tħares lejn il-kwistjoni taħt ottika differenti minn dik tal-Qorti

[40] Deciza fis-27 ta' Jannar, 2021 (Att ta' Akkuza numru: 13/2015).

Kostituzzjonali, ukoll għaliex fl-istadju taċ-ċelebrazzjoni tal-ġuri ma għandux jiġi rimess għal ġudizzju tal-ġurija popolari jekk il-kriterji mfassla fid-deċiżjoni Beuze vs il-Belġju deċiża mill-Qorti Ewropea dwar id-Drittijiet tal-Bniedem ma ġewx osservati. Jisħaq illi għalkemm l-appellat inqabad f'okkażjoni waħda in flagrante jdaħħal id-droga ġewwa Malta, madanakollu fl-istqarrija rilaxxata minnu lil pulizija huwa jammetti għal żewġ okkażjonijiet oħra ta'importazzjoni liema fatt allura joħroġ biss minn din l-istqarrija u minn ebda prova oħra. Fil-fehma tad-difiża hija din il-Qorti f'dan l-istadju tal-proċeduri li għandha tara jekk il-kriterji imfassal fid-deċiżjoni Beuze jirriżultaw u jekk humiex ser iwasslu sabiex jivvizjaw listqarrija rilaxxata mill-appellat.

13. Illi l-Qorti ma tistax taqbel ma din il-linja difenzjonali u dan għaliex kif diversi drabi affermat mill-qrati fir-rigward tal-prinċipju regolatur dwar l-ammissibilita' ta' prova fil-proċess penali, hija prassi adottata mill-ġurisprudenza illi prova ma titqiesx li hija inammissibbli sakemm ma jkunx hemm xi dispożizzjoni espressa tal-liġi li tipprekludi l-ammissjoni ta' dik il-prova. Illi għalkemm l-appellat jistieden lil din il-Qorti tqies l- ilment minnu ventilat mill-ottika tal-proċess ġudizzjarju penali u mhux minn dak ta' natura kostituzzjonali, madanakollu imbagħad ma jinvoka ebda regola tal-liġi penali li teskludi l-produċibilita' tal-istess stqarrija, iżda jisħaq unikament illi l-istqarrija hija nieqsa mill-valur probatorju tagħha għaliex meta interrogat huwa ma kellux avukat preżenti miegħu sabiex jassistieh u allura qiegħed issejjes din il-lanjanza fuq leżjoni potenzjali tal-jedd tiegħu għal smigħ xieraq, kwistjoni li issa ġiet determinat finalment mill-Qorti Kostituzzjonali li sabet li ma kien hemm ebda leżjoni f'dan is-sens. (...)'

Fl-istess sentenza, fost kunsiderazzjonijiet oħra ġie meqjus li:

'16. Magħmula dawn il-konsiderazzjonijiet u billi d-difiża qed issejjes l-eċċezzjoni tagħha dwar l-inammissibilita' ta' l-istqarrija ta' l-akkużat mhux fuq xi regola penali tal- evidenza li teskludi dik il-prova, peress li l-istess stqarrija kienet konformi mal-liġi penali viġenti dak iż-żmien, iżda fuq l-allegata lezjoni potenzjali tal-jedd tiegħu għal smigħ xieraq taħt l-artikolu 6 tal-Konvenzjoni Ewropea jekk isir użu minn dik l- istqarrija fil-ġuri, u peress ukoll illi mill-pronunzjament tal-Qorti Kostituzzjonali tali lezjoni ma tirriżultax, f'dan l-istadju tal-proċeduri l-imsemmija prova m'għandhiex tiġi skartata billi mhuwiex nieqes il-valur probatorju tagħha ġaladarba ma hemm ebda regola li qed teskludi l-ammissjoni ta'l-istess.'

Sentenza ta' ċertu importanza hija dik mogħtija mill-Grand Chamber tal-Qorti Ewropea tad-Drittijiet tal-Bniedem fis-sentenza ***'Bueze vs Belgium'***[41] *fejn għamlet emfazi fuq il-fatt li l-proċeduri iridu jiġu evalwati fl-intier tagħhom sabiex jiġi determinat jekk kien hemm vjolazzjoni tad-dritt għal smiegħ xieraq. F'dik is-sentenza ġie meqjus li:*

'150. When examining the proceedings as a whole in order to assess the impact of procedural failings at the pre-trial stage on the overall fairness of the criminal proceedings, the following non-exhaustive list of factors, drawn from the Court's case-law, should, where appropriate, be taken into account (see Ibrahim and Others, cited above, § 274, and Simeonovi, cited above, § 120):

(a) whether the applicant was particularly vulnerable, for example by reason of age or mental capacity;
(b) the legal framework governing the pre-trial proceedings and the admissibility of evidence at trial, and whether it was complied with –

[41] Deċiża mill-Grand Chamber tal-Qorti Ewropea tad-Drittijiet tal-Bniedem fid-9 ta' Novembru, 2018 (Applikazzjoni numru: 71409/10)

where an exclusionary rule applied, it is particularly unlikely that the proceedings as a whole would be considered unfair;
(c) whether the applicant had the opportunity to challenge the authenticity of the evidence and oppose its use;
(d) the quality of the evidence and whether the circumstances in which it was obtained cast doubt on its reliability or accuracy, taking into account the degree and nature of any compulsion;
(e) where evidence was obtained unlawfully, the unlawfulness in question and, where it stems from a violation of another Convention Article, the nature of the violation found;
(f) in the case of a statement, the nature of the statement and whether it was promptly retracted or modified;
(g) the use to which the evidence was put, and in particular whether the evidence formed an integral or significant part of the probative evidence upon which the conviction was based, and the strength of the other evidence in the case;
(h) whether the assessment of guilt was performed by professional judges or lay magistrates, or by lay jurors, and the content of any directions or guidance given to the latter;
(i) the weight of the public interest in the investigation and punishment of the particular offence in issue; and
(j) other relevant procedural safeguards afforded by domestic law and practice.'

Fl-istess sentenza gie kkunsidrat li:

'193. In conclusion, re-emphasising the very strict scrutiny that must be applied where there are no compelling reasons to justify the restriction on the right of access to a lawyer, the Court finds that the criminal proceedings brought against the applicant, when considered as a whole, did not cure the procedural defects occurring at the pre-trial

stage, among which the following can be regarded as particularly significant:

(a) The restrictions on the applicant's right of access to a lawyer were particularly extensive. He was questioned while in police custody without having been able to consult with a lawyer beforehand or to secure the presence of a lawyer, and in the course of the subsequent judicial investigation no lawyer attended his interviews or other investigative acts.
(b) In those circumstances, and without having received sufficiently clear prior information as to his right to remain silent, the applicant gave detailed statements while in police custody. He subsequently presented different versions of the facts and made statements which, even though they were not self-incriminating stricto sensu, substantially affected his position as regards, in particular, the charge of the attempted murder of C.L.
(c) All of the statements in question were admitted in evidence by the Assize Court without conducting an appropriate examination of the circumstances in which the statements had been given, or of the impact of the absence of a lawyer. 28
(d) While the Court of Cassation examined the admissibility of the prosecution case, also seeking to ascertain whether the right to a fair trial had been respected, it focused on the absence of a lawyer during the period in police custody without assessing the consequences for the applicant's defence rights of the lawyer's absence during his police interviews, examinations by the investigating judge and other acts performed in the course of the subsequent judicial investigation.
(e) The statements given by the applicant played an important role in the indictment and, as regards the count of the attempted murder of C.L., constituted an integral part of the evidence on which the applicant's conviction was based.

(f) In the trial before the Assize Court, the jurors did not receive any directions or guidance as to how the applicant's statements and their evidential value should be assessed.

194. The Court finds it important to emphasise, as it has done in other cases under Article 6 § 1 of the Convention in which an assessment of the overall fairness of the proceedings was at issue, that it is not for the Court to act as a court of fourth instance (see Schatschaschwili, cited above, § 124). In carrying out such an assessment, as required by Article 6 § 1, it must nevertheless carefully look at how the domestic proceedings were conducted, and very strict scrutiny is called for where the restriction on the right of access to a lawyer is not based on any compelling reasons. In the present case, it is the combination of the various abovementioned factors, and not each one taken separately, which rendered the proceedings unfair as a whole.

(iv) General conclusion

195. Accordingly, there has been a violation of Article 6 §§ 1 and 3 (c) of the Convention.'

Ghalhekk skond din is-sentenza, ir-restrizzjoni ghal access ghal Avukat waqt l-interrogatorju ma jfissirx awtomatikament li kien hemm lezjoni tad-dritt ghal smiegh xieraq izda l-Qorti trid tqis ukoll l-'*overall fairness*' tal-proceduri sabiex tiddetermina jekk kienx hemm lezjoni o meno. F'dan ir-rigward, il-Qorti tal-Appell Kriminali fis-sentenza fl-ismijiet **'Il-Pulizija vs Maximilian Ciantar'**[42] wara li ghamlet referenza ghas-sentenza fl-ismijiet **'Philippe Bueze vs Belgium'**[43] qieset:

[42] Deċiża mill-Qorti tal-Appell Kriminali fis-27 ta' Frar, 2019 (Appell Numru: 514/2017).
[43] Deċiża mill-Grand Chamber tal-Qorti Ewropea tad-Drittijiet tal-Bniedem fid-9 ta' Novembru, 2018 (Numru: 71409/10).

'Illi ghalkemm illum kif inghad il-ligi regghet giet emendata u dan sabiex jigi fis-sehh fil-ligi domestika d-dritt komunitarju fir-rigward u sabiex ukoll ir-restrizzjoni sistematika dwar id-dritt ghall-avukat jigi regolat, madanakollu fiz-zmien meta giet rilaxxjata l-istqarrija tal-appellant kien hemm dritt, ghalkemm wiehed iktar ristrett, tal-persuna suspettata biex tikkonferixxi mal-avukat tal-fiducja taghha fil-hin precedenti l-interrogatorju mill-pulizija. Illi allura din il-Qorti fid-dawl tal- pronunzjament surriferit tal-Qorti Ewropeja tad-Drittijiet tal-Bniedem ma tistax a priori tiskarta stqarrija ta' persuna li tkun inghatat l-jedd tikkonsulta ma' avukat qabel ma tigi interrogata, izda fejn l-avukat taghha ma kienx prezenti filwaqt tal-interogazzjoni, u dan ghaliex allegatament jista' jkun hemm lezjoni tad-dritt taghha ghal smigh xieraq, billi kif mistqarr f'dan il-pronunzjament kull kaz irid jitqies ghalih u cioe' allura billi jigi mistharreg f'kull kaz individwalment jekk bil-fatt illi l-persuna akkuzata ma kellhiex l-avukat prezenti waqt it-tehid tal-istqarrija dan setax impinga fuq issmigh xieraq iktar 'il quddiem tul il-proceduri penali istitwiti kontra taghha.

Din il-Qorti ma ghandhiex funzjonijiet kostituzzjonali u allura ma ghandhiex il-poter tistharreg jekk ikunx sehh lezjoni tad-dritt ta' smigh xieraq jew jekk potenzjalment dan jistax isehh u dan f'kaz fejn xi forma ta' assistenza legali tkun giet moghtija. Ma tistax il-Qorti ta' kompetenza penali tiddeciedi a priori illi bil-fatt wahdu illi fiz-zmien li l-persuna akkuzata tkun giet interrogata ma kellhiex il-jedd ikollha l-avukat prezenti maghha dan awtomatikament kien vjolattiv tal-jedd taghha ghal smigh xieraq meta l-Qorti Ewropeja issa qed tidderigi il-qrati domestici jindagaw jekk il- proceduri fl-intier taghhom kenux gusti filkonfront tal-akkuzat bit-test allura li irid jigi segwiet fuq zewg binarji u cioe':

i. the existence of compelling reasons for the right to be witheld

ii. the overall fairness of the proceedings.

Jinghad biss f'dan il-kaz illi l-appellant kien abbilment assistit tul dawn il-proceduri kriminali istitwiti kontra tieghu. Fl-ebda mument tul il-proceduri ma jqanqal il- kwistjoni dwar il-valur probatorju tal-istqarrija minnu rilaxxjata biex b'hekk il-Qorti ghandha quddiemha prova li qatt ma giet ikkontestata. Illi maghdud dan madanakollu l-Qorti tosserva li l-appellant kien ikkonsulta mal-avukat tal-fiducja tieghu qabel ma gie interrogat. F'dak iz-zmien huwa kellu sitta u ghoxrin sena u diga` kellu irregistrati kontra tieghu hdax-il kundanna biex b'hekk ma jistax jitqies li kien bniedem vulnerabbli. L-appellant qatt ma jikkontendi illi hu jew l-avukat tieghu ma gewx mgharrfa mill-pulizija dwar in-natura tal-akkuzi migjuba fil-konfront tieghu jew tal-provi li l-pulizija kellhom f'idejhom. Fuq kollox dak mistqarr mill-appellant fl-istqarrija minnu rilaxxjata huwa biss korroborazzjoni ta' dak li jikkontendu l-vittmi billi dawn kienu x-xhieda ewlenija f'dan il-kaz meta jistqarru li gharfu lill-appellant bhala wiehed mill-hallelin.

Illi finalment ghalkemm il-ligi f'dak iz-zmien ma kenitx tippermetti lill-avukat li jkun prezenti waqt it-tehid tal-istqarrija, madanakollu ghandu jinghad illi l-ligi kif inhi illum ma tantx toffri dik l-assistenza effettiva bil-fatt illi l-avukat ikun prezenti mal- persuna suspettata waqt li din tkun qed tigi interrogata bil-proviso ghall-artikolu 355AUA (8)(c) talKodici Kriminali jiddisponi hekk:

"Id-dritt tal-avukat li jipparteċipa b'mod effettiv ma għandux jinftiehem bħala dritt tal-avukat li jostakola l-interrogazzjoni jew li jissuġġerixxi tweġibiet jew reazzjonijiet oħra għall-interrogazzjoni u kull mistoqsija jew rimarka oħra mill-avukat għandha, ħlief f'ċirkostanzi eċċezzjonali, issir wara li l-Pulizija Eżekuttiva jew awtorità oħra investigattiva jew awtorità

ġudizzjarja jkunu ddikjaraw li ma għandhomx aktar mistoqsijiet."

Fil-fatt minn qari tad-Direttiva tal-Unjoni Ewropeja dwar id-Dritt tal-assistenza legali, ghalkemm din giet tramandata kwazi kelma b'kelma fil-ligi taghna, madanakollu dana lproviso ma jirriaffigura imkien fl-artikolu 3 tad-Direttiva, li gie trasportat fl-artikolu 355AUA tal-Kodici Kriminali.

Maghmula dawn il-konsiderazzjonijiet ghalhekk din il-Qorti ma issib l-ebda mottiv li jista' igieghlha titbieghed mill-fehma milhuqa mill-Ewwel Qorti li strahet fuq ix- xiehda tal-vittmi f'dan il-kaz abbinata mal-istqarrija rilaxxjata mill-appellant u dan sabiex sejset is-sejbien ta' htija fil-konfront tieghu.'

Din il-Qorti sejra taghmel referenza ghal *joint concurring opinion* tal-Imħalfin Yudkivska, Vučinić, Turković u Hüseynov ghas-sentenza fl-ismijiet **'Beuze v. Belgium'**[44] fejn fost affarijiet ohra ikkunsidraw li:

'22. In sum, we believe that it is vital to make a distinction between the systematic defects and the particular defects which are found in individual cases as a result of targeted and context-specific restrictions (e.g. in terrorism cases) or as a result of mistakes and shortcomings in individual cases. It is not correct for the Court to consider the overall fairness of an individual applicant's case when a systematic ban exists, affecting every other individual in the applicant's position and in the absence of any assessment by the relevant national authorities.

23. The formulation of the exception is extremely clear: any derogation must be justified by compelling reasons pertaining to an urgent need

[44] Deċiża mill-Grand Chamber tal-Qorti Ewropea tad-Drittijiet tal-Bniedem fid-9 ta' Novembru, 2018 (Applikazzjoni numru: 71409/10).

to avert danger for the life or physical integrity of one or more people. In addition, any derogation must comply with the principle of proportionality, which implies that the competent authority must always choose the alternative that least restricts the right of access to a lawyer and must limit the duration of the restriction as much as possible. In accordance with the Court's case-law, no derogation may be based exclusively on the type or seriousness of the offence and any decision to derogate requires a case-by-case assessment by the competent authority. Finally, derogations may only be authorised by a reasoned decision of a judicial authority.

24. The Court must apply a strict approach to a blanket prohibition on the right to legal assistance; otherwise we will end up in conflict with the overall direction of both the case-law of the Court and EU law.'

Fis-sentenza fl-ismijiet **'Paul Anthony Caruana v. Avukat Ġenerali, Kummissarju tal-Pulizija, Reġistratur tal-Qrati u Tribunali Kriminali'**[45] il-Qorti Kostituzzjonali ghamlet referenza ghas-sentenza sucitata fl-ismijiet ' **Beuze vs Belgium'** u kkunsidrat li:

'18. Din hija interpretazzjoni li hija eqreb mal-posizzjoni li kienet ħadet din il-qorti qabel is-sentenza ta' Borg milli mal-interpretazzjoni mogħtija mir-Raba' Sezzjoni f'Borg u effettivament tfisser li kellha raġuni il-Qorti Kostituzzjonali ta' Malta fil-posizzjoni li kienet ħadet fil-każ ta' Muscat u fis-sentenzi li segwew, qabel ma kienet kostretta tbiddel dik l-interpretazzjoni fid-dawl ta' Borg.

19. Uħud mill-imħallfin membri tal-qorti li tat is-sentenza ta' Beuze, f'opinjoni għalihom, ikkritikaw is-sentenza fejn qalet illi, f'kull każ, trid tqis il-proċess fit-totalità tiegħu u mhux biss in-nuqqas ta' għajnuna

[45] Deċiża mill-Qorti Kostituzzjonali fil-31 ta' Mejju, 2019 (Rikors kostituzzjonali numru: 64/2014 JRM).

ta' avukat, għax dehrilhom illi, iżjed milli preċiżazzjoni tal-interpretazzjoni ta' Salduz fid-dawl ta' Ibrahim, is-sentenza ta' Beuze hija kapovolġiment ta' dik il-ġurisprudenza. Hu x'inhu, hijiex preċiżazzjoni, elaborazzjoni, evoluzzjoni jew kapovolġiment, din hija sa issa l-aħħar kelma, u tagħti raġun lill-Qorti Kostituzzjonali ta' Malta fil-ġuris- prudenza li segwiet is-sentenza ta' Muscat.

20. Fid-dawl ta' dawn il-konsiderazzjoniiet, l-aggravju tal-attur – sa fejn igħid illi "l-fatt waħdu illi persuna li tkun instabet ħatja ma tkunx tħalliet tikkonsulta ma' avukat tal-fiduċja tagħha fil-mument tal-investigazzjoni u l-għotja ta' stqarrija lill-pulizija, minħabba restrizzjoni sistematika fil- liġi maltija, awtomatikament ikun ifisser illi saret vjolazzjoni tad-dritt fundamentali tas-smigħ xieraq ta' dik l-istess persuna taħt l-artikolu 6 tal-Konvenzjoni Ewropea" – huwa ħażin u huwa miċħud.'

F'dik il-kawza, l-akkuzat kien irilaxxja l-istqarrija tieghu fis- 7 ta' April, 2006 u ghalhekk fi żmien meta suspettati ma kellhomx dritt li jikkonsultaw mal-avukat taghhom, la qabel ir-rilaxx tal-istqarrija u wisq aktar waqt l-interrogazzjoni. Fl-istess sentenza, il-Qorti qieset li kien hemm raguni tajba ghala l-attur ma thalliex ikellem avukat qabel jew waqt l-ewwel interrogazzjoni u dan sabiex issir *controlled delivery* lil terza persuna li kienet tipprovdi lill-attur bid-droga. Il-Qorti kkunsidrat ukoll illi ma saret ebda allegazzjoni li l-istqarrija saret fic-cirkostanzi msemmija fl-artikolu 658 tal-Kodici Kriminali ghalkemm issa jghid li kien xurban u fis-sakra meta ghamel l-istqarrija. In oltre' kkunsidrat li l-istqarrija ma kinitx ir-raguni li wasslet ghal kundanna tal-attur izda li l-attur ammetta l-htija. Din l-ammissjoni saret fil-prezenza tal-Avukat wara konsulta mieghu u quddiem Magistrat li wissieh bil-konsegwenzi tal-ammissjoni u tah l-opportunita' li jiehodha lura. Il-Qorti kkonfermat li ma kien hemm ebda ksur tal-jedd tal-attur għal smigh xieraq.

Din il-Qorti taghmel referenza ukoll ghas-sentenza fl-ismijiet **'Stephen Pirotta v. L-Avukat Ġenerali u l-Kummissarju tal-Pulizija'**[46] li fost affarijiet ohra kienet tirrigwarda l-fatt li l-akkuzat ma nghatax il-jedd li jkellem avukat qabel ma ttiehditlu l-istqarrija. Il-Qorti wara li qieset gurisprudenza tal-Qorti Ewropeja fis-Sezzjonijiet Maghquda (Grand Chamber), ikkunsidrat li:

> '*14. Effettivament, dan ifisser illi – kontra dak li qalet l-ewwel qorti fis-silta miġjuba fuq – il-fatt waħdu li ma tkunx tħalliet tingħata l-għajnuna ta' avukat waqt l-interrogazzjoni, ukoll jekk ma kienx hemm raġunijiet impellenti għal dan in-nuqqas, u dik l-istqarrija ntużat fil-proċess, ma huwiex bizżejjed biex, ipso facto, jinsab ksur tal-jedd għal smigħ xieraq: trid tqis il-proċess fit-totalità tiegħu ("having regard to the development of the proceedings as a whole").*'

Il-Qorti qieset li l-attur ma garrab ebda ksur tal-jedd tieghu taht l-artikolu 39 tal-Kostituzzjoni jew l-artikolu 6 tal-Konvenzjoni Ewropea. Ikkunsidrat li:

> '*23. Fil-każ tal-lum ma jista' jkun hemm ebda dell ta' dubju li l-attur kien ħati tal-imputazzjonijiet imressqa kontra tiegħu, kif wara kollox għarfet l- ewwel qorti stess. L-ewwel qorti għarfet ukoll illi l-qrati ta' ġurisdizzjoni kriminali waslu għall-konklużjoni tal-ħtija tal-attur bis-saħħa ta' xiehda oħra barra l-istqarrija tiegħu. Meqjus il-proċess kriminali fl-intier tiegħu, ma jistax jingħad illi l-attur ma ngħatax smigħ xieraq: kellu għarfien tal- provi kollha mressqa kontrih u ma ntweriex li nżamm mistur xi tagħrif li kellha l-pulizija; kellu għajnuna ta' avukat waqt il-proċess quddiem il- qorti; kellu fakoltà jressaq xhieda u jagħmel konto-eżami tax-xhieda tal-prosekuzzjoni; instab ħati bis-saħħa ta' xiehda oġġettiva li, ukoll jekk ma tqisx l-ammissjoni tiegħu, rabtitu mal-inċident u ma setgħetx tħalli dubju dwar il-ħtija tiegħu.*'

[46] Deċiża mill-Qorti Kostituzzjonali fis-27 ta' Settembru, 2019 (Rikors kostituzzjonali numru: 13/2016 JRM).

Fis-sentenza mogħtija mill-Qorti Ewropea tad-Drittijiet tal-Bniedem fl-ismijiet **'Farrugia v. Malta'**,[47] gie kkunsidrat li:

*'98. Prior to the recent Beuze judgment, in a number of cases, the Court found that systematic restrictions on the right of access to a lawyer had led, ab initio, to a violation of the Convention (see, in particular, **Dayanan v. Turkey**, no. 7377/03, § 33, 13 October 2009 and **Boz v. Turkey,** no. 2039/04, § 35, 9 February 2010). That same approach was followed by the Court in relation to the Maltese context in Borg (no.37537/13, 12 January 2016).*

*99. Subsequently, being confronted with a certain divergence in the approach to be followed in cases dealing with the right of access to a lawyer, the Court had occasion to further examine the matter in **Ibrahim and Others**, **Simeonovi** and more recently in **Beuze**, all cited above, where the Court departed from the principle set out in the preceding paragraph. In Beuze, the most recent authority on the matter, the Grand Chamber gave prominence to the examination of the overall fairness approach and confirmed the applicability of a two stage test, namely whether there are compelling reasons to justify the restriction as well as the examination of the overall fairness and provided further clarification as to each of those stages and the relationship between them, as explained below.*

(i) Concept of compelling reasons

100. The criterion of "compelling reasons" is a stringent one: having regard to the fundamental nature and importance of early access to legal advice, in particular at the suspect's first police interview, restrictions on access to a lawyer are permitted only in exceptional

---

[47] Deċiża mill-Qorti Ewropea tad-Drittijiet tal-Bniedem fl-4 ta' Ġunju, 2019 u reża finali fis-7 ta' Ottubru, 2019 (Applikazzjoni numru: 63041/13).

circumstances, must be of a temporary nature and must be based on an individual assessment of the particular circumstances of the case. A finding of compelling reasons cannot stem from the mere existence of legislation precluding the presence of a lawyer. The fact that there is a general and mandatory restriction on the right of access to a lawyer, having a statutory basis, does not remove the need for the national authorities to ascertain, through an individual and case-specific assessment, whether there are any compelling reasons. Where a respondent Government have convincingly demonstrated the existence of an urgent need to avert serious adverse consequences for life, liberty or physical integrity in a given case, this can amount to a compelling reason to restrict access to legal advice for the purposes of Article 6 of the Convention (see Beuze, cited above, §§ 142-143).

(ii) The fairness of the proceedings as a whole and the relationship between the two stages of the test

101. Where there are no compelling reasons, the Court must apply very strict scrutiny to its fairness assessment. The absence of such reasons weighs heavily in the balance when assessing the overall fairness of the criminal proceedings and may tip the balance towards finding a violation. The onus will then be on the Government to demonstrate convincingly why, exceptionally and in the specific circumstances of the case, the overall fairness of the criminal proceedings was not irretrievably prejudiced by the restriction on access to a lawyer (see Beuze, cited above, § 145).

102. The Court further emphasises that where access to a lawyer was delayed, and where the suspect was not notified of the right to legal assistance, the privilege against selfincrimination or the right to remain silent, it will be even more difficult for the Government to show that the proceedings as a whole were fair (ibid., § 146).

103. As the Court has already observed, subject to respect for the overall fairness of the proceedings, the conditions for the application of Article 6 §§ 1 and 3 (c) during police custody and the pre-trial proceedings will depend on the specific nature of those two phases and on the circumstances of the case (ibid., § 149).

(iii) Relevant factors for the overall fairness assessment

104. When examining the proceedings as a whole in order to assess the impact of procedural failings at the pre-trial stage on the overall fairness of the criminal proceedings, the following non-exhaustive list of factors, drawn from the Court's case-law, should, where appropriate, be taken into account:

(a) whether the applicant was particularly vulnerable, for example by reason of age or mental capacity;
(b) the legal framework governing the pre-trial proceedings and the admissibility of evidence at trial, and whether it was complied with – where an exclusionary rule applied, it is particularly unlikely that the proceedings as a whole would be considered unfair;
(c) whether the applicant had the opportunity to challenge the authenticity of the evidence and oppose its use;
(d) the quality of the evidence and whether the circumstances in which it was obtained cast doubt on its reliability or accuracy, taking into account the degree and nature of any compulsion;
(e) where evidence was obtained unlawfully, the unlawfulness in question and, where it stems from a violation of another Convention Article, the nature of the violation found;
(f) in the case of a statement, the nature of the statement and whether it was promptly retracted or modified;

(g) the use to which the evidence was put, and in particular whether the evidence formed an integral or significant part of the probative evidence upon which the conviction was based, and the strength of the other evidence in the case;
(h) whether the assessment of guilt was performed by professional judges or lay magistrates, or by lay jurors, and the content of any directions or guidance given to the latter;
(i) the weight of the public interest in the investigation and punishment of the particular offence in issue; and
(j) other relevant procedural safeguards afforded by domestic law and practice (ibid., § 150).'

Fl-istess sentenza gie kkunsidrat ukoll li:

'118. However, the nature of the statements and their use is of particular relevance in the present case. The Court notes that they did not contain any confessions nor was their content self-incriminating. However, the privilege against self-incrimination is not confined to actual confessions or to remarks which are directly incriminating; for statements to be regarded as self-incriminating it is sufficient for them to have substantially affected the accused's position (see, for example, ***Schmid-Laffer v. Switzerland****, no. 41269/08, § 37, 16 June 2015). Indeed, the statements given by the applicant, at pre-trial stage in the absence of a lawyer, were relied on by the Court of Criminal Appeal in connection with the applicant's credibility. In particular, in its judgment the Court of Criminal Appeal had noted certain inconsistencies in his statements of 1 and 2 February 2002 (see paragraph 22 above) and it had considered that he was not reliable as the applicant had replied in an evasive and hesitant way to police questions concerning his business, profitability, rent, and profits of the previous year (see paragraph 26 above). Nevertheless, the Court cannot but note that the Court of Criminal Appeal had found that A.F.'s*

statements had been enough to determine the applicant's guilt. In consequence its assessment of the applicant's credibility on the basis of his pre-trial statements can be considered as having been made ex abundanti cautela (out of an abundance of caution). In the light of the Court of Criminal Appeal's finding concerning the sufficiency of A.F.'s statements, the Court considers that the use it made of the applicant's statements to assess his credibility cannot be considered as having substantially affected his position.

(iii) Conclusion

119. In conclusion, while very strict scrutiny must be applied where there are no compelling reasons to justify the restriction on the right of access to a lawyer, the Court, in the specific circumstances of the case, finds that having taken into account the combination of the various above-mentioned factors, despite the lack of procedural safeguards relevant to the instant case, the overall fairness of the criminal proceedings was not irretrievably prejudiced by the restriction on access to a lawyer.

120. There has therefore been no violation of Article 6 §§ 1 and 3 (c) of the Convention.'

Interessanti hija l-*joint dissenting opinion* tal-**Imħallfin Serghides u Pinto de Albuquerque** fejn fost kunsiderazzjonijiet oħra kkunsidraw li:

'10. In any event, we are of the view that the right to a lawyer at the pre- trial stage does not hinge, in any way or form, on the state of vulnerability of the defendant. Nothing in the Convention makes the Article 6 § 3 (c) right dependent on such vulnerability. Such an abusive and restrictive interpretation of that right contradicts its essence. Every defendant, vulnerable or not, has a right, at the pre-trial stage,

to a lawyer who will advise him or her on the defence strategy to be followed.

11. Secondly, the majority state that "The applicant did not allege, either before the domestic courts or before [the Court], that the Police had exerted any pressure on him, nor that the evidence obtained had been in violation of another Convention provision". [48]

12. We disagree with this argument. The fact that a defendant has not been pressured by the police does not limit his or her right to a lawyer. Legal assistance in a criminal procedure is indispensable not only to counter pressure by the police or any other evidence obtained in violation of the Convention, but to define a strategy for the defence and adapt it to every incident throughout the entire proceedings. The police are expected to act lawfully, regardless of the manner in which a defendant presents his or her defence, with or without the benefit of legal assistance. The one has simply nothing to do with the other. Lawful conduct by the police is not a valuable argument on which to restrict the exercise of a Convention right by the defence. Ultimately, this argument by the majority reflects a very restrictive conception of the role of the lawyer in criminal procedure.

13. Thirdly, the majority state that "in the present case, the applicant was informed repeatedly in a sufficiently explicit manner of his right to remain silent and the privilege against self-incrimination".[49]

14. Again, we cannot accept this argument. <u>The right to remain silent is not interchangeable with the right to a lawyer. These are two very different rights. Legal assistance at the pre-trial stage of a criminal</u>

[48] § 111 of the present judgment. (Din ir-referenza tinsab fin-nota ta' qiegħ il-paġna enumerata ħmistax (15) fil-joint dissenting opinion tas-sentenza ċitata).
[49] § 112 of the present judgment. (Din ir-referenza tinsab fin-nota ta' qiegħ il-paġna enumerata sittax (16) fil-joint dissenting opinion tas-sentenza ċitata).

procedure is essential to inform the defendant of the advantages and disadvantages, from the perspective of the defence strategy, of speaking out or remaining silent. In other words, the right to a lawyer is instrumental in effective protection of the right to remain silent (and of the privilege against self-incrimination).

15. In short, the fact that the applicant was informed of his right to remain silent if he so desired and the fact that the applicant did not claim that any pressure was exerted on him have nothing to do with his procedural right under Article 6 § 3 (c) of the Convention to have access to a lawyer. Those facts are irrelevant for the purpose of curing the breach of this right. In our view, it is a fundamental mistake at stage two not to take seriously into account the finding of stage one, especially when the test applied should be a very strict scrutiny.[50] *Otherwise, what is the point of having two stages!?'*

Ikkunsidrat;

B'referenza ghall-gurisprudenza indikata *supra,* din l-Onoabbli Qorti tinnota l-interprettazjoni differenti li taghat il-Qorti Ewropea tad-Drittijiet tal-Bniedem fir-rigward tad-dritt tas-smiegh xieraq. Fost id-diversi sentenzi, fejn il-Qorti evalwat jekk kienx hemm ksur tad-dritt tas-smiegh xieraq, issir referenza ghas-sentenzi sucitati fl-ismijiet '**Beuze vs Belgium**'[51] moghtija mill-Grand Chamber tal-Qorti Ewropea tad-Drittijiet tal-Bniedem u s-sentenza tal-Qorti Ewropea tad-Drittijiet tal-Bniedem fl-ismijiet '**Farrugia vs. Malta**'.[52]

[50] § 108 of the present judgment. (Din ir-referenza tinsab fin-nota ta' qiegħ il-paġna enumerata sbatax (17) fil-joint dissenting opinion tas-sentenza ċitata).
[51] Deċiża mill-Grand Chamber tal-Qorti Ewropea tad-Drittijiet tal-Bniedem fid-9 ta' Novembru, 2018 (Applikazzjoni numru: 71409/10).
[52] Deċiża mill-Qorti Ewropea tad-Drittijiet tal-Bniedem fl-4 ta' Ġunju, 2019 u reża finali fis-7 ta' Ottubru, 2019 (Applikazzjoni numru: 63041/13).

Fil-gurisprudenza ndikata iktar il-fuq, ma jistax ma jigix innutat li filwaqt li certu sentenzi jenfazizzaw l-inammisibilta ta' stqarrija, meta susspetat ma kienx akkumpanjat mill-avukat tieghu fil-hin tal-interrogazzjoni, *stante* li difett bhal dan ma jistax jigi sanat, sentenzi ohrajn jtennu illi sempliċiment ghax susspettat ma jkunx akkumpanjat mill-avukat tieghu fil-hin tal-interrogazzjoni ma ghandux awtomatikament ifisser li l-istqarrija li hu jkun irilaxxa hija inammissibli u ghaldaqstant tali proceduri ghandhom jigu evalwati fit-totalita' taghhom u jittiehed kont tal-*'overall fairness'* ta' l-istess proceduri.

<u>**Din il-Qorti tinnota b' dispjacir u tenfasizza li certament ma jistax jinghad li hemm certezza legali u cioe' '*legal certainty*' dwar din il-kwisjtoni.**</u>

Il-Qorti taghmel referenza ghas-sentenza ricenti fl-ismijiet <u>**'Ir-Repubblika ta' Malta vs Ahmed El Fadali Enan'**</u>[53] fejn gie meqjus:

> *'15. Illi l-pożizzjoni ta' dritt li tirregola it-teħid ta' stqarrijiet u dikjarazzjonijiet mis-suspettat taħt id-dritt penali nostran ra żviluppi sostanzjali fi snin reċenti. Illi fiż-żmien meta l-akkużat ġie arrestat u interrogat lura fil-bidu tas-sena 2010, huwa ma kellux il- jedd għall-ebda forma ta' assistenza legali la qabel u lanqas matul it-teħid tal-istqarrija. Illi kien seħħ bdil għal Kodiċi Kriminali permezz ta'l-Att III tal-2002 fejn il-leġislatur ħaseb sabiex "il-persuna li tkun arrestata u qed tinżamm taħt il-kustodja tal-Pulizija f'xi Għassa jew f'xi post ieħor ta' detenzjoni awtorizzata għandha, jekk hija hekk titlob, titħalla kemm jista' jkun malajr tikkonsulta privatament ma' avukat u prokuratur legali, wiċċ imb'wiċċ jew bit-telefon, għal mhux aktar minn siegħa żmien. Kemm jista' jkun malajr qabel ma tibda tiġi interrogata, l-persuna taħt kustodja għandha titgħarraf mill-Pulizija bid-drittijiet li għandha taħt dan is-subartikolu." Madanakollu dan il-bdil ma ġiex fis-*

[53] Deciza mill-Qorti tal-Appell Kriminali (Sede Superjuri) fis-27 ta' Jannar 2021 (Att tal-Akkuza Numru: 7/2018).

seħħ ħlief snin wara u cioe' fl-10 ta' Frar 2010 u għalhekk xahar wara li l-akkużat rrilaxxa l-istqarrija tiegħu. Imbagħad finalment b' trasposizzjoni fil-liġi tagħna ta' dak imfassal fid-Direttiva 2013/48/UE tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill tat-22 ta' Ottubru 2013 dwar id-dritt tal-aċċess għal avukat fi proċeduri kriminali u fi proċeduri tal-mandat ta' arrest Ewropew, is-suspettat ingħata il-jedd ikun assistit minn avukat filwaqt tal-interrogazzjoni tiegħu mill-pulizija.

Madankollu, dan il-bdil sehh fl-10 ta' Frar, 2010, xahar wara li l-akkuzat irrilaxxa l-istqarrija. Minkejja l-fatt illi l-akkuzat irrilaxxja din l-istqarrija minghajr ma kellu dritt li jikkonsulta ma' avukat tal-fiducja tieghu, fost affarijiet ohra il-Qorti tal-Appell Kriminali (Sede Superjuri) pprovdiet li:

'19. Dan magħdud, allura l-Qorti hija tal-fehma illi f'dan l-istadju bikri tal-proċeduri fejn il-proċess penali għad irid jinstema' mill-qorti kompetenti, ma jistax jingħad jekk il- kriterji indikati fil-kaz Beuze ġewx segwiti. Ukoll għaliex, kif tajjeb stqarret l-Ewwel Qorti, la dik il-Qorti u lanqas din il-Qorti ma għandhom funzjonijiet kostituzzjonali u allura ma għandhomx il-poter jistħarrġu f'dan l-istadju, jekk tkunx seħħet xi vjolazzjoni tad-drittijiet fondamentali tal-persuna akkużata jew jekk potenzjalment dan jistax iseħħ u dan fid-dawl tal-linji gwida ġodda tramandati mill-Qorti Ewropea. Dan għaliex skont l-imsemmija pronunzjamenti dan n-nuqqas ma jwassalx awtomatikament għal lezjoni tal-jedd tagħha għal smigħ xieraq, meta l-Qorti Ewropea issa qed tidderieġi il-qrati domestiċi jindagaw jekk il-proċeduri fl-intier tagħhom kienux ġusti fil-konfront tal- akkużat, bit-test allura li jrid jiġi segwiet fuq iż-żewġ binarji surriferiti.'

<u>Il-Qorti fis-sentenza tagħha laqghet l-appell ta' l-Avukat Generali u rrevokat fejn il-Qorti kienet iddikjarat l-istqarrija tal-akkuzat bhala inammissibbli u fejn kienet ordnat l-isfilz ta' l-istess u fejn kienet iddikjarat li kwalunkwe referenza fl-atti ghal kontenut ta' tali stqarrija jew ghal dak li l-akkuzat qal lill- pulizija waqt l-</u>

investigazzjoni bhala inammissibli u minflok iddikjarat l-istqarrija ammissibbli bhala prova.

B'kuntrast ghas-sentenza fl-ismijiet **'Ir-Repubblika ta' Malta vs Ahmed El Fadali Enan'**, li referenza saret ghaliha fil-paragrafi precedenti, din il-Qorti taghmel referenza ghas-sentenza fl-ismijiet **'Graziella Attard v. Avukat Generali'**.[54] F'din is-sentenza ta' l-ahhar**, il-kwistjoni ma kienitx titratta biss dwar stqarrija rilaxxata minghajr l-assistenza legali izda anke minghajr l-opportunita' li tikkomunika ma' Avukat tal-fiducja taghha qabel ma ttiehditilha l-istqarrija mill-pulizija**. Il-Qorti Kostituzzjonali pprovdiet illi:

> *'persuna interrogata tista' ma titħalliex tkellem avukat huma l-eċċezzjoni aktar milli r-regola, u din il- qorti għandha s-setgħa li tagħti rimedju fejn issib li disposizzjoni li tħares dritt fondamentali mhux biss "qiegħda tiġi" iżda wkoll meta "tkun x'aktarx sejra tiġi miksura", din il-qorti hija tal-fehma, kif osservat fis-sentenza mogħtija fl-24 ta' Ġunju 2016 fl-ismijiet* ***Malcolm Said v. Avukat Ġenerali****,[55] illi ma jkunx għaqli – partikolarment fid-dawl ta' inkonsistenzi fis-sentenzi tal-Qorti Ewropea li joħloq element ta' imprevedibilità, kif jixhdu l-posizzjonijiet konfliġġenti li ħadet fil-każ ta' Borg u f'dak ta' Beuze – illi l-proċess kriminali jitħalla jitkompla bil- produzzjoni tal-istqarrija mogħtija mill-attriċi lill-pulizija għaliex tqis illi, fiċ-ċirkostanzi, in-nuqqas ta' għajnuna ta' avukat ma kienx nuqqas li ma jista' jkollu ebda konsegwenza ta' preġudizzju għall-attriċi, aktar u aktar meta fl-istqarrija ammettiet sehma fir-reat.*
>
> *1. Għaldaqstant tipprovdi dwar dan l-aggravju tal-avukat Ġenerali billi tgħid illi, għalkemm ma seħħ ebda ksur tal-jedd tal-attriċi għal*

[54] Deciza mill-Qorti Kostituzzjonali fis-27 ta' Settembru, 2019 (Rikors mahluf numru: 83/2016 LSO).
[55] Rik. kost. 74/2014. (Din ir-referenza tinsab fin-nota ta' qiegh il-pagna enumerata sitta (6) fis-sentenza citata).

smigħ xieraq meta tteħditilha stqarrija, madankollu dik l-istqarrija ma għand- hiex tibqa' fl-inkartament tal-kawża kontriha.'

Fl-istess sentenza intqal li:

'18. *Il-qorti tqis illi l-ordni li l-istqarrija titneħħa mill-inkartament, aktar milli rimedju għal ksur li, wara kollox, għadu ma seħħx, huwa garanzija tal- integrità tal-proċess u wkoll flinteress pubbliku, biex ma jiġrix l- proċess kontra l-attriċi jkollu jitħassar wara li jintemm, b'ħela ta' ħin u riżorsi, li tkun forma oħra ta' inġustizzja għax il-liġijiet għandhom iħarsu mhux biss lil min hu mixli b'reat iżda wkoll lil min jista' jkun vittma ta' reat.*

19. Il-qorti għalhekk terġa' ttenni li ma jkunx għaqli li jsir użu mill-istqarrija waqt il-proċess kriminali, u għal din ir-raġuni tiċħad ukoll dan l-aħħar aggravju.'

Ikkunsidrat ulterjorament;

Illi kif sejra turi din il-Qorti, jirrizulta li l-Qorti Kostituzzjonali u l-Qorti tal-Appell Kriminali (Sede Superjuri) anke **f'sentenzi moghtija fl-istess jum** waslu ghal **decizjoni differenti** rigwardanti l-ammissibilita' o meno tal-istqarrija rilaxxata fi zmien meta suspettati ma kellhomx dritt li jkunu assistiti minn Avukat waqt ir-rilaxx tal-istqarrija. Fis-sentenza fl-ismijiet **'Ir-Repubblika ta' Malta vs Rosario Militello'**,[56] il-Qorti tal-Appell Kriminali (Sede Superjuri) iddeccidiet li:

'23. Għaldaqstant magħmula dawn il-konsiderazzjonijiet, l-aggravju sollevat mill-Avukat Ġenerali jistħoqqlu akkoljiment

[56] Deciza mill-Qorti tal-Appell Kriminali (Sede Superjuri) fis-27 ta' Jannar, 2021 (Att tal-Akkuza numru: 3/2018).

<u>b'dan illi fil-kors taċ-ċelebrazzjoni tal-ġuri, wara li jinstemgħu il-provi kollha, fl-indirizz finali, l-Imħallef togat għandu jagħti dik id-direzzjoni opportuna lil ġurati dwar il-valur probatorju ta'l-istqarrija rilaxxati mill-akkużat jekk jirrizulta illi dawn ma ttieħdux skont il-liġi, jew jekk javveraw irwieħhom dawk iċ-ċirkostanzi elenkati fil-linji gwida stabbiliti fid-deċiżjoni Beuze hawn fuq iċċitata. Fuq kollox, għall-appellat dejjem jibqa' id-dritt tiegħu li jitlob reviżjoni tal-verdett u s-sentenza tal-Qorti Kriminali fl-eventwalita' li jkun hemm dikjarazzjoni ta' ħtija fil-konfront tiegħu.'</u>

Din il-Qorti taghmel referenza ghas-sentenza fl-ismijiet **<u>'Ir-Repubblika ta' Malta vs Hassan Ali Mohammed Abdel Raouf Josephine Wadi'</u>**[57] fejn iz-zmien li fih gew rilaxxati l-istqarrijiet tal-imputati, ghalkemm dawn kellhom id-dritt limitat li jikkonsultaw mal-avukat tal-fiducja taghhom qabel l-interrogazzjoni, id-dritt li l-avukat taghhom ikun prezenti waqt l-interrogazzjoni, ma kienx ghadu provdut fil-Kodici Kriminali. Il-Qorti f'dan il-kaz ghamlet referenza għas-sentenza fl-ismijiet **<u>Doyle v. Ireland</u>**[58] u fejn il-Qorti Ewropeja tad-Drittijiet tal-Bniedem irriteniet is-segwenti:

'the applicant was allowed to be represented by a lawyer but his lawyer was not permitted in the police interview as a result of the relevant police practice applied at the time. The Court found no violation of Article 6 §§ 1 and 3 (c) of the Convention. It considered that, notwithstanding the impugned restriction on the applicant's right of access to a lawyer during the police questioning, the overall fairness of the proceedings had not been irretrievably prejudiced. In particular, it laid emphasis on the following facts: the applicant had been able to consult his

[57] Deciza mill-Qorti ta' l-Appell Kriminali (Sede Superjuri) fis-27 ta' Jannar, 2021 (Att tal-Akkuza numru: 1/2019)
[58] Deciza mill-QEDB fit-23 ta' Mejju, 2019 u reza finali fit-23 t' Awwissu, 2019 (Applikazzjoni numru: 51979/17).

lawyer; he was not particularly vulnerable; he had been able to challenge the admissibility of evidence and to oppose its use; the circumstances of the case had been extensively considered by the domestic courts; the applicant's conviction had been supported by significant independent evidence; the trial judge had given proper instructions to the jury; sound public- interest considerations had justified prosecuting the applicant; and there had been important procedural safeguards, namely all police interviews had been recorded on video and made available to the judges and the jury and, while not physically present, the applicant's lawyer had the possibility, which he used, to interrupt the interview to further consult with his client.

429. In addition, the Court has indicated that account must be taken, on a case-by case basis, in assessing the overall fairness of proceedings, of the whole range of services specifically associated with legal assistance: discussion of the case, organisation of the defence, collection of exculpatory evidence, preparation for 48 questioning, support for an accused in distress, and verification of the conditions of detention (Ibid., § 136)."

Fis-sentenza fl-ismijiet **'Ir-Repubblika ta' Malta vs Hassan Ali Mohammed Abdel Raouf Josephine Wadi** il-Qorti wasslet ghall-istess decizjoni tas-sentenza fl-ismijiet **Ir-Repubblika ta' Malta vs Rosario Militello**.

Din il-Qorti temfasizza li nonostante l-fatt li l-legislatur ma ghamilx regola li teskludi l-ammissjoni ta' stqarrija rilaxxata fi zmien fejn suspettat ma kellux id-dritt li jkollu Avukat prezenti, tqis li wiehed ma jistax jistenna li l-legislatur sejjer jindika c-cirkostanzi kollha ta' meta prova ma ghandhiex valur probatorju. Izda d-decizjoni

dwar jekk prova ghandhiex valur probatorju ghandha tithalla fid-diskrezzjoni tal-Qrati.

Fis-sentenza fl-ismijiet **'The Republic of Malta vs. Lamin Samura Seguba'**[59] ikkonkludiet illi:

> '*... this Court cannot a priori expunge a statement of a suspect who has been given the right to consult a lawyer before being interrogated, but where his lawyer was not present at the time, solely on the premise that this could potentially infringe his right to a fair hearing. The Court cannot create a blanket evidentiary rule of criminal law declaring a piece of evidence obtained lawfully, inadmissible in criminal proceedings on the basis that this could violate accused's right to a fair trial, all the more so, as already pointed out, where some sort of legal assistance had been given. As the European Court has guided domestic courts in dealing with pre-trials statements, each case must be dealt with individually thus taking into account, on a case by case basis, whether by the fact that accused person did not have a lawyer present when releasing the statement, although such person had obtained legal advice or at least had been given the right to obtain that advice, this could result at a later stage, during the criminal proceedings instituted against him, as a breach of his right to a fair hearing thus vitiating an otherwise legally obtained piece of evidence.*

Minn naha l-ohra fis-sentenza moghtija mill-Qorti Kostituzzjonali **fl-istess jum** u cioe' fl-istess data tas-sebgha u ghoxrin (27) ta' Jannar tas-sena elfejn u wiehed u ghoxrin (2021) fl-ismijiet **'Morgan Onuorah v. L-Avukat tal-Istat'**[60] *gie meqjus li:*

> '*25. Fl-aħħar aggravju r-rikorrent argumenta dwar ir-rimedji. Isostni li: "Illi jiġi rilevat illi jekk hemm ksur tad-drittijiet fundamentali tal-*

[59] Deciza mill-Qorti tal-Appell Kriminali fis-27 ta' Jannar, 2021 (Att ta' Akkuza: 11/2017).
[60] Rikors numru: 176/2019 FDP.

bniedem minħabba kemm l-operat tal-Pulizija Investigattiva u kemm mill-Avukat Generali, awtomatikament il-proċeduri susseġwenti fil-konfront tal- appellanti kienu monki u jilledu d-drittijiet fundamentali tal-bniedem peress li bdew u bbazati fuq ċirkostanzi leżivi għad-drittijiet fundamentali tal-bniedem. L-appellant jirrileva illi l-Qorti bħala Sede Kostituzzjonali għandha tiggarantixxi il-korrettezza tal-proċeduri meħuda u s-sentenza infushom fis-sens illi għandhom jiġu garantiti l-ħarsien ta' ċertu prinċipji proċedurali li huma indispensabbli għall-amministrazzjoni tajba tal- ġustizzja".

26. Kif diġa` issemma, il-fatt waħdu li saret l-interrogazzjoni mhux fil-presenza ta' avukat ta' fiduċja tal-attur m'huwiex biżżejjed sabiex jagħti lok għall-ksur tad-dritt fundamentali ta' smigħ xieraq. Madankollu l-użu ta' dik l-istqarrija fil-proċeduri kriminali, li fiha l-attur ammetta għal uħud mir-reati li akkużat biha, taf twassal sabiex iseħħ dak il-ksur tal-jedd fundamentali. Dan iktar u iktar meta tikkunsidra l-ġurisprudenza ampja tal-Qorti Ewropea tad-Drittijiet tal-Bniedem li issa ilha s-snin tirrepeti l- istess insenjament.

27. Li s-suspettat jitkellem ma' avukat qabel l-interrogazzjoni, l-assistenza ta' avukat wara li tkun saret l-interrogazzjoni u n-natura adversarial tal-kawża kriminali susseġwenti, m'humiex garanzija adegwata li jirrimedjaw għad-difett li s-suspett ma kienx assistit minn avukat waqt l-interrogazzjoni li saret meta kien taħt arrest. Fis-sentenza riċenti Mehmet Zeki Celebi v. Turkey (App. 27583/07) il-QEDB kompliet tisħaq:

"57. The onus will be on the Government to demonstrate convincingly why, exceptionally and in the specific circumstances of the case, the overall fairness of the trial was not irretrievably prejudiced by the restriction on access to legal advice. <u>The Court also reiterates that it is only in very exceptional circumstances that it can conclude that a given</u>

trial has not been prejudiced by the restriction of an applicant's right of access to a lawyer (see Dimitar Mitev v. Bulgaria, no. 34779/08, 71, 8 March 2018)".

28. Irrispettivament taqbilx mar-raġunament ta' dik il-Qorti internazzjonali, jibqa' l-fatt li l-ġurisprudenza kienet ċara meta ngħatat is- sentenza ta' Salduz f'Novembru 2008 fis-sens li n-nuqqas ta' assistenza ta' avukat waqt interrogazzjoni tal-pulizija kienet difett proċedurali. *Dan għalkemm bis-sentenza Ibrahim and Others v. the United Kingdom tat- 13 ta' Settembru 2016, il-Grand Chamber għamlet enfażi fuq l-'overall fairness' tal-proċeduri kriminali u fis-sentenza Beuze v. Belgium tad-9 ta' Novembru 2018 l-istess qorti kompliet tiċċara kif kellu jiġi applikat dak il- prinċipju.*

29. Fl-aħħar mill-aħħar il-qrati domestiċi ma jistgħux jippermettu li f'proċeduri kriminali li għadhom pendenti jitħallew stqarrijiet li jkunu saru fl-assenza ta' avukat u li l-QEDB ilha tiddeskrivih bħala difett proċedurali bil-periklu manifest li dak il-fatt jikkontamina l-proċess kriminali kollu.'

Il-Qorti Kostituzzjonali fl-istess sentenza qieset li:

'30. Kien id-dmir tal-Gvernijiet differenti matul is-snin li jaġġornaw ruħhom mas-sentenzi tal-Qorti Ewropea u ma jistennewx sal-2016 sabiex jintroduċu disposizzjoni fil-Kodiċi Kriminali li s-suspettat għandu jedd għall-assistenza ta' avukat waqt l-interrogazzjoni li ssir meta jkun fil- kustodja tal-pulizija. Emenda li saret sabiex tittrasponi d-disposizzjoni tad-Direttiva 2013/48/UE tal-Parlament Ewropew (ara Art. 355AT tal- Kodiċi Kriminali), li fost miżuri oħra assigurat id-dritt tas-suspettat għall-assistenza ta' avukat waqt l-interrogazzjoni mill-pulizija.

Għal dawn il-motivi tiċħad l-appell, b'dan li tagħti direzzjoni lill-Qorti Kriminali sabiex fil-proċeduri kriminali The Republic of Malta v. Izuchukwu Morgan Onourah (att ta' akkuża numru 11/2015) ma tippermettix l-użu bħala prova tal-istqarrija li l-appellant kien ta waqt li kien fil-kustodja tal- pulizija.

(...)'

Fis-sentenza fl-ismijiet **'The Police v. Alexander Hickey'**[61] ukoll moghtija fis- 27 ta' Jannar, 2021 gie kkunsidrat li:

'15. It is a fact that the appellant was, according to law, given the opportunity to consult a lawyer prior to interrogation. He actually did consult a lawyer and therefore could prepare for his questioning beforehand with his lawyer. However this is not enough to remedy the lack of legal assistance during police interrogation. Amongst other things there is no proof of whether the lawyer was given any information by the police with regards to the alleged crimes committed by the appellant and proof that they had against the suspect (appellant). Information that was essential to place the lawyer in a position to properly advise his client.

16. Therefore, since the criminal proceedings are still pending, it is premature for a court to declare that the accused's right for a fair hearing was breached as a consequence of the fact that the evidence includes two statements he made in the absence of a lawyer.

*17. **This notwithstanding, judgments of this court have already made it amply clear that statements given by a suspect while in police custody and in the absence of a lawyer, should not be used***

[61] Deciza mill-Qorti Kostituzzjonali fis-27 ta' Jannar 2021 (141/2019RGM).

<u>as evidence against him due to the risk that it may lead to a breach of the accused's right to a fair hearing. Judgments that are based on clear judgments delivered by the ECtHR throughout the years, which although one might not agree with, have given a clear direction to domestic courts as to the stand it will continue to take if other similar complaints are made to that court.</u>

18. In this particular case the self-incriminating statements in issue were probably the reason why the appellant filed an early guilty plea.

19. Since at the time of the interrogations the appellant was still seventeen years old, was a student, had a clean criminal record and never had any previous contact with the police, there is a solid argument to conclude that he was a vulnerable suspect. The appellant also referred to a report filed in the criminal proceedings by psychologist Bernard Caruana, an ex parte witness for the appellant. In the report it is stated that appellant:

i. Has certain symptoms of autism spectrum disorder;

ii. Has attention and emotional difficulties and felt that he was not accepted by others;

iii. Has difficulty to connect with others;

iv. From a young age had been making use of drugs and alcohol;

20. It is a fact that the psychologist's report states, "While his low score on Vulnerability indicates that he perceives himself as capable of handling himself in difficult situations". However, that is appellant's own perception.

21. The court concludes that there is enough evidence to conclude that at the time of the police interrogations appellant could be classified as a vulnerable person. On the other hand it is a fact that throughout the interrogations appellant's mother was present, evidently for support and assistance since he was a minor. This notwithstanding her presence was certainly not a sufficient remedy for the lack of presence of a lawyer.

22. It is a fact that in this particular case the appellant:

i. Was interrogated by the police on the 2nd April 2012 and 3rd April 2012 and charged on the 8th June 2015;

ii. Filed a guilty plea on the 16th November 2015 and was assisted by a lawyer, and warned by the court on the consequences of such a guilty plea and given time to consider whether he should confirm such a plea;

iii. Proposed to the court, in agreement with the prosecution, a punishment of three years imprisonment and €7000 fine;

iv. Produced evidence with regards to the issue concerning punishment and during the sitting of the 2nd December 2016 declared that he had no further evidence;

v. Changed counsel, and it was only at that stage that he first complained with regards to the statements he gave to the police in the absence of a lawyer (sitting of the 6th July 2017). At that point of the criminal proceedings appellant had already declared 56 that he had no further evidence.

vi. Was always assisted by a lawyer during the court hearings and at no stage of the criminal proceedings did he contest the authenticity of the statements made while in police custody;

23. It also seems that the interrogations were not recorded. Therefore it is not possible for the court to know exactly what went on in the interrogation room. On the other hand at no point did appellant allege that irregularities took place during the interrogations and that he was pressured to self-incriminate himself. Neither did he allege that he falsely self-incriminated himself.

24. This notwithstanding on consideration of the judgments delivered by the ECHR, the court is of the opinion that there can be no guarantee that the procedural shortcoming that occurred during the police interrogations can be remedied during the criminal proceedings per se. This especially when one considers that the appellant probably registered a guilty plea on the basis that he made two self incriminating statements while in police custody in the absence of a lawyer. In the recent judgment ***Mehmet Zeki Celebi v Turkey*** *(no. 27582/07) decided on the 28 January 2020, the ECtHR stated:*

"57..... The Court also reiterates that it is only in very exceptional circumstances that it can conclude that a given trial has not been prejudiced by the restriction of an applicant's right of access to a lawyer".

25. There is no doubt that had the appellant been assisted by a lawyer during interrogation, he might have been advised to remain silent or not to answer all self-incriminating questions.

Il-Qorti Kostituzzjonali f'dik is-sentenza kkonkludiet li:

'1. The answer to the first question of the Court of Magistrates (Malta) as a Court of Criminal Judicature is:

i. It is premature to declare that the issue of the contested two statements by the appellant in the absence of legal counsel, constitutes a breach of Article 6(1) and (3) of the Convention and Article 39 of the Constitution.

ii. It is likely that appellant's rights would be breached should the two statements (dated 2nd and 3rd April 2012) be used as evidence, and therefore it is recommended that the two statements are removed.

2. The answer to the second question of the Court of Magistrates (Malta) as a Court of Criminal Judicature is that a judgment based on applicant's guilty plea filed during the sitting of the 15th November 2015, would likely constitute a breach of article 6(1) and (3) of the Convention and Article 39 of the Constitution.

3. Since the appellant made his complaint after the criminal proceedings had been adjourned for final submissions and in view of what has been decided in this judgment, both parties to the criminal proceedings are to be placed in the same position they were prior to appellant's guilty plea filed during the sitting of the 16th November 2015.

4. All judicial costs are to be shared between the parties as to 1/4 at the charge of the appellant and 3/4 at the charge of the respondent. A copy of this judgment is to be inserted in the file of the case The Police v. Alexander Hickey (485/2014). The Registrar is also to ensure that the

court file of the criminal case is sent back to the Court of Magistrates (Malta) as a Court of Criminal Judicature.'

Ghaldaqstant din il-Qorti irrakomandat **<u>li ma ghandux isir uzu mill-istqarrijiet rilaxxati mill-akkuzat *nonostante* l-fatt li dawn kienu anke gew guramentati u kienet anke giet registrata ammissjoni.</u>**

Il-Prim Awla tal-Qorti Civili Sede Kostituzzjonali fi-sentenza bl-ismijiet **<u>'Clive Dimech vs Avukat Ġenerali'</u>**[62] tenniet is-segwenti:

'Illi l-Qorti sejra tibda biex titratta t-tieni eċċezzjoni tal-intimat għaliex jekk din tintlaqa' ma jkunx hemm ħtieġa li teżamina l-eċċezzjonijiet l-oħrajn. Huwa skontat li m'hemm l-ebda jedd fundamentali taħt Art. 39 tal-Kostituzzjoni jew taħt Art. 6 tal-Konvenzjoni Ewropeja għall-assistenza t'avukat waqt l-interrogazzjoni bħala tali. Hemm jedd fundamentali għal smiegħ xieraq. Biex jiġi stabbilit ksur ta' dan il-jedd, irid jiġi eżaminat il-proċess – f'dan il-każ proċess kriminali – fit-totalita` tiegħu u mhux jiġi maqsum biex issir enfasi fuq xi episodju partikolari[63]. F'dan il- każ il-proċeduri għadhom fil-bidu tagħhom u għalhekk mhux possibbli f'dan l- istadju li l-Qorti tbassar kif sejjer ikun l-iter proċesswali sħiħ. Dan ma jfissirx li element proċedurali partikolari ma jistax minnu nnifsu ikun tant deċiżiv li l- korrettezza tal-proċess ma tkunx tista' tiġi ddeterminata qabel[64]. Imma f'dan il-każil-Qorti ma tista' ssib l-ebda ċirkostanza bħal din. Ir-rikorrent ġie avżat, skont id- disposizzjonijiet tal-liġi kif kienet dak iż-żmien, bid-dritt li jikkonsulta avukat qabel l-interrogazzjoni. Huwa rrinunzja għal dan id-dritt. Huwa minnu li

[62] Deciza mill-Prim'Awla tal-Qorti Civili (Sede Kostituzzjonali) fl-14 ta' Lulju, 2020 (Rikors numru: 175/19 GM).
[63] Ara fost l-ohrajn Il-Pulizija v Dr Melvyn Mifsud 26.04.2013 u l-gurisprudenza ccitata; Ronald Agius vs Avukat Generali 30.11.2001 Qorti Kostituzzjonali (Din ir-referenza tinsab fl-ewwel (1) nota ta' qiegh il-pagna tas-sentenza citata).
[64] Noel Arrigo v Malta 10.05.2005 QEDB (Din ir-referenza tinsab fit-tieni (2) nota ta' qiegh il-pagna tas-sentenza citata).

waqt l- interrogazzjoni ma kienx assistit minn avukat u ma ġiex infurmat li għandu dritt bħal dan. B'danakollu ġie mwissi li kellu d-dritt li ma jweġibx għad-domandi u fil-fatt ir-rikorrent ma wieġeb għall-ebda domanda li saritlu. Għalhekk ma jirriżultax – dejjem f'dan l-istadju - li r-rikorrent sofra xi nuqqas ta' smiegħ xieraq. Ma ressaq l-ebda prova li bis-silenzju tiegħu seta' nkrimina ruħu;'

Sussegwentament, il-Qorti Kostituzzjonali fis-sentenza taghha fl-ismijiet **'Clive Dimech v. Avukat Generali'**[65] datata is-27 ta' Jannar, 2021 ipprovdiet illi peress li l-akkuzat ma wiegeb ghall-ebda domanda waqt l-interrogazzjoni, din ma kienitx ser tkun ta' pregudizzju ghall-istess akkuzat. Minkejja dan, din **il-Qorti xorta wahda enfasizzat li jkun floku li fil-proceduri kriminali ma jsirx uzu mill-istqarrija bhala prova.**[66]

L-akkuzat, Clive Dimech, ghazel li ma jwegibx ghal mistoqsijiet maghmula lilu u ghaldaqstant l-istqarrija ma kienitx wahda nkriminanti. Madankollu, il-Qorti xorta wahda pprovdiet illi din m'ghandiex tintuza bhala prova u ghal din ir-raguni din is-sentenza hi ta' sinifikat.

Fis-sentenza ricenti fl-ismijiet '**Christopher Bartolo vs Avukat ta l-Istat**',[67] Il-Qorti ddecidiet bl-istess mod ta' kif iddecidiet fis-sentenzi Onuorah Morgan vs Avukat Generali u Clive Dimech vs Avukat Generali indikati *supra.* Din il-Qorti rreteniet is-segwenti:

74. Daqshekk huwa importanti li stqarrija tittieħed bil-garanziji kollha li jħarsu d-drittijiet ta' min ikun qiegħed jirrilaxxja għaliex l-ammissjoni hija wara kollox ir-regina tal-provi. Di fatti Karen Reid fil-ktieb 'A practitioner's Guide to the European Convention on Human

---

[65] Deciza mill-Qorti Kostituzzjonali fis-27 ta' Jannar, 2021 (Rikors numru: 175/2019 GM).
[66] Ara fost ohrajn Christopher Bartolo v. Avukat Generali et 5-10-2018 u Il-Pulizija vs Aldo Pistella 14.12.2018.
[67] Deciza mill-Qorti Kostituzzjonali fit-22 ta' Gunju, 2021 (Rikors numru: 255/2020 TA).

Rights' (Tielet Edizzjoni) f'paġna 70: "While the conformity of a trial with the requirements of Article 6 must be assessed on the basis of the trial as a whole, ***a particular incident may assume such importance as to constitute a decisive factor in the general appraisal of the trial overall."*** ***Iġifieri, prova waħda ottenuta kontra l-liġi, tista' waħedha tikkontamina l-proċess kollu.***

Ghaldaqstant il-Qorti kkonkludiet bis-segwenti:

79. Il-Qorti qed tipprova tirrinkonċilja l-fatt, fid-dawl ta' dak li ddeċidiet il-Qorti Kostituzzjonali fil-5 ta' Ottubru 2018. ***Dik il-Qorti ordnat, li biex ma jseħħx ksur tad-drittijiet tar-rikorrent ma jsirx aktar użu fil-proċeduri kriminali miż-żewġ stqarrijiet rilaxxjati mir-rikorrent.*** ***Fid-dawl ta' din l-ordni, din il-Qorti ma tistax tifhem b'liema tiġbid tal-immaginazzjoni tista' tasal għall-konklużjoni li l-konferma bil-ġurament ta' dawk l-istqarrijiet quddiem il-Maġistrat ma għandhomx ukoll ikunu mwarrbin. Kważi kwazi dan għandu xebħ mal-każ fejn dokument oriġinali jitwarrab iżda mhux il-kopja tiegħu. Il-konferma bil-ġurament hija unikament imsejsa fuq l-istqarrijiet u kwalunkwe ammissjoni kienet ukoll b'konsegwenza tal-istess.***

80. Għalhekk anke f'dan ir-rigward, din il-Qorti ssib li ġew leżi l-artikolu 39(1) u 6(1) tal-Kostituzzjoni u l-Konvenzjoni rispettivament.

Min-naha l-ohra, fis-sentenza fl-ismijiet '**Briegel Micallef vs Avukat Generali'**[68] gie ritenut il-kuntrajrju ghall-ahhar erba' sentenzi sucitati fejn il-Qorti Kostituzzjonali

[68] Deciza mill-Qorti Kostituzzjonali nhar it-10 ta' Gunju, 2021.

taghat direzzjoni lil Qorti Kriminali sabiex ma tqisx bħhla prova stqarrijiet li jkunu gew rilaxxati minghajr id-dritt tal-assistenza legali u dan minhabba l-periklu li jkun hemm difett procedurali jekk jinstab illi dawn jilledu id-dritt tal-persuna akkuzata ghal smiegh xieraq. Il-Qorti Kostituzzjonali qalet hekk f'dan ir-rigward:

> *'13. **Hu minnu li din l-istess Qorti f'sentenzi oħrajn qalet li jkun floku li stqarrija li jkun ta imputat titneħħa mill-proċess tal-proċeduri Kriminali sabiex jiġi żgurat li ma jkunx hemm periklu li eventwalment isiru proċeduri Kostituzzjonali li jistgħu jwasslu biex jiġi annullat proċess sħiħ. Madankollu, filwaqt li hemm ukoll sentenzi fejn din il-Qorti għamlet sempliċement rakkomandazzjoni, wieħed irid jiftakar li kull każ għandu ċ-ċirkostanzi partikolari tiegħu. F'dan il-każ partikolari diġa' hemm sentenza tal-Qorti tal-Maġistrati (Malta) bħala Qorti ta' Ġudikatura Kriminali u li fiha sar apprezzament tal-provi kollha li tressqu quddiem dik il-Qorti fil-kors tal-proċess kollu. Ċirkostanza li ma kinitx teżisti f'każijiet oħra li ddeċidiet dwarhom din il-Qorti. Ovvjament dak l-apprezzament ser jiġi mistħarreġ mill-Qorti tal-Appell Kriminali.'***

Ikkunsidrat ulterjorament;

Illi bis-sahha tat-trasposizzjoni tad-'Direttiva 2013/48/UE tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill tat-22 ta' Ottubru 2013 dwar id-dritt ta' access ghas-servizzi ta' avukat fi proccedimenti kriminali u fi procedimenti ta' mandat ta' arrest Ewropew, u dwar id-dritt li tigi infurmata parti terza dwar ic-cahda tal-libertà u d-dritt ghal komunikazzjoni ma partijiet terzi u mal-awtoritajiet konsulari, matul ic-caħda tal-libertà' fil-Ligi ta' Malta, li sehhet wara li l-appellat irrilaxxa l-istqarrijiet tieghu, kien hemm tibdil sostanzjali f'dak li d-dritt ta' access ghal Avukat fi proceduri Kriminali jinkludi. L-artikolu 3 ta' din id-Direttiva jipprovdi:

'Id-dritt ta' aċċess għas-servizzi ta' avukat fi proċedimenti kriminali

1. L-Istati Membri għandhom jiżguraw li l-persuni suspettati u akkużati jkollhom id-dritt ta' aċċess għas-servizzi ta' avukat f'ħin u b'mod li l-persuni konċernati jkunu jistgħu jeżerċitaw d- drittijiet tagħhom ta' difiża b'mod prattiku u b'mod effettiv.

2. Il-persuni suspettati jew akkużati għandu jkollhom aċċess għas-servizzi ta' avukat mingħajr dewmien żejjed. Fi kwalunkwe każ, il-persuni suspettati jew akkużati għandu jkollhom id-dritt ta' aċċess għas-servizzi ta' avukat mill-mument l-aktar qrib minn dawn li ġejjin:

a. qabel ma jiġu interrogati mill-pulizija jew minn awtorità oħra tal-infurzar tal-liġi jew ġudizzjarja;

b. mat-twettiq minn awtorità ta' investigazzjoni jew awtorità kompetenti oħra ta' att investigattivi jew att ieħor ta' ġbir ta' provi skont il-punt (c) tal-paragrafu 3;

c. mingħajr dewmien żejjed wara ċ-ċaħda tal-libertà;

d. fejn ġew imħarrka biex jidhru quddiem qorti li għandha ġurisdizzjoni f'materji kriminali, fi żmien debitu qabel ma jidhru quddiem dik il-qorti.

3. Id-dritt ta' aċċess għas-servizzi ta' avukat għandu jimplika dan li ġej:

a. L-Istati Membri għandhom jiżguraw li persuna suspettata jew akkużata jkollha d-dritt li tiltaqa' fil-privat u tikkomunika mal-avukat

li jirrapprezentaha, inkluż qabel interrogazzjoni mill-pulizija jew minn awtorità oħra tal-infurzar tal-liġi jew awtorità ġudizzjarja;

b. ***L-Istati Membri għandhom jiżguraw li l-persuna suspettata jew akkużata jkollha d-dritt li l-avukat tagħha jkun preżenti u jippartecipa b'mod effettiv meta hija tiġi interrogata. Tali parteċipazzjoni għandha tkun konformi mal-proċeduri taħt il-liġi nazzjonali, dment li tali proċeduri ma jippreġudikawx l-eżerċizzju effettiv u l-essenza tad-dritt konċernat. Fejn avukat jippartecipa matul interrogazzjoni, il-fatt li saret tali parteċipazzjoni għandu jiġi rreġistrat bl-użu tal-proċedura ta' reġistrar f'konformità mal-liġi tal-Istat Membru konċernat;***

c. għandhom, minn tal-inqas, ikollhom id-dritt li l-avukat tagħhom jattendi għall-avvenimenti investigattivi jew l-attita' ġbir ta' provi li ġejjin, fejn dawk l-atti huma previsti fil-liġi nazzjonali u jekk il-persuna suspettata jew akkużata hija meħtieġa jew permessa li tattendi l-att konċernat:

i. ringieli ta' persuni għall-identifikazzjoni;
ii. konfrontazzjonijiet;
iii. rikostruzzjonijiet sperimentali tax-xena tar-reat kriminali.

4. *L-Istati Membri għandhom jimpenjaw ruħhom li jagħmlu l-informazzjoni ġenerali disponibbli biex jagħmluha faċli għall- persuni suspettati jew akkużati li jsibu avukat. Minkejja d-dispożizzjonijiet tal-liġi nazzjonali dwar il-preżenza obbligatorja ta' avukat, l-Istati Membri għandhom jagħmlu l- arranġamenti meħtieġa biex jiżguraw li l-persuni suspettati jew akkużati li jinċaħdu mil-libertà tagħhom ikunu f'pożizzjoni li jeżerċitaw b'mod effettiv id-dritt tagħhom ta' aċċess għas- servizzi ta' avukat, sakemm ma jkunux irrinunzjaw dak id- dritt f'konformità mal-Artikolu 9.*

5. *Huwa f'ċirkostanzi eċċezzjonali u biss fl-istadju ta' qabel il- kawża li l-Istati Membri jistgħu jidderogaw temporanjament mill-applikazzjoni tal-punt (c) tal-paragrafu 2 fejn iddistanza ġeografikament 'il bogħod ta' persuna suspettata jew akkużata tagħmilha impossibbli li jiġi żgurat id-dritt ta' aċċess għas- servizzi ta' avukat mingħajr dewmien żejjed wara li persuna tkun inċaħdet mil-libertà tagħha.*

6. *F'ċirkostanzi eċċezzjonali u biss fl-istadju ta' qabel il- kawża, l-Istati Membri jistgħu jidderogaw temporanjament mill-applikazzjoni tad-drittijiet previsti fil-paragrafu 3 sakemm dan ikun iġġustifikat fiċ-ċirkostanzi partikolari tal-każ, abbażi ta' waħda mir-raġunijiet konvinċenti li ġejjin:*

a. fejn hemm ħtieġa urġenti li jkunu evitati konsegwenzi negattivi serji għall-ħajja, illibertàjew l-integritàfiżika ta' persuna;

b. fejn l-azzjoni immedjata mill-awtoritajiet investigattivi tkun essenzjali biex jiġu evitati li l-proċedimenti kriminali jiġu pperikolati b'mod sostanzjali.' (Emfazi u sottolinear mizjud minn din il-Qorti.)

Prezentament, is-subartikoli (1) u (2) tal-artikolu 355AUA tal-Kapitolu 9 tal-Ligijiet ta' Malta kif mizjud b'Att LI tal-2016 jipprovdu s-segwenti:

'(1) Il-persuna suspettata jew akkużata għandu jkollha d-dritt ta' aċċess għal avukat fil-ħin u b'tali mod li jħalliha teżerċita d-drittijiet ta' difiża tagħha b'mod prattiku u effettiv.

(2) Il-persuna suspettata jew akkużata għandu jkollha aċċess għal avukat mingħajr ebda dewmien. Fi kwalunkwe eventwalità, il-persuna suspettata jew akkużata għandu jkollha aċċess għal avukat mill-mument li sseħħ l-ewwel waħda minn dawn il-ġrajjiet:

(a) qabel ma tkun interrogata mill-Pulizija Eżekuttiva jew minn awtorità oħra għall-infurzar tal-liġi jew awtorità ġudizzjarja fir-rigward tat-twettiq ta' reat kriminali;

(b) mat-twettiq minn awtoritajiet investigattivi jew awtoritajiet kompetenti oħra ta' xi att ta' natura investigattiva jew att ta' kollezzjoni ta' evidenza oħra skont is-subartikolu (8)(e);

(c) mingħajr ebda dewmien wara li tkun ġiet imċaħħda l-libertà;

(d) meta tkun ġiet imħarrka sabiex tidher quddiem qorti ligħandha ġurisdizzjoni f'materji kriminali, f'qasir żmien qabel ma titressaq quddiem dik il-qorti.'

Filwaqt li l-artikolu 355AUA(8) tal-Kapitolu 9 tal-Liġijiet ta' Malta imbgħad jaqra:

'Id-dritt ta' aċċess għal avukat għandu jfisser dan li ġej:

(a) il-persuna suspettata jew akkużata, jekk tkun għażlet li teżerċita d-dritt tagħha għall-assistenza legali, u l-avukat tagħha, għandhom ikunu infurmati bl-allegat reat li għalih il-persuna suspettata jew akkużata ser tkun interrogata. Dik l-informazzjoni għandha tingħata lill-persuna suspettata jew akkużata qabel ma tibda l-interrogazzjoni, liema ħin m'għandux ikun inqas minn siegħa qabel ma tibda l-interrogazzjoni;

(b) il-persuna suspettata jew akkużata għandu jkollha d-dritt li tiltaqa' u tikkomunika fil-privat mal-avukat li jirrappreżentaha, inkluż interrogazzjoni minn qabel mill-pulizija jew minn awtorità oħra ta' infurzar tal-liġi jew awtorità ġudizzjarja;

(c) ***il-persuna suspettata jew akkużata għandu jkollha d-dritt li l-avukat tagħha jkun preżenti u jippartecipa b'mod effettiv fl-interrogazzjoni. Dik il-parteċipazzjoni tista' tiġi regolata skont proċeduri li l-Ministru responsabbli għall-Ġustizzja jista' jistabbilixxi permezz ta' regolamenti, hekk iżda li dawk il-proċeduri ma jippreġudikawx l-eżerċizzju effettiv u l-essenza ta' dak id-dritt konċernat. Meta avukat jippartecipa fl-interrogazzjoni, il-fatt li kien hemm dik il-parteċipazzjoni għandu jkun irreġistrat permezz tal-użu fejn, fl-opinjoni tal-intervistatur, hu possibbli ta' mezzi awdjoviżwali skont il-paragrafu***

Iżda d-dritt tal-avukat li jippartecipa b'mod effettiv ma għandux jinftiehem bħala dritt tal-avukat li jostakola l- interrogazzjoni jew li jissuġġerixxi tweġibiet jew reazzjonijiet oħra għall-interrogazzjoni u kull mistoqsija jew rimarka oħra mill-avukat għandha, ħlief f'ċirkostanzi eċċezzjonali, issir wara li l-Pulizija Eżekuttiva jew awtorità oħra investigattiva jew awtorità ġudizzjarja jkunu ddikjaraw li ma għandhomx aktar mistoqsijiet;

(d) l-interrogazzjoni, it-tweġibiet kollha li jingħataw għaliha u l-proċeduri kollha relatati mal-interrogazzjoni tal-persuna suspettata jew akkużata, għandhom fejn, fl-opinjoni tal-intervistatur, hu possibbli jkunu rrekordjati b'mezzi awdjoviżwali u f'dak il-każ għandha tingħata kopja tagħhom lill-persuna suspettata jew akkużata wara li tkun intemmet l-interrogazzjoni. Kwalunkwe recording għandu jkun ammissibbli bħala prova, sakemm il-persuna suspettata jew akkużata ma tallegax u ma tagħtix prova li r-recording mhuwiex ir-recording oriġinali u li dan ġie mbagħbas. M'hemmx għalfejn issir traskrizzjoni tar-recording meta tkun użata fi proċeduri fil-qorti tal-ġustizzja ta' ġurisdizzjoni kriminali, lanqas ma hemm bżonn tal-firma tal-

persuna suspettata jew akkużata f'dikjarazzjoni bi-lmiktub li tkun saret wara l-konklużjoni tal-interrogazzjoni ġaladarba l-mistoqsijiet u t-tweġibiet kollha, jekk hemm, ikunu ġew irrekordjati fuq mezzi awdjoviżwali;

(e) il-persuna suspettata jew akkużata għandu jkollha d-dritt li l-avukat tagħha jattendi għall-atti investigattivi jew ġbir ta' evidenza jekk il-persuna suspettata jew akkużata jeħtiġilha jew ġiet permessa li tattendi għall-att konċernat:

i. ringiela ta' persuni suspettati għal finijiet ta' identifikazzjoni;
ii. konfrontazzjonijiet;
iii. rikostruzzjonijiet tax-xena tad-delitt.

(Emfazi u sottolinear mizjud minn din il-Qorti).

Din il-Qorti taghmilha cara li l-akkuzat inghata d-drittijiet li kienu vigenti fiz-zmien meta ttiehdet l-istqarrija fejn ghalhekk ma kellux dritt li jkollu Avukat prezenti waqt it-tehid tal-istqarrija izda kellu dritt li jikkonsulta ma' Avukat qabel ir-rilaxx tal-istqarrija u ghalhekk l-istqarrija rilaxxata mill-akkuzat mhijiex bi ksur tal-ligi li kienet in vigore dak izzmien li l-istqarrija giet rilaxxata.

Mhuwiex il-kompitu ta' din il-Qorti biex tqis jekk giex lez id-dritt ghal smiegh xieraq izda biss jekk l-istqarrija ghandhiex tkompli tifforma parti mill-process waqt il-guri. L-akkuzat ma ressaqx allegazzjonijiet ta' vulnerabilita' u lanqas ma ressaq allegazzjonijiet fosthom dwar il-mod ta' kif giet rilaxxata l-istqarrija. jew allegazzjonijiet ohrajn li jsegwu fil-kawza ta' *Beuze v. Belgium* u li gew citati *supra*.

Dwar il-kuncett ta' certezza legali li huwa ta' importanza kbira ghas-Saltna ta' Dritt f'pajjiz demokratiku, il-Qorti Kostituzzjonali fis-sentenza taghha fl-ismijiet **il-Pulzija vs**

Alfred Camilleri[69] tat importanza ghal dan il-kuncett u spjegat it-tifsira tieghu meta stqarret:-

> *"**Filwaqt li huma minnu lil-Qrati nostrana m'humiex marbuta bil-ligi tal-precedent, huma jutilizzaw il-principju auctoritas rerum similiter judicatarum sabiex tigi kreata certezza legali u dan hafna aktar determinant fil-kamp kriminali. Huwa minnu wkoll li c-certezza tad-dritt tista tkun flessibbli fis-sens illi l-Qrati jistghu f'xi hin jaghtu interprettazjonijiet godda.** Izda, l-Qorti Ewropeja kellha diversi okkazzjonijeit sabiex tanalizza l-elementi li jistghu iwasslu ghal-lezjoni kif qieghed jigi sotttomess l-esponent. F'dan is-sens issir referenza ghas-sentenza fl-ismijiet **Beian vs Romania** (Applikazzjoni nru. 30658/05) decided on the 6th December 2007 whereby this Court stated: "*
>
> *37. Admittedly, divergences in case-law are an inherent consequence of any judicial system which is based on a network of trial and appeal courts with authority over the area of their territorial jurisdiction. **However, the role of a supreme court is precisely to resolve such conflicts** (see Zielinski and Pradal and Gonzalez and Others v. France [GC], nos. 24846/94 and 34165/96 to 34173/96, § 59, ECHR 1999-VII).*
>
> *"38. In the instant case it is clear that the HCCJ was the source of the profound and lasting divergences complained of by the applicant. "*
>
> *39. The practice which developed within the country's highest judicial authority is in itself contrary to the principle of legal certainty, a principle which is implicit in all the Articles of the Convention and constitutes one of the basic elements of the rule of law (see, mutatis*

[69] Deciza mill-Qorti Kostituzzjonali fl-14 ta' Dicembru, 2018 (Rikors numru: 21/2015AF).

mutandis, Baranowski v. Poland, no. 28358/95, § 56, ECHR 2000-III). Instead of fulfilling its task of establishing the interpretation to be followed, the HCCJ itself became a source of legal uncertainty, thereby undermining public confidence in the judicial system (see, mutatis mutandis, Sovtransavto Holding v. Ukraine, no. 48553/99, § 97, ECHR 2002-VII, and Păduraru, cited above, § 98; see also, by contrast, Pérez Arias v. Spain, no. 32978/03, § 27, 28 June 2007)." (enfasi tal-esponent).

"Ghar-rigward tal-principji stabbiliti mill-istess Qorti, issir referenza wkoll ghas-sentenza fl-ismijiet ***<u>Albu u Ohrajn vs Romania</u>*** *moghtija fl-10 ta' Mejju 2012, fejn a para 34 insibu ssegwenti:*

"(iii) The criteria that guide the Court's assessment of the conditions in which conflicting decisions of different domestic courts ruling at last instance are in breach of the fair trial requirement enshrined in Article 6 § 1 of the Convention consist in establishing whether "profound and long-standing differences" exist in the case-law of the domestic courts, whether the domestic law provides for machinery for overcoming these inconsistencies, whether that machinery has been applied and, if appropriate, to what effect (see Iordan Iordanov and Others, cited above, §§ 49-50; see also Beian (no. 1), cited above, §§ 34-40; Ştefan and Ştef v. Romania, nos. 24428/03 and 26977/03, §§ 33-36, 27 January 2009; Schwarzkopf and Taussik, cited above, 2 December 2008; Tudor Tudor, cited above, § 31; and Ştefănică and Others, cited above, § 36);

"(iv) The Court's assessment has also always been based on the principle of legal certainty which is implicit in all the Articles of the Convention and constitutes one of the fundamental aspects of the rule of law (see, amongst other authorities, Beian (no. 1), cited above, § 39;

Iordan Iordanov and Others, cited above, § 47; and Ştefănică and Others, cited above, § 31);

"(v) The principle of legal certainty, guarantees, inter alia, a certain stability in legal situations and contributes to public confidence in the courts. The persistence of conflicting court decisions, on the other hand, can create a state of legal uncertainty likely to reduce public confidence in the judicial system, whereas such confidence is clearly one of the essential components of a State based on the rule of law (see Paduraru v. Romania, § 98, no. 67 63252/00, ECHR 2005-XII (extracts); Vinčić and Others v. Serbia, nos. 44698/06 and others, § 56, 1 December 2009; and Ştefănică and Others, cited above, § 38);

Illi mhux l-ewwel darba li din l-Onorabbli Qorti ghamlet referenza ghad-divergenzi assoluti fl-interprettazjonijiet moghtija mill-istess Qrati nostrana u cioé l-Qorti Kostituzzjonali u l-Qorti tal-Appelli Kriminali (sede Superjuri), li, fin-nuqqas ta' Qorti ta' Kassazjoni, il-Qorti Kostituzzjonali għandha hi d-dmir li tnehhi kull incertezza u certament mhux tkun tikkreja hi tal-istess. F'dan il-punt il-Qorti taghmel referenza ghall-sentenza ricenti, din id-darba ta' Qorti Inferjuri, fl-ismijiet **Il-Pulizija vs Liam Cauchi**[70] fejn il-Qorti tal-Magistrati (Malta) irriteniet is-segwenti:

'Fil-każ odjern huwa evidenti illi n-nuqqas li l-imputat jingħata l-jedd li ***jottjeni parir legali waqt l-interrogatorju tiegħu****, ma kienx nuqqas li ma sarraf fl-ebda preġudizzju għalih, stante li huwa għamel dikjarazzjonijiet inkriminanti, li a bażi tagħhom huwa ġie akkużat b'reati serji, mertu tal-imputazzjonijiet (a) u (b) li jwasslu għall-piena ta' priġunerija tassattiva. Mhux biss, iżda l-Qorti qed tqis ukoll illi l-istqarrija tal-imputat, kemm il-darba dikjarata ammissibbli, hija l-unika prova determinanti li tista' twassal għas-sejbien ta' ħtija tiegħu dwar dawn ir-reati. Skartata din l-istqarrija, ma jibqax biżżejjed provi,*

[70] Deciza nhar it-12 t' April, 2022.

li jistgħu jwasslu għal sejbien ta' ħtija fl-imputat dwar l-istess reati, fil-grad rikjest mil-liġi. ***Il-Qorti għalhekk tqis illi fiċ-ċirkostanzi, ikun iżjed għaqli li timxi fuq il-passi li mxiet fuqhom il-Qorti Kostituzzjonali fis-sentenzi fuq ċitati, kif ukoll il-Qorti Kriminali fis-sentenza fuq imsemmija, u tiskarta l-kontenut tal-istqarrija meħuda lill-imputat mingħajr il-jedd li jottjeni parir legali waqt l-interrogatorju tiegħu, bħala prova inammissibbli.****'*

Il-principju ta' '*legal certainty*' huwa wiehed t' importanza kbira. Huwa fatt illi sentenzi li anke inghatghu fl-istess jum, kif din il-Qorti diga rrimarkat, hadu direzzjoni konfliggenti, tant li l-Qorti tal-Appell Kriminali (Sede Superjuri) provdiet direzzjoni differenti minn dik moghtija mill-Qorti Kostituzzjonali fl-istess jum dwar din il-kwistjoni u dan nhar is-27 ta' Jannar, 2021.

Kif meqjus fis-sentenza moghtija mill-Qorti Kriminali fl-ismijiet **'The Republic of Malta vs Lamin Samura Seguba'**[71]

'12. The Farrugia v. Malta case essentially states that not all statements given by suspects in the pre-trial proceedings in the absence of legal assistance should be expunged from the records. The court needs to follow a number of criteria before deciding on such a request among which whether the accused was a vulnerable person, the age of the accused and whether that statement was the only evidence adduced. This Court now finds itself in a situation where it could have acceded to a request or a plea such as the present and must now decide in an opposite manner the next day even where there results "a systematic breach of pre-trial proceedings". Legal uncertainty for an accused may potentially be conducive to a breach of a fair hearing. It is the opinion

[71] Deciza mill-Qorti Kriminali fil-11 ta' Gunju, 2020 (Att ta' Akkuza numru: 11/2017).

of this Court that there needs to be a strong degree of certainty in such circumstances and not to hold a trial within a trial to examine whether a statement, for instance, is the only evidence produced by the prosecution;

13. Indeed the rules as provided in Directive 13/48 cited above should be the yardstick to which all pre-trial proceedings should be subjected without making any difference with regard to the vulnerability or otherwise of the suspects, their age and other criteria. In the case at hand, the accused was offered legal assistance consisting of a maximum one hour colloquial with a lawyer or legal procurator and subject to the right of inference if he does take up such offer. This Court is not aware of what made the accused decide to not take up that offer. Perhaps he decided that it would have been useless to talk to a lawyer for one hour over the phone or face to face and not having the lawyer by his side during the interrogation proper and this is precisely another reason why certainty of rules and rights is of utmost importance;

14. The Court therefore upholds the first plea raised by the accused and orders that the statement of the accused given on the 7 of December 2014 and exhibited as Doc PG3 at folio 17 et seq of the records be expunged and that no reference can be made by any witness of the prosecution to any verbal or written declaration made by the accused from the moment of his arrest;'

Sussegwentement il-Qorti tal-Appell Kriminali (Sede Superjuri) fis-sentenza fl-ismijiet **'The Republic of Malta vs. Lamin Samura Seguba'**[72] qieset li:

'10. In its reasoning the First Court laments the lack of legal certainty which the domestic courts have had to face in decisions regarding the

[72] Deciza mill-Qorti tal-Appell Kriminali fis-27 ta' Jannar, 2021 (Att ta' Akkuza: 11/2017).

probative value of pre- trial statements where the suspect did not have a lawyer present during his interrogation, and this in line with current legislation which saw the transposition into Maltese law of Directive 2013/48/EU of the European Parliament and of the Council dated 22 October 2013, and this by means of Act LI of 2016. This Court concurs with the objections put forward by the First Court to the ever-evolving situation regarding the legal validity of pre-trial statements obtained without a lawyer's assistance. Indeed, both our jurisprudence and that of the European Court present differing and often contradictory dicta on the matter. And it is precisely this legal uncertainty that led the First Court to uphold accused's preliminary plea regarding the inadmissibility of his pre-trial statements as evidence in the criminal proceedings brought against him. The Court thus states in its judgment:

12. The Farrugia v. Malta case essentially states that not all statements given by suspects in the pre-trial proceedings in the absence of legal assistance should be expunged from the records. The court needs to follow a number of criteria before deciding on such a request among which whether the accused was a vulnerable person, the age of the accused and whether that statement was the only evidence adduced. This Court now finds itself in a situation where it could have acceded to a request or a plea such as the present and must now decide in an opposite manner the next day even where there results "a systematic breach of pre-trial proceedings". Legal uncertainty for an accused may potentially be conducive to a breach of a fair hearing. It is the opinion of this Court that there needs to be a strong degree of certainty in such circumstances and not to hold a trial within a trial to examine whether a statement, for instance, is the only evidence produced by the prosecution.

13. Indeed the rules as provided in Directive 2013/48 cited above should be the yardstick to which all pre-trial proceedings should be subjected without making any difference with regard to the vulnerability or otherwise of the suspects, their age and other criteria. In the case at hand, the accused was offered legal assistance consisting of a maximum one hour colloquial with a lawyer or legal procurator and subject to the right of inference if he does take up such offer. This Court is not aware of what made the accused decide to not take up that offer. Perhaps he decided that it would have been useless to talk to a lawyer for one hour over the phone or face to face and not having the lawyer by his side during the interrogation proper and this is precisely another reason why certainty of rules and rights is of utmost importance.

11. This Court however cannot accept the line of reasoning of the First Court, as it is its duty to lay down rules where the law fails to do so to provide that legal certainty which every accused person has a right to. This does not necessarily amount to the removal from the records of the case of all pre-trial statements, all the more where the said statements were released according to law.

12. The regulatory principle as to the admissibility of evidence in criminal proceedings presupposes the existence of an express provision of law which regulates the admission of such evidence in a court of law. Evidence is consequently deemed to be inadmissible only if the law precludes its production.'

Il-Qorti tal-Appell Kriminali (Sede Superjuri) ghalhekk laqghet l-appell tal-Avukat Generali u rrevokat fejn l-Ewwel Qorti kienet laqghet l-ewwel eccezzjoni preliminari tal-akkuzat u ghalhekk il-Qorti tal-Appell Kriminali (Sede Superjuri) cahdet l-eccezzjonijiet preliminari kollha.

Madankollu, din il-Qorti f'dan il-punt tixtieq taghmel referenza ghas-sentenza fl-ismijiet '**Ir-Repubblika ta' Malta vs Kevin Gatt u Omissis**'[73] fejn il-Qorti tal-Appell Kriminali (Sede Superjuri) tenniet is-segwenti:

> ***'6. Illi għalhekk il-Qorti tażżarda tgħid illi lanqas hemm il-konfliġġenza lamentata u l-konsegwenti inċertezza ta' dritt, bejn id-deċiżjonijiet ta' din il-Qorti u dawk tal-Qorti Kostituzzjonali, billi dawn huma kollha konkordi fil-fehma illi sakemm il-proċess penali ma jkunx ġie finalment determinat sabiex il-kriterju tal-overall fairness ikun jista' jiġi mistħarreġ, ma jistax jingħad illi hemm xi lezjoni taħt l-artikolu 6 tal-Konvenzjoni. Huwa r-rimedju mogħti li huwa differenti u dan għaliex filwaqt li l-Qorti Kostituzzjonali qed tidderiġi lil Qorti Kriminali sabiex preventivament ma ġġibx dik l-istqarrija a konjizzjoni tal-ġurati waqt iċ-ċelebrazzjoni tal-ġuri, fil-parametri tas-setgħat lilha mogħtija fl-artikolu 46 tal-Kostituzzjoni, u dan sabiex ma jkunx hemm il-periklu li l-proċeduri jkunu mittiefsa meta xi kundanna eventwali tiġi imsejsa fuq prova li tista' tkun ivvizjata, din il-Qorti qed tagħti direzzjoni xort'oħra lil Qorti Kriminali, fil-parametri tas-setgħat lilha mogħtija bil-liġi, billi tidderigieha tapplika il-kriterji imfassal fid-deċiżjoni Beuze qabel ma tgħaddi biex tiskarta prova li hija legalment valida u ammissibbli, u dan sakemm dan l-eżercizzju dwar l-overall fairness ma jkunx jista' isir minn din il-Qorti preventivament minn eżami tal-atti kumpilatorji. Dan meta l-Qorti Ewropea issa qed tidderieġi il-qrati domestiċi jindagaw jekk il-proċeduri fl-intier tagħhom kienux ġusti fil-konfront tal-akkużat, bit-test allura li jrid jiġi segwiet fuq iż-żewġ binarji surriferiti. Dan ifisser illi bil-fatt illi din il-Qorti qed tagħti rimedju xort'oħra minn dak mogħti mill-***

[73] Deciza mill-Qorti tal-Appell Kriminali fis-27 ta' Ottubru, 2021 (Att ta' Akkuza: 05/2017).

<u>Qorti Kostituzzjonali f'każijiet analoġi, ma jfissirx illi teżisti dik l-inċertezza fil-liġi lamentata mill-appellant billi lġurisprudenza hija illum konkordi fil-fehma illi fl-istadju bikri tal-proċeduri mhux dejjem jista' jiġi determinat jekk seħħitx dik leżjoni tal-jedd tal-persuna akkużata għal smigħ xieraq.</u>

F'din is-sentenza, il-Qorti tal-Appell Kriminali ppronunciet ruhha bis-segwenti mod rigward l-ammissibilita' o meno ta' stqarrija li ttihdet **<u>qabel l-10 ta' Frar, 2010</u>** mill-akkuzat meta dan ta' l-ahhar ma kellux jedd ghall-ebda tip ta' assistenza legal, la qabel u lanqas matul l-interrogazzjoni:

'Illi fil-fehma tal-Qorti, mingħajr ma tinoltra ruħha fil-mertu tal-każ, dawn it-tweġibiet jistgħu jkunu inkriminatorji billi min huwa imsejjaħ biex jiġġudika jista' jinferixxi li l-appellant allura verament kien a konoxxenza tan-negozju ta' traffikar ta' droga mertu ta' dawn il-proċeduri. <u>Illi dawn it-tweġibiet ingħataw minnu meta huwa ma kellu jedd għall-ebda difiża u għalhekk meta kien injar mill-konsegwenzi legali li din il-linja ta' tweġibiet setghet iggib fuqu</u>. ***<u>Illi allura minn dan il-kwadru ta' fatti marbuta mal-interrogatorrju tal-appellant, meta huwa ma kellu ebda dritt li jiddefendi ruħu permezz ta' xi forma ta' assistenza legali, jemerġi mhux biss illi fl-ewwel stadji tal-investigazzjonijiet huwa ġie interrogat mingħajr ma ingħata ebda twissija, iżda imbaghad meta mogħti it-twissija vigenti skont il-liġi f'dak iż-żmien, injar mill-konsegwenzi tal-mod kif kien qiegħed iwieġeb għal mistoqsijiet li kienu qed isirulu, seta' inkrimina ruħu u dan mingħajr ma kellu dik id-difiża adegwata.</u>*** *<u>Dan jista' isarraf f'preġudizzju irrimedjabbli għall-appellant għalkemm fl-istadju taċ-ċelebrazzjoni tal-ġuri huwa ser ikun assistit minn avukat u ser ikollu l-opportunita' iressaq id-difiża tiegħu. Illi allura, għalkemm l-istqarrija tat-13 ta' Otturbu 2008 ġiet rilaxxata skont il-liġi viġenti f'dak iż-żmien, madanakollu huwa indubitat illi din il-prova li ittieħdet meta l-</u>*

appellant ma kellux il-jedd li jiddefendi ruħu hija prova determinanti tant illi, bil-mod kif l-appellant wieġeb għal mistqosijiet li sarulu huwa seta' inkrimina ruħu irrevokabbilment u dan bi preġudizzju serju għar-retta amministrazzjoni tal-ġustizzja. ***Dan ifisser illi għalkemm għad irid jiġi iċċelebrat il-ġuri, madanakollu huwa bil-wisq evidenti f'dan l-istadju tal-proċeduri, meta il-Qorti hija mogħnija bil-provi kkumpilati, illi l-prova li l-Prosekuzzjoni qed tfittex li tagħmel, kemm permezz tad-dikjarazzjonijiet verbali magħmula mill-appellant, kif ukoll dawk magħmula fl-istqarrija rilaxxata minnu lil pulizija, tista' tkun vvizzjata minħabba il-fatt illi l-appellant ma setax jiddefendi ruħu kif xieraq u għalhekk din il-prova għandha tiġi imwarrba.*** *F'dan il-każ, il-Qorti hija tal-fehma illi n-nuqqasijiet minnha ravviżati ma jistgħu bl-ebda mod jiġu sanati għaliex l-Imħallef togat neċessarjament irid iwissi lil ġurati fl-indirizz finali tiegħu b'dawn l-imsemmija nuqqasijiet, li x'aktarx ser jivvizjaw l-istqarrija u dikjarazzjonijiet magħmula mill-appellant miksuba mingħajr ma kellu ebda difiża, sabiex b'hekk ikun ferm riskjuż li huma jistrieħu fuqha meta jiġu biex jagħmlu il-ġudizzju aħħari tagħhom. Dan minħabba l-fatt li meta din il-Qorti twieżen il-valur probatorju ta' din l-istqarrija meta komparat mal-pregudizzju irrimedjabbli li ser ibati l-appellant f'kaz l-istess tiġi ammess, huwa indubitat illi il-preġudizzju rekat jiżboq il-valur probatorju tagħha. Il-Qorti għalhekk qed titbiegħed mill-fehma milħuqa mill-Qorti Kriminali f'dan ir-rigward, ukoll għaliex il-fattispecje ta' dan il-kaz ma għandhom xejn x'jaqsmu ma' dawk li isawwru il-każ minnha iċċitat fis-sentenza appellata u li fuqu straħet biex sejset id-deċiżjoni tagħha.*

22. Għaldaqstant magħmula dawn il-konsiderazzjonijiet, dan l-ewwel aggravju sollevat mill-appellant jistħoqqlu akkoljiment u għalhekk tordna illi l-prova li l-Prosekuzzjoni trid tagħmel permezz tad-dikjarazzjonijiet kemm verbali kif

ukoll bil-miktub magħmula mill-appellant meta huwa ġie arrestat u interrogat għandha tigi imwarrba u ma tinġiebx a konjizzjoni tal-ġurati matul iċ-ċelebrazzjoni tal-ġuri.'

Il-Qorti ta' l-Appell Kriminali fis-sentenza '**Ir-Repubblika ta' Malta vs Ismael Habesh et'**,[74] applikat l-istess linja ta' hsieb meta gie ntavolat appell mill-Avukat Generali u dan minhabba li l-Qorti Kriminali kienet ikkunsidrat stqarrijiet li saru qabel l-10 ta' Frar 2010 bhala inammissibli ghal kuntrarju ta' stqarrijiet ohrajn li saru sussegwentament u ddikjarathom bhala ammissibli.

F'din is-sentenza gie ritenut is-segwenti:

*'16. Dan qed jingħad għaliex, għalkemm f'dan l-istadju din il-Qorti, bħal Qorti Kriminali qabilha, ma għandhiex is-setgħa tidħol biex tqis il-provi fil-mertu, madanakollu dan l-eżercizzju qed isir għaliex l-Avukat Ġenerali jilmenta mill-fatt illi l-Qorti Kriminali ma daħħlitx biex tezamina jekk il-kriterji imfassla fid-deċiżjoni Beuze humiex sodisfatti fir-rigward tal-istqarrijiet mertu ta' dan l-appell*___. Il-Qorti Kriminali kienet tal-fehma illi l-fatt waħdu illi l-appellat ma ngħata ebda forma ta' assistenza legali meta rrilaxxa l-istqarrijiet tiegħu lura fis-sena 2005 u l-2009, u dan għaliex il-liġi ma kenitx tagħtih dan id-dritt, kienet raġuni sufficjenti sabiex tqies illi dawn l-istqarrijiet kellhom jitwarrbu mill-atti proċesswali billi jkun perikoluż ferm illi il-ġudizzju aħħari isir fuq prova li inkisbet meta s-suspettat ma kellux jedd għal ebda forma ta' difiża.___ ***Illi l-Qorti fliet bir-reqqa il-kontenut tal-istqarrijiet mertu ta' dan lappell u tqis illi għalkemm huwa minnu illi l-appellat caħad kategorikament l-involviment tiegħu fl-omiċidju, madanakollu huwa jwieġeb għal mistqosijiet kollha li jsirulu meta jintalab jagħti dettalji dwar***

[74] Deciza mill-Qorti tal-Appell Kriminali nhar it-22 ta' Settembru, 2021 (Att t' Akkuza 14/2017).

dak li għamel fil-lejla in kwistjoni, fejn anke biddel għal darba darbtejn xi dettalji mill-verżjoni tiegħu tal-fatti. Dan għamlu meta huwa ma kellu ebda forma ta' difiża, fejn allura ċertu inkonsistenzi jistgħu jdagħjfu l-kredibbilita' tiegħu, biex b'hekk bil-fatt illi huwa rrinunzja għall-jedd tiegħu ghas-silenzju f'ċirkostanzi fejn ma kellu ebda forma ta' difiża, dan jista' jissarraf f'preġudizzju irrimedjabbli.'

'20. Illi hija l-fehma tal-Qorti allura, stabbilit li ma kienx hemm ragunijiet impellenti li wasslu sabiex id-dritt ghall-assistenza legali jigi miċħud u adottat il-kriterju tal-"overall fairness of the proceedings" imfassal fil-kaz Beuze vs il-Belgju, ***għalkemm l-istqarrijiet mertu tal-appell inkisbu skont il-liġi viġenti f'dak iż-żmien, madanakollu dan ma jistax jeradika mill-fatt illi l-appellat irrilaxxa diversi stqarrijiet li l-Prosekuzzjoni bi ħsiebha tressaq bħala prova fil-ġuri, meta dawn ġew rilaxxati mingħajr ebda forma ta' għajnuna legali sabiex tiggwida lill-appellat. Dan iktar u iktar, jerġa' jiġi emfasiżżat, meta l-istħarriġ tal-pulizija ħa bixra differenti minn dak inizjali meta allura l-appellat ma kienx għadu ġie mgħarraf li qed jiġi indagat b'relazzjoni ma' akkużi dwar omiċidju, tant illi kif ingħad, fl-istqarrijiet li ġew wara li bdiet l-indaġini dwar l-omiċidju, l-appellat jibda' ibiddel xi dettalji minn dak mistqarr minnu inizjalment. L-istess ma jistax jingħad, kif ġustament stqarret il-Qorti Kriminali, fir-rigward tal-istqarrija li imbagħad ġiet rilaxxata fis-sena 2013 meta ftit wara l-appellat ġie mixli bl-omiċidju ta' Simon Grech. Dan għaliex fl-ewwel lok huwa kien mgħarraf dwar ir-raġuni li kien qed jiġi interrogat, ingħata il-jedd jikkonsulta ma' avukat, u mhux biss, iżda bit-trapass taż-żmien meta llura kien jaf bl-evidenza li kellhom f'idejhom il-pulizija, kellu kull opportunita' jieħu dak il-parir meħtieġ konsapevoli li kien qed jiġi indagat dwar l-omiċidju ta' Grech.***

21. Illi d-direzzjoni li qed tiġi mogħtija mill-Qorti Ewropeja dwar id-Drittijiet talBniedem hija univoka u ċioe' illi kull każ irid jitqies għalih billi jiġi mistħarreġ f'kull każ individwalment jekk, bil-fatt illi l-persuna akkużata ma kellhiex jedd għal ebda forma ta' assistenza legali, jew inkella, bil-fatt illi ma kellhiex l-avukat preżenti waqt it-teħid tal-istqarrija, għalkemm dik il-persuna tkun kisbet parir legali jew għall-inqas ingħatat il-jedd li jkollha dak il-parir, dan setax impinġa fuq is-smigħ xieraq iktar 'il quddiem tul il-proċeduri penali istitwiti kontra tagħha. ***F'dan il-każ, il-Qorti hija tal-fehma illi n-nuqqasijiet minnha ravviżati, bħalma ġew ravviżati ukoll mill-Qorti Kriminali qabilha, ma jistgħu bl-ebda mod jiġu sanati għaliex l-Imħallef togat neċessarjament irid iwissi lil ġurati fl-indirizz finali tiegħu b'dawn l-imsemmija nuqqasijiet, li x'aktarx ser jivvizjaw l-istqarrijiet tal-appellat miksuba mingħajr ma kellu ebda difiża, sabiex b'hekk ikun ferm riskjuż li huma jistrieħu fuqha meta jiġu biex jagħmlu il-ġudizzju aħħari tagħhom.***

22. Illi allura għal motivi hawn fuq miġjuba, b'żieda mal-fehma milħuqa mill-Qorti Kriminali fis-sentenza appellata, jkun għaqli li f'dan l-istadju bikri tal-proċess gudizzjarju, din il-prova magħmula mill-Prosekuzzjoni permezz ta'l-istqarrijiet li ġew rilaxxati mill-appellat Ismael Habesh lura fis-snin 2005 u 2009, meta ma kellu jedd għall-ebda forma ta' assistenza legali, jiġu imwarrba u ma jinġiebux a konjizzjoni tal-ġurati matul iċ-ċelebrazzjoni tal-ġuri.'

Ikkunsidrat ulterjorment,

Din il-Qorti tikkunsidra li din il-Qorti Kriminali ma tistax tqis jekk it-tehid tal-istqarrija tal-akkuzat Clayton Azzopardi minghajr prezenza tal-Avukat hijiex leziva tad-dritt ta' smiegh xieraq stante li mhuwiex il-kompitu ta' din il-Qorti li taghmel dan

l-ezercizzju u in oltre' l-proceduri fil-konfront tal-akkuzat ghadhom ma ntemmux, anzi ghadu ser jibda jinstema l-guri u ghalhekk ikun fi stadju aktar -il quddiem li jkun jista' jigi determinat l-'*overall fairness*' tal-proceduri.

Illi in vista ta' dak kollu citat supra, jidher illi filwaqt illi l-enfasi qedgha illi kull kaz ghandu jigi mistharreg individwalment, ricentament jidher illi stqarrijiet li ttiehdu qabel l-10 ta' Frar, 2010, meta akkuzat jew suspettat ma kellu l-ebda dritt ta' assistenza legali, qed jigu ddikjarati bhala inammissibli u dan stante l-fatt illi *l*-akkuzat jew suspettat ma kellu ebda forma ta' difiża u dan jista' jissarraf f'preġudizzju irrimedjabbli. Mhux l-istess jista' jintqal ghall-stqarrijiet li ttihdu wara l-10 ta' Frar, 2010 stante li wara din id-data akkuzat jew suspettat kellu forma ta' assistenza legali ghalkemm limitata.

Din il-Qorti kif diversament ippreseduta fis-sentenza fl-ismijiet **Ir-Repubblika ta' Malta vs Jonathan Roger Portelli**[75] kienet iddikjarat bhala inammissibli u konsegwentament ordnat l-isfilz tal-istqarrijiet tal-akkuzat. Madankollu permezz ta' sentenza datata it-22 ta' Settembru, 2021, il-Qorti tal-Appell Kriminali (Sede Superjuri) hassret u rrevokat din il-parti tas-sentenza u fost affarijiet ohrajn qalet is-segwenti:

> *'14. Illi l-pożizzjoni ta' dritt li tirregola it-teħid ta' stqarrijiet u dikjarazzjonijiet mis-suspettat taħt id-dritt penali nostran ra żviluppi sostanzjali fis-snin reċenti.* ***Illi fiż-żmien meta l-akkużat ġie arrestat u interrogat lura fis-sena 2013, huwa ma kellux il-jedd li jkollu l-avukat preżenti miegħu matul it-teħid tal-istqarrija u dan għaliex, kif ingħad, dan il-bdil għal Kodiċi Kriminali kien konsegwenza ta' trasposizzjoni fil-liġi tagħna ta' dak imfassal fid-Direttiva 2013/48/UE tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill tat-22 ta' Ottubru 2013 dwar id-dritt tal-aċċess għal avukat fi proċeduri kriminali u fi proċeduri tal-mandat ta' arrest Ewropew, bdil allura li seħħ fiż-żmien wara li l-akkużat kien***

[75] Deciza mill-Qorti tal-Appell Kriminali nhar it-23 ta' Settembru, 2020.

ġie interrogat. Illi fiż-żmien meta ġiet rilaxxata l-istqarrija mill-appellat kien hemm dritt, għalkemm wieħed iktar ristrett, tal-persuna suspettata biex tikkonferixxi mal-avukat tal-fiduċja tagħha fil-ħin preċedenti l-interrogatorju mill-pulizija. *Dan id-dritt ġie lilu konċess u l-appellat użufruwixxa minnu, biex b'hekk l-istqarrija sussegwentement rilaxxata, hija in konformita' mal-liġi viġenti f'dak iż-żmien.* ***Di fatti, l-leġislatur fl-artikolu l-ġdid maħluq bl-Att III tal-2002 ħaseb sabiex "il-persuna li tkun arrestata u qed tinżamm taħt il-kustodja tal-Pulizija f'xi Għassa jew f'xi post ieħor ta' detenzjoni awtorizzata għandha, jekk hija hekk titlob, titħalla kemm jista' jkun malajr tikkonsulta privatament ma' avukat u prokuratur legali, wiċċ imb'wiċċ jew bit-telefon, għal mhux aktar minn siegħa żmien. Kemm jista' jkun malajr qabel ma tibda tiġi interrogata, l-persuna taħt kustodja għandha titgħarraf mill-Pulizija bid-drittijiet li għandha taħt dan is-sub-artikolu." Għalhekk inħolqot sitwazzjoni ġdida għar-rigward tal-istqarrijiet li ġew rilaxxati mid-data li nġiebu fis-seħħ dawk l-emendi 'l quddiem, sitwazzjoni, kif ingħad, fejn ingħata il-jedd tal-parir legali qabel l-interrogatorju. Illum fid-dawl tal-iżviluppi legali u ġurisprudenzjali, madanakollu, ma jistax jiġi ritenut li dwar dawn l-istqarrijiet tapplika xi regola esklużjonarja ta' dritt penali proċedurali li tirrendi dawk l-istqarrijiet inammissibbli, għaliex dawn kienu konformi mal-liġi penali viġenti fiż-żmien relevanti.***

...

17. Dan magħdud, madanakollu, il-Qorti hija wkoll tal-fehma illi f'dan l-istadju bikri tal-proċeduri fejn il-proċess penali għad irid jinstema' mill-qorti kompetenti ma jistax jingħad jekk il-kriterji indikati fil-kaz Beuze ġewx segwiti. Ukoll għaliex la din

il-Qorti u lanqas il-Qorti Kriminali qabilha ma għandhom funzjonijiet kostituzzjonali u allura ma għandhomx il-poter jistħarrġu f'dan l-istadju, jekk tkunx seħħet xi vjolazzjoni tad-drittijiet fondamentali tal-persuna akkużata jew jekk potenzjalment dan jistax iseħħ, iktar u iktar f'dik is-sitwazzjoni fejn l-assistenza legali tkun ġiet mogħtija skont il-kriterji previsti mill-Liġi viġenti fiż-żmien rilevanti, u b'mod partikolari meta l-ġudikabbli jkun għamel użu minn dak id-dritt billi jkun kiseb dik l-assistenza legali qabel ma jkun irrilaxxja xi stqarrijiet lill-investigaturi. Ma tistax il-Qorti ta' kompetenza penali tiddeċiedi a priori illi tiskarta prova li f'dan l-istadju għadna valur probatorju, bil-fatt waħdu illi fiż-żmien li l-persuna akkużata tkun ġiet interrogata ma kellhiex il-jedd ikollha l-avukat preżenti magħha waqt it-teħid tal-istqarrija. Dan għaliex skont l-imsemmija pronunzjamenti dan n-nuqqas ma jwassalx awtomatikament għal leżjoni tal-jedd tagħha għal smiegħ xieraq, meta l-Qorti Ewropea issa qed tidderieġi il-qrati domestiċi jindagaw jekk il-proċeduri fl-intier tagħhom kienux ġusti fil-konfront tal-akkużat, bit-test allura li jrid jiġi segwiet fuq iż-żewġ binarji surriferiti. Kif ukoll minħabba l-fatt li l-jedd tal-assistenza legali matul l-interrogatorju kienet estensjoni tad-definizzjoni tal-jedd tal-assistenza legali li ma kienetx teżisti fiż-żmien meta l-akkużat kien ġie miżmum u mitkellem mill-Pulizija u b'hekk dik l-estensjoni tal-jedd tal-assistenza legali ma kienetx għadha parti mid-definizzjoni tal-jedd tal-assistenza legali viġenti fil-Liġi Maltija u li ġiet offruta u użufruwita mill-akkużat f'dan il-każ. Din l-amplifikazzjoni tal-jedd tal-assistenza legali li allura ġiet tinkludi l-possibilita tal-assistenza legali anke matul ir-rilaxx ta' stqarrijiet mill-persuna indagata ġiet fis-seħħ wara li l-akkużat f'dan il-każ kien ġie interrogat. Ma kienx possibbli għalih li jingħata dak il-livell t'assistenza legali mhux għax il-Pulizija ċaħditu minnu,

iżda għaliex il-Liġi regolanti l-assistenza legali dak iż-żmien ma kienx tipprevediha. Din il-Qorti ma tistax tqis li dawn l-istqarrijiet huma inammissibbli bħala prova fi proċeduri kriminali minħabba l-fatt li fiż-żmien li fihom ingħataw il-jedd għall-assistenza legali viġenti ma kienx ukoll jinkludi l-assistenza legali matul l-interrogatorju – inklużjoni fl-estensjoni tad-dritt tal-assistenza legali li daħlet fis-seħħ snin wara. Din id-distinzjoni per se mhix raġuni skont il-Liġi penali Maltija li twassal għall-esklużjoni tal-istqarrijiet de quo milli jservu ta' prova fil-proċeduri penali. *Apparti minn hekk, kif diġa intqal, l-akkużat kien mogħti dak il-jedd tal-assistenza legali skont il-Liġi viġenti fiż-żmien rilevanti u hu aċċetta dan il-jedd u għamel użu minnu billi qabel ma rrilaxxja l-istqarrijiet tiegħu ħa lpariri legali li kellu jieħu.*

…

21. Illi l-Qorti tistqarr illi hija konsapevoli tal-pronunzjamenti reċenti li ġew mogħtija mill-Qorti Kostituzzjonali fis-sentenzi tas-27 ta' Jannar 2021 fejn ingħatat direzzjoni lil Qorti Kriminali sabiex ma tqisx bħala prova stqarrijiet li jkunu ġew rilaxxati mingħajr id-dritt tal-assistenza legali billi jinsorġi l-periklu li jkun hemm difett proċedurali jekk jinstab illi dawn jilledu id-dritt tal-persuna akkużata għal smiegħ xieraq.[76] Hija konsapevoli wkoll ta' pronunzjamenti oħra, b'wieħed aktar recenti,[77] fejn il-Qorti Kostituzzjonali kienet tal-fehma kuntrarja,[78] u għalhekk din il-Qorti hija tal-fehma, meta tinsab mogħnija bil-provi kkumpilati u mingħajr ma tinoltra ruħha f'indaġini dwar il-mertu, li kull każ jimmerita indaġini għalih

[76] Clive Dimech vs Avukat Generali, The Police vs Alexander Hickey, Morgan Onuorah vs l-Avukat ta'l-Istat
[77] Micallef Briegel vs Avukat Ġenerali Kost. 30/06/2021
[78] Kost: Ir-Repubblika ta' Malta vs Martino Aiello – 27 ta' Marzu 2020

innfisu sabiex jiġi mistħarreġ jekk teżistix il-biża' li fil-proċess ġudizzarju il-persuna akkużata issofri nuqqas ta' smigħ xieraq bl-ammissjoni bħala prova ta' stqarrija li b'xi mod tista' tkun waħda mittiefsa minn xi difett mhux sanabbli anke meta wieħed jiehu in konsiderazzjoni "the overall fairness of the proceedings". Illi l-Qorti Kostituzzjonali stess fil-pronunzjamenti kollha minnha magħmula stqarret ċar u tond illi kien prematur f'dan l-istadju tal-proċeduri tiddikjara illi kienet seħħet leżjoni billi l-proċess ġudizzjarju fl-intier tiegħu kien għadu ma ġiex konkluż, għalkemm f'uħud mill-kazijiet tat direzzjoni lil Qorti Kriminali sabiex tisfilza il-prova ta'l-istqarrija, izda dan sar aktar bhala forma ta' rimedju prekawzjonarju minhabba xi leżjoni potenzjali, u mhux għax fil-fatt kienet seħħet dik il-leżjoni lamentata. <u>Illi din il-Qorti fil-kompetenza tagħha ta' natura penali, madanakollu, ma tistax tagħti din id-direzzjoni lil Qorti Kriminali u dan għaliex kif ingħad l-imsemmija prova mhijiex nieqsa mill-valur probatorju tagħha ġaladarba ma hemm ebda regola ta' dritt penali li qed teskludi l-ammissjoni ta'l-istess u ġaladarba ukoll il-proċess ġudizzjarju fl-intier tiegħu għadu ma seħħx biex b'hekk lanqas jista' jiġi stabbilit f'dan listadju bikri jekk kienx hemm xi vjolazzjoni tal-persuna akkużata tad-drittijiet kostituzzjonali tagħha, jew jekk potenzjalment dan jistax iseħħ. Dan ifisser għalhekk illi f'dan l-istadju tal-proċeduri ebda prova oħra marbuta ma' din l-istqarrija ma għandha tiġi estromessa mill-att. '[79]</u>

Din il-Qorti hija konxja minn dawn is-sentenzi, madankollu bl-ikbar rispett tghid li ma taqbilx maghhom. Fil-kaz odjern, kif diga gie ritenut, l-akkuzat Clayton Azzopardi

[79] Sentenza ohra il-Qorti tal-Appell (Sede Superjuri) fl-istess gurnata u cioe' nhar it-22 ta' Settembru, 2011 iddecidiet bl-istess mod kienet dik ta' **<u>The Republic of Malta vs Christopher Doll</u>**.

irrilaxxa stqarrija, fejn inghata l-'caution' skond il-ligi ta' dak iz-zmien. L-istqarrija ttihdet fis-sena 2012 u ghalhekk l-akkuzat filwaqt li kellu dritt li jikkonsulta ma avukat qabel l-interrogazzjoni ghal hin ta' siegha, hu ma kellux dritt li jkun assistit minn avukat matul l-interrogatorju. **Illi minn qari tal-istqarrija stess jidher li l-akkuzat kellem lill-avukata tieghu Marion Camilleri qabel irilaxxa l-istess stqarrija. Ghalhekk jibqa' l-fatt illi jista' jkun hemm pregudizzju kontra l-akkuzat, specjalment meta min hu imsejjah biex jiggudika jara t-twegibiet minnu moghtija fl-istqarrija tieghu u meta hu ma kellux dritt li jkun assistit minn avukat jew prokuratur legali matul l-interrogazzjoni.**

Din il-Qorti tqis li sal-gurnata tal-lum ma jistax jinghad li l-kwistjoni dwar jekk stqarrija ghandhiex tibqa' in atti nonostante l-fatt li ttiehdet fiz-zmien fejn il-ligi ma kinitx tiprovdi ghad-dritt li suspettat/akkuzat ikun assistit minn Avukat matul l-interrogazzjoni hija kristalizzati, anzi kif muri f'din is-sentenza l-Qrati taw direzzjonijiet differenti dwar din il-kwistjoni.

Din il-Qorti filwaqt li tenfasizza li stante li l-proceduri ghadhom ma ntemmux, ma jistax jigi stabbilit jekk hemmx ksur tad-dritt ghal smiegh xieraq u fejn din il-Qorti ma gietx mitluba u lanqas ma ghandha l-kompetenza tikkunsidra dan, tqis izda li l-istqarrija rilaxxata mill-akkuzat fit-2 ta' Mejju, 2012 u li tinsab esebita a fol 56 et seq. tal-atti processwali, in vista tal-fatt li dak iz-zmien kienet tapplika r-regola tal-inferenza, l-appellant <u>setgha ghazel biex isemmi xi fatt in vista ta' din ir-regola, ghalhekk sejra tiddikjara l-istqarrija tal-akkuzat Clayton Azzopardi bhala inammissibli u tordna li tigi sfilzata.</u>

Din il-Qorti terga temfasizza li f'kaz li tali stqarrija tibqa' in atti, fil-mument li stqarrija tigi murija lil gurati, ma hemmx is-serhan tal-mohh li jekk fl-eventwalita' li l-Imhallef fl-indirizz jaghti direzzjoni lil gurati biex ma jqisux tali stqarrija, il-gurati mhumiex se jkunu gia influwenzati minn dak li qraw fl-istqarrija, anke in kwantu l-kredibilita' o meno tal-akkuzat. Il-fatt li l-akkuzat f'kaz ta' sejbien ta' htija jkollu dritt li jappella d-decizjoni tal-Qorti Kriminali mhijiex salvagwardja

bizzejjed ghal harisen tad-drittijiet tieghu, dan anke tenut kont tal-fatt li hekk kif jipprovdi l-artikolu 509(1) tal-Kapitolu 9 tal-Ligijiet ta' Malta 'Il-Qorti tal-Appell Kriminali tista', jekk jidhrilha xieraq, fuq rikors tal-appellant teħles lill-appellant mill-arrest bil-garanzija pendenti ddeċiżjoni tal-appell tiegħu magħmul skont l-artikolu 499 jew 500.' u ghalhekk bil-possibilta' li persuna ma tinghatax il-helsien mill-arrest waqt li l-appell ikun ghadu pendenti bil-possibilta' li sussegwentement il-Qorti ssib li tkun sehhet lezjoni tad-dritt ghal smiegh xieraq in vista tal-mod ta' kif ittiehdet l-istqarrija.

Din il-Qorti filwaqt li bl-ebda mod ma hija tiddikjara li l-istqarrija rilaxxata mill-akkuzat hija leziva tad-drittijiet tal-akkuzat, tqis izda li in vista tal-fatt li l-Qrati ghadhom sal-lum il-gurnata jaghtu direzzjonijiet differenti dwar l-uzu li ghandu jsir minnha stqarrija rilaxxata fiz-zmien meta akkuzat ma kellux jedd ikollu Avukat prezenti, fl-interess tal-gustizzja u l-integrita' tal-process, ghandha tiddikjara l-istqarrija rilaxxata mill-akkuzat Clayton Azzopardi u li tinsab a fol 56 et sequitur tal-atti processwali bhala inamissibbli u ghalhekk qieghda tordna l-isfilz taghha. Konsegwentement qieghda tiddikjara kwalunkwe referenza li saret fl-atti fil-provi inkluz fix-xhieda ghal dak li l-akkuzat setgha qal waqt l-investigazzjoni u waqt l-istqarrija minghajr prezenza ta' Avukat bhala ukoll inammissibbli.

Isegwi ghalhekk illi din il-Qorti qedgha tilqa' is-sittax-il eccezzjoni mressqa mill-akkuzat.

17. <u>Is-sbatax-il eccezzjoni</u>

F'din l-eccezzjoni l-akkuzat qieghed jitlob l-isfilz tal-istqarrija ta' Carmel Debono mmarkata bhala Dok. DT8 a fol. 61 tal-process u kwalunkwe referenza ghaliha. Debono ma ghadux akkuzat f'dawn il-proceduri u di piu' tali stqarrija ma taghmel ebda stat ta' fatt favur jew kontra l-akkuzat stante li l-istqarrija taghmel prova biss kontra jew favur min jaghmilha. Debono qatt ma gie prodott bhala xhud matul il-procedura tal-kumpilazzjoni u ghalhekk qatt ma seta' jikkonferma l-istqarrija tieghu.

Din il-Qorti sejra issa tghaddi sabiex taghmel referenza ghall-ligijiet relevanti ghal din l-eccezzjoni. Artikolu 30A tal-Kap. 101 tal-Ligijiet ta' Malta jghid hekk:

> *'Minkejja d-dispożizzjonijiet* ***tal-artikolu 661*** *tal-Kodiċi Kriminali, meta persuna tkun involuta f'xi reat kontra din l-Ordinanza,* ***kull dikjarazzjoni magħmula minn dik il-persuna u li tiġi konfermata bil-ġurament quddiem maġistrat, u kull xiehda mogħtija minn dik il-persuna quddiem xi qorti tista' tinġieb bi prova kontra kull persuna oħra akkużata b'reat kontra l-imsemmija Ordinanza, kemm-il darba jinsab li dik id-dikjarazzjoni jew xiehda tkun saret jew ingħatat volontarjament, u ma ġietx imgiegħla jew meħuda b'theddid jew b'biża, jew b'wegħdiet jew bi twebbil ta'vantaġġi'***

F'dan l-Artikolu ssir referenza ghall-Artikolu 661 tal-Kodici Kriminali li jipprovdi s-segwenti:

> ***'Konfessjoni ma tagħmilx prova ħlief kontra min jagħmilha,u mhix ta' preġudizzju għal ebda persuna oħra'***

Il-Qorti, taghmel referenza ghas-sentenza **r-Repubbblika ta' Malta vs Mohamed Abdulla Gilani Gharsalla**[80] deciza mill-Qorti Kriminali fejn gie ritenut hekk dwar l-Artikoli sucitati:

> *'Illi d-dispozizzjoni tal-artikolu 30A li tinsab f'ligi specjali ghalhekk ovvjament tidderoga ghall-ligi generali bhal ma hu l-Kodici Kriminali (Kap.9) u fil-waqt li normalment japplika l-principju generali enuncjat fl-art. 661 fuq citat, il-legislatur ried li, f'kazijiet ta' prosekuzzjoni kontra l-Ordinanza dwar il-Medicini Perikoluzi (Kap.101.), fejn*

[80] Deciza nhar il-25 ta' Novembru, 2002.

wiehed jifhem id-diffikoltajiet li jkollha l-Prosekuzzjoni fit-tmexxija ta' kazijiet ta' droga w fejn persuna nvoluta tista' f'certu waqt tkun propensa li taghmel certi dikjarazzjonijiet li jinvolvu terzi w wara tigi assoggettata ghal pressjoni biex tibdel jew tirrinega l-versjoni taghha mit-terzi nvoluti, li tali dikjarazzjoni jew depozizzjoni kontra kull persuna ohra akkuzata b'reat taht l-istess Ordinanza tkun ammissibbli w tista' tingieb bi prova.'

Fis-sentenza fl-ismijiet **Il-Pulizija vs. Jeffrey Zammit**[81] gie stabbilit is-segwenti:

'Illi fit-termini tad-disposizzjonijiet tal-Kapitolu 101 tal-Ligijiet ta' Malta u cioe' fil-kawzi dwar id-drogi, l-legislatur holoq ghodda gdida f'idejn l-investigatur sabiex ikun jista' jikseb prova li altrimenti hija inammissibbli fil-konfront tal-ko-akkuzat. Illi l-artikolu 30 tal-Kapitolu 101 jipprovdi espressament illi: "Minkejja d-- disposizzjonijiet tal-artikolu 639(3) tal-Kodiċi Kriminali meta persuna tkun xtrat jew xort'oħra kisbet jew akkwistat mediċina bi ksur tad-disposizzjonijiet ta' din l-Ordinanza, ix-xiehda ta' dik il-persuna fi proċedimenti kontra l-persuna li mingħandha tkun xtrat, kisbet jew akkwistat il-mediċina, m'għandhiex għalfejn tkun korroborata b'ċirkostanzi oħra." Isegwi imbaghad l-artikolu 30A li jiddisponi illi:

"Minkejja d-disposizzjonijiet tal-artikolu 661 tal-Kodiċi Kriminali, meta persuna tkun involuta f'xi reat kontra din l-Ordinanza, kull dikjarazzjoni magħmula minn dik il-persuna u li tiġi konfermata bil-ġurament quddiem maġistrat, u kull xiehda mogħtija minn dik il-persuna quddiem xi qorti tista' tinġieb bi prova kontra kull persuna oħra akkużata b'reat kontra l-imsemmija Ordinanza, kemm-il darba

[81] Deciza mill-Qorti tal-Appell Kriminali nhar is-26 ta' Ottubru 2017.

jinsab li dik id-dikjarazzjoni jew xiehda tkun saret jew ingħatat volontarjament, u ma ġietx imgiegħla jew meħuda b'theddid jew b'biża, jew b'wegħdiet jew bi twebbil ta' vantaġġi."

Mela allura l-ligi tad-droga tistabilixxi ir-regola illi x-xhieda ta' persuna li tkun xtrat id-droga minn ghand persuna ohra wahedha hija sufficjenti u m'ghandhiex ghalfejn tkun korroborata minn cirkostanzi ohra ta' fatt. ***Inoltre jekk persuna tkun offriet stqarrija <u>ikkonfermata bil-gurament quddiem magistrat, din ghalkemm moghtija qabel ma ikun inbeda il-process penali fil-konfront tal-persuna akkuzata (fl-hekk imsejjah pre-trial stage), hija prova valida.</u> <u>Il-gurisprudenza, izda ziedet ma din ir-regola l-htiega illi il-persuna li tkun offriet tali stqarrija guramentata tingieb il-Qorti sabiex tixhed u dan sabiex id-difiza ikollha kontroll fuq dik il-prova mahluqa bil-ligi.'</u>***

Illi kif diga gie ritenut, l-Artikolu 661 tal-Kodici Kriminali jipprovdi li konfessjoni ma taghmilx prova hlief kontra min jaghmilha u ghalhekk m'ghandiex tkun ta' pregudizzju ghal ebda persuna ohra. Infatti**<u>, persuna li tkun akkuzata, kemm bhala komplici kif ukoll bhala ko-awtur, bl-istess reat migjub kontra akkuzat iehor ma tistax tingieb bhala xhud favur jew kontra dak l-akkuzat sakemm il-kaz taghha ma jkunx gie definittivament deciz</u>**.[82] Madankollu, peress illi l-proceduri odjerni jirrigwardjaw allegat ksur tal-Ordinanza, japplikaw id-dispozizzjonijiet tal-Artikolu 30A tal-Kapitolu 101 tal-Ligijiet ta' Malta. Din hija dispozizzjoni partikolari u specifika li tidderoga mir-regola generali kontenuta fl-Artikolu 661 tal-Kodici Kriminali in kwantu tirrendi bhala ammissibbli fil-Ligi stqarrija ta' ko-akkuzat fil-konfront ta' ko-akkużat iehor. Biss din trid tinqara bis-salvagwardji kollha kostituzzjonali u cioe' fl-ewwel lok id-dritt ghas-silenzju tax-xhud li ghadu qed jiffaccja proceduri penali kontra tieghu u wkoll illi dak li jinghad mix-xhud f'tali stqarrija guramentata ghandu

[82] Ara wkoll **<u>Ir-Repubblika ta' Malta vs. Domenic Zammit, Martin Zammit, Joseph Fenech, Lawrence Azzopardi u Gino Calleja</u>**, deciza nhar il-31 ta' Lulju, 1998.

dejjem ikun assoggettat ghal kontroll tad-difiza u jekk id-difiza ma tkunx ezercitat dan id-dritt taghha allura l-Qorti tkun prekluza milli tistrieh fuq tali prova.[83]

Issa din il-Qorti sejra tghaddi sabiex ticcita l-Artikolu 646 tal-Kodici Kriminali fit-totalita' tieghu:

> ***646. (1) Bla ħsara tad-dispożizzjonijiet li ġejjin ta' dan l-artikolu, ix-xhieda għandhom dejjem jiġu eżaminati fil-qorti u viva voce.***
>
> ***(2) Ix-xiehda tax-xhieda, sew kontra kemm favur l-imputat jew akkużat, kemm-il darba tkun ittieħdet bil-ġurament matul il-kompilazzjoni, skont il-liġi, tista' tinġieb bħala prova:***
>
> ***Basta li x-xhud jinġieb ukoll fil-qorti biex jiġi eżaminat viva voce kif provdut fis-subartikolu (1) ħlief jekk, meta jitqiesu ċ-ċirkostanzi tal-każ, huwa evidenti lill-Qorti li xhieda viva voce tista' tikkawża ħsara psikoloġika lix-xhud u jekk ix-xhud ikun mejjet, ikun barra minn Malta jew ma jkunx jista' jinsab u bla ħsara għad-dispożizzjonijiet tas-subartikolu (8):***
>
> *Iżda wkoll meta x-xhud ikun minuri taħt is-sittax-il sena u tinġieb bi prova reġistrazzjoni bl-awdjo u bil-video tax-xiehda talminuri, il-minuri ma għandux jinġieb biex jiġi eżaminat viva voce.*
>
> *(3) Id-dikjarazzjonijiet jistgħu jinġiebu bħala prova, kemm-il darba jsiru minn xi ħadd li jkun qiegħed imut u jkun jaf li hu wasal għall-mewt, minbarra meta d-dikjarant ikun sejjer imut taħt sentenza mogħtija b'liġi.*

---

[83] Ara **Il-Pulizija vs Publius Micallef et** deciza mill-Qorti tal-Appell Kriminali nhar it-28 ta' Frar, 2018.

(4) Il-proċessi verbali jistgħu jinġiebu bħala prova bħal ma jingħad fl-artikolu 550.

(5) Ix-xiehda ta' kappillan jew ta' saċerdot ieħor li jagħmel floku jew ta' kull xħud ieħor li jkun ġie mismugħ matul ilkompilazzjoni, dwar l-awtentiċità tal-atti jew tar-reġistri parrokkjali magħmulin jew miżmumin minn l-istess kappillan jew saċerdot u li għandhom x'jaqsmu ma' twelid, żwieġ jew mewt, jew dwar l-awtentiċità ta' kopji ta' dawn l-atti jew reġistri, jew ta' estratti minnhom, inkella dwar il-fatt li l-akkużat huwa l-persuna msemmija f'dawk l-atti, reġistri, kopji jew estratti, jistgħu wkoll jinġiebu bħala prova.

(6) Ix-xiehda tan-nutari ta' Malta jew ta' xhieda oħra mismugħin matul il-kompilazzjoni dwar l-awtentiċità tal-atti jew tar-reġistri magħmulin jew miżmumin mill-istess nutari, jew dwar l-awtentiċità ta' kopji ta' dawn l-atti jew reġistri jew estratti minnhom, inkella dwar il-fatt li l-akkużat huwa l-persuna msemmija f'dawk l-atti, reġistri, kopji jew estratti, jistgħu wkoll jinġiebu bħala prova.

(7) Minkejja d-dispożizzjonijiet ta' dan il-Kodiċi jew ta' kull liġi oħra, ċertifikat li jkun jidher li ġie maħruġ minn tabib reġistrat jew kirurgu dentali reġistrat dwar l-eżami tiegħu ta' xi persuna, sew jekk ħajja jew mejta, jew dwar xi offiża fuq il-persuna li xi ħadd isofri jew dwar xi marda fiżika jew tal-moħħ li xi ħadd ikollu, jista' jinġieb bħala prova u, sakemm ma jiġix ippruvat il-kuntrarju, għandu jkun prova tal-kontenut tiegħu, basta li ċ-ċertifikat ikollu ttimbru li jinqara ċar tat-tabib jew kirurgu dentali li joħroġ dak iċċertifikat li jkun juri ismu, il-kwalifiki professjonali tiegħu, lispeċjalizzazzjoni tiegħu u l-indirizz tiegħu u basta dak iċ-ċertifikat ikun konfermat b'affidavit mit-tabib jew mill-kirurgu dentali, skont il-każ: iżda wkoll, il-parti l-waħda u l-oħra jistgħu jġibu lillimsemmi tabib jew lill-imsemmi kirurgu dentali, skont

il-każ, biex jiġi eżaminat fil-qorti u viva voce, u l-qorti tista' wkoll ex officio tordna dak l-eżami.

(8) Ix-xiehda ta' tabib reġistrat jew kirurgu dentali reġistrat annessa ma' proċess verbal, jew ta' tabib jew kirurgu dentali bħal dak li jkun ġie mismugħ matul il-kompilazzjoni dwar l-eżami tiegħu ta' xi persuna, sew jekk ħajja sew jekk mejta, jew dwar xi offiża fuq il-persuna li xi ħadd isofri jew dwar xi marda fiżika jew tal-moħħ li xi ħadd ikollu, tista' tinġieb bħala prova mingħajr ilħtieġa li l-imsemmi tabib jew kirurgu dentali jinġieb fil-qorti kif provdut fil-proviso tas-subartikolu (2): iżda, ħlief jekk ix-xhud ikun mejjet, ikun barra minn Malta jew ma jkunx jista' jinstab, ilparti l-waħda u l-oħra jistgħu jitolbu, jew il-qorti tista' ex officio tordna, li dak ix-xhud jerġa' jiġi eżaminat fil-qorti u viva voce.

(9) Il-validità tal-atti hawn fuq imsemmija u l-ammissibbiltà tagħhom ma jistgħux jiġu attakkati minħabba li ma jkunx jidher mill-atti nfishom li ġew magħmula jew irċevuti bil-ġurament jew b'xi solennità oħra meħtieġa mil-liġi, jekk it-teħid ta' dan ilġurament jew it-tħaris ta' din is-solennità jiġi ippruvat b'xi mod ieħor.

(10) L-Avukat Ġenerali, kif ukoll l-akkużat, jista' jitlob li jiġi deċiż mill-qorti, qabel ma jibda s-smigħ tal-kawża, jekk ix-xiehda ta' xi xhud għandhiex tiġi ammessa, kif jingħad fis-subartikolu (2).

(11) Meta jingħad li xi xhud miet, siefer jew ma jkunx jista' jinstab, il-qorti tista' tqis l-allegazzjoni ppruvata bir-rapport maħluf tal-marixxall jew uffiċjal esekutur ieħor illi bih iwettaq li huwa sar jaf żgur li dak ix-xhud hu mejjet jew imsiefer, jew li huwa għamel it-tfittxija li tinħtieġ u ma rnexxilux isibu.

Din il-Qorti sejra issa tghaddi sabiex taghmel referenza ghall-gurisprudenza fejn saret referenza ghal dawn l-Artikoli tal-ligi.

Fis-sentenza tal-Qorti tal-Appell Kriminali (Sede Inferjuri) fl-ismijiet **Ir-Repubblika ta' Malta vs Fabian Catania**,[84] fejn saret referenza wkoll ghal sentenza **Il-Pulizija vs Pierre Gravina**,[85] il-Qorti qalet hekk:

> ***'46. Bħala regola min ikun għamel tali stqarrija ġuramentata għandu jinġieb il-Qorti u dan għall-fini ta' kontroll da parte tal-akkużat jew imputat. Hekk biss tkun tista' tiġi meqjusa ammissibbli x-xhieda tagħha li tkun ingħatat quddiem il-Maġistrat Inkwirenti meta tkun hekk ikkonfermat il-kontenut tal-istqarrija/stqarrijiet li tkun irrilaxxjat mal-Pulizija. F'dan ir-rigward din il-Qorti tagħmel referenza għas-sentenza*** *mogħtija mill-Qorti tal-Appell Kriminali nhar is-26 ta' Mejju 2003* ***Il-Pulizija vs. Pierre Gravina*** *fejn intqal is-segwenti:*
>
> ***L-ewwel sentenza tal-Artikolu 30A tal-Kap. 101 taghmilha cara li dak l-Artikolu qed jipprovdi ukoll eccezzjoni, pero` mhux eccezzjoni ghar-regola kontenuta fl-Artikolu 646(1) tal-Kodici Kriminali izda ghar-regola kontenuta fl-Artikolu 661 ta' l-istess Kodici. Minn dan isegwi, li anke meta l-prosekuzzjoni tkun trid taghmel uzu minn dikjarazzjoni guramentata mehuda skond l-imsemmi Artikolu 30A, ir-regola ghandha tkun li min ikun ghamel dik l-istqarrija ghandu jingieb fil-qorti biex l-imputat jew akkuzat ikun jista' jikkontro ezaminah dawrha.*** *S'intendi, dan ma jfissirx li jekk ix-xhud, meta jigi ezaminat jew kontro-ezaminat, ibiddel jew jirritratta minn dak li jkun qal fid-dikjarazzjoni guramentata, allura dik id-dikjarazzjoni (jew il-parti mibdula jew ritrattata) ma tkunx aktar tista' tittiehed bhala prova*

[84] Deciza nhar id-19 ta' Mejju, 2022.
[85] Deciza mill-Qorti tal-Appell Kriminali nhar is-26 ta' Mejju, 2003.

*kontra lakkuzat; il-gudikant jista' xorta wahda, wara li jkun sema' lix-xhud, jasal ghall-konkluzzjoni li il-verita` hija dik kontenuta fl-istqarrija guramenetata u mhux dak li jkun iddepona fil-qorti x-xhud. Ifisser biss li, bhala regola, **min ikun ghamel tali stqarrija guramentata ghandu jingieb il-qorti ghall-fini ta' kontroll da parti tal-akkuzat jew imputat**. F'dan is-sens ukoll esprimiet ruhha l-Qorti Ewropea fil-kawza **Kostovski v. Netherlands** (20 ta' Novembru, 1989) meta qalet li d-dritt ta' akkuzat li jikkonfronta xhud migjub kontra tieghu **does not mean, however, that in order to be used as evidence statements of witnesses should always be made at a public hearing in court: to use as evidence such statements obtained at the pre-trial stage is not in itself inconsistent with paragraphs (3)(d) and (1) of Article 6, provided the rights of the defence have been respected. As a rule, these rights require that an accused should be given an adequate and proper opportunity to challenge and question a witness against him, either at the time the witness was making his statement or at some later stage in the proceedings.***[86] (enfasi ta' din il-Qorti)

Madankollu, fis-sentenza fl-ismijiet **Ir-Repubblika ta' Malta vs Matthew-John Migneco** gie ritenut hekk:[87]

"S'intendi, dana l-Artikolu 30A tal-Kap. 101 irid dejjem jinqara fid-dawl tad-disposizzjonijiet ġenerali tal-Kodiċi Kriminali (eċċetwat l-Artikolu 661 tal-istess Kodici, li għalih l-Artikolu 30A jagħmel deroga espressa). Issa, l-Artikolu 549(4) (u ma jistax ikun hemm dubju li l-intervent ta' Maġistrat taħt is-subartikoli (12) u (13) tal-Art. 24A tal-Kap. 101 hija forma ta' inkjesta dwar l-in genere b'modalitajiet kemm

[86] Ara wkoll **il-Pulizija vs Rita Camilleri** deciza mill-Qorti tal-Appell Kriminali (Sede Inferjuri) nhar it-28 ta' Settembru, 2017.
[87] Deciza mill-Qorti Kriminali nhar it-8 t' April, 2010.

xejn differenti meħtieġa għall-finijiet tal-istess Kap. 101) u 646(2) tal-Kap. 9 huma ċari fil-portata tagħhom: id-deposizzjoni regolarment mogħtija fl-inkjesta dwar l-in genere … tista' tingieb bhala prova, u mhux sempliċiment għall-finijiet ta' kontroll, basta, pero`, li x-xhud jinġieb ukoll fil-qorti biex jiġi eżaminat viva voce … ħlief jekk ix-xhud ikun mejjet, ikun barra minn Malta jew ma jkunx jista' jinstab… (ara l-proviso tas-subartikolu (2) tal-imsemmi Artikolu 646)."

Fis-sentenza fl-ismijiet **Il-Pulizija vs Publius Micallef et**[88] il-Qorti tenniet illi l-Ewwel Qorti kienet prekluza milli tiehu konjizzjoni ta' zewg stqarrijiet guramentati, ta' zewg individwi differenti **u dan ghaliex l-prosekuzzjoni qatt ma gabet lil dawn l-individwi sabiex jixhdu.** Dan x'aktarx ghaliex filwaqt li wiehed minn dawn l-individwi kien ghad kellu proceduri ghaddejin fil-konfront tieghu, l-iehor lahaq miet fil-mori tal-proceduri. **Ghalhekk, id-difiza spiccat ma setax ikollha kontroll fuq dak mistqarr minn dawn it-tnejn minn nies fix-xhieda guramentata taghhom quddiem l-Inkwirenti. Dan kien ifisser ghall-Ewwel Qorti illi kellha tiskarta dak mistqarr minn dawn it-tnejn minn nies billi kien ikun perikoluz ferm li tistrieh fuq ix-xhieda ta' komplici fejn id-difiza qatt ma inghatat l-opportunita tikkontrolla dak mistqarr minnhom.**

Il-Qorti Kriminali, fis-sentenza fl-ismijiet **Ir-Repubblika ta' Malta vs Charles Paul Muscat**[89] gew stipulati erba' (4) kriterji importanti w ghamlet referenza wkoll ghas-sentenzi tal-QEDB fl-ismijiet **Luca v. Italy**[90] u **Saidi v. France**[91] fejn gie ritenut is-segwenti:

*'Dan ghaliex kif gie deciz fil-kaz **Luca v Italy** [(2003) 36 EHRR 46], inghad mill-Qorti Ewropeja dwar id-Drittijiet tal-Bniedem:-*

[88] Deciza mill-Qorti tal-Appell Kriminali nhar it-28 ta' Frar, 2018.
[89] Deciza nhar is-6 ta' Lulju, 2016.
[90] App nru. 33354/96, deciza nhar is-27 ta' Mejju, 2001.
[91] App nru. 14647/89, deciza nhar l-20 ta' Settembru, 1993.

"As the court has stated on a number of occasions . . . it may prove necessary in certain circumstances to refer to depositions made during the investigative stage (in particular where the witness refuses to repeat his deposition in public owing to fears for his safety, a not infrequent occurrence in trials concerning Mafia-type organisations). If the defendant has been given an adequate and proper opportunity to challenge the depositions, either when made or at a later stage, their admission in evidence will not in itself contravene Article 6.1 and 3(d). The corollary of that, however, is that where the conviction is both solely or to a deacisive degree based on depositions that had been made by a person whom the accused has had no opportunity to examine or to have examined, whether during the investigation or at the trial, the rights of the defence are restricted to an extent that is incompatible with the guarantees provided by Article 6."

Dan ifisser allura illi hemm ***erba kriterji*** *li iridu jigu ikkunsidrati:*

1. ***Illi x-xhieda bhala regola trid tinghata viva voce fil-qorti fejn l-akkuzat ikollu kull opportunita li jikkontrolla dak li ighid ix-xhud.***

2. ***il-fatt illi x-xhieda ma jixhdux madanakollu ma ghandux iwassal ghall-inammissibilita ta'l-istqarrija minnhom rilaxxjata fl-istadju tal-investigazzjonijiet jew fil-pre-trial stage u dan ghaliex irid jittiehed in konsiderazzjoni l-fatturi kollha tal-kaz, bhal per ezempju fil-kaz meta xhud ma jistax jingieb jixhed ghax ikun miet.***

3. ***L-affidabbilita ta' dik l-istqarrija u tax-xhud li ikun irrilaxxjaha.***

4. ***Finalment jekk dik ix-xhieda guramentata wahedha hijiex l-unika prova inkriminati u decisiva fil-konfront tal-persuna akkuzata.***

Illi fil-kawza ***Saidi v France*** *(1993 - 17 EHRR 251) inghad :- "The court reiterates that the taking of evidence is governed primarily by the rules of domestic law, and that it is in principle for the national courts to assess the evidence before them. The court's task under the Convention is to ascertain whether the proceedings in their entirety, including the way in which evidence was taken, were fair. All the evidence must normally be produced in the presence of the accused at a public hearing, with a view to adversarial argument.* ***However, the use as evidence of statements obtained at the stage of the police enquiry and judicial investigation is not in itself inconsistent with Article 6(3)(d) and (1) provided that the right to the defence had been respected.."*** (enfasi ta' din il-Qorti)

Ghalhekk, minn dak ritenut *supra*, din il-Qorti tenfasizza illi hija ma tkunx tista' tiddikjara stqarrijiet inammissibli sempliciment ghaliex l-istess persuni li rrilaxxaw l-istqarrijiet ma jkunux xehedu *viva voce*. Madankollu, irid jigi zgurat illi d-dritt tas-smiegh xieraq ma jigix mittifes bl-ebda mod u ghalhekk il-kriterji ndikati fs-sentenza ta' **Muscat**, ghandhom jigu wzati sabiex dan jigi accertat.

F'dan il-punt il-Qorti sejra tghaddi sabiex tirreferi ghas-sentenza fl-ismijiet **Ir-Repubblika ta' Malta vs Malcolm Joseph Falzon**[92] fejn il-Qorti ccitat certi principji legali li johrogu mill-gurisprudenza sucitata:

i) *Bħala regola fi proċeduri kriminali mibdija taħt il-Kapitolu 101 tal-Liġijiet ta' Malta, huwa possibbli li ko-akkużat, ko-awtur jew kompliċi*

[92] Deciza mill-Qorti tal-Appell Kriminali nhar id-19 ta' Mejju, 2022.

*jagħmel **konfessjoni bil-ġurament quddiem Maġistrat Inkwirenti;***

ii) *Din id-dikjarazzjoni ġuramentata tista' sservi ta' prova fi proċeduri kriminali in kwantu tali xhieda hija ammissibbli u valida dment li tkun magħmula skont id-dettami tal-Artikolu 30A tal-imsemmi Kapitolu;*

iii) *L-istess dikjarazzjoni ġuramentata tista' anke tkun ta' preġudizzju għal ko-akkużat, ko-awtur jew kompliċi ieħor peress li l-Artikolu 30A tal-Kapitolu 101 tal-Liġijiet ta' Malta huwa eċċezzjoni biss għar-regola msemmija fl-artikolu 661 talKodiċi Kriminali;*

iv) *Dik ix-xhieda hija ammissibbli allavolja meta ssir id-dikjarant ikun għadu meqjus bħala ko-akkużat, ko-awtur jew kompliċi fil-proċeduri kriminali kontra tiegħu li jkunu għadhom subjudice;*

v) *Id-dikjarant irid pero imbagħad jixhed fil-proċeduri kriminali li jkunu inbdew kontra l-persuna jew persuni involuti f'xi reat kontra d-disposizzjonijiet tal-Kapitolu 101 tal-Liġijiet ta' Malta;*

vi) *Dan id-dikjarant jista' jagħżel li ma jixhedx matul il-kors tal-kumpilazzjoni tal-provi quddiem il-Qorti tal-Maġistrati bħala Qorti Istruttorja dment li l-proċeduri li jkunu ttieħdu fil-konfront tiegħu jkunu għadhom pendenti kontra tiegħu u dan sabiex ma jinkriminax ruħu;*

vii) *Iżda meta l-proċeduri kontra tiegħu jkunu ġew konklużi b'mod finali u konklussiv, bħala regola, id-dikjarant ikun irid jinġieb biex jixhed fil-proċeduri kontra l-ko-akkużat, ko-awtur jew kompliċi billi jinstemgħa viva voce fil-proċeduri kriminali;*

viii) *Dawn il-proċeduri kriminali jistgħu jkunu dawk istruttorji jew dawk ta' ġurisdizzjoni. Fejn ma jkunx possibbli għad-dikjarant li jixhed quddiem il-Qorti Istruttorja sabiex ma jinkriminax ruħu, huwa jkun irid pero jinġieb jixhed quddiem il-Qorti li jkollha ġurisdizzjoni tiddeċiedi l-każ;*

ix) *Iżda fejn għal xi raġuni, fl-istadju tal-proċeduri quddiem il-Qorti ta' ġurisdizzjoni ma jkunx possibbli li d-dikjarant jinġieb iex jixhed viva voce minħabba li jkun evidenti lil Qorti li dik ix-xhieda viva voce tista' tikkawża ħsara psikoloġika lix-xhud jew jekk ix-xhud ikun mejjet, jew ikun barra minn Malta jew ma jkunx jista' jinsab, ix-xiehda kemm favur kif ukoll kontra l-akkużat meħuda fl-istadju istruttorju tista' tinġieb bi prova u dan peress li anke f'dan il-kuntest ġie deċiż li japplikaw dawk iċ-ċirkostanzi li jissemmew fis-subartikolu (2) tal-artikolu 646 tal-Kodiċi Kriminali;*

x) *Fil-frattemp pero, sakemm ikun għadu ma xehedx fil-proċeduri penali kontra t-terzi – kemm fl-istadju istruttorju daqskemm f'dawk ta' ġurisdizzjoni - ma jfissirx li d-dikjarazzjoni bil-ġurament tiegħu mogħtija quddiem il-Maġistrat Inkwirenti ai termini tal-Artikolu 30A tal-Kapitolu 101 tal-Liġijiet ta' Malta tkun inammissibbli bħala prova jew li fuqha ma tistax tistrieħ teżi akkużatorja;*

xi) *fejn l-unika xiehda hija tal-kompliċi, hu applikabbli l-artikolu 639(3) tal-Kodiċi Kriminali fis-sens li l-Qorti għandha tagħti direttiva lill-ġurati biex jiżhnu b'kawtela x-xiehda li dak ix-xhud jagħti qabel ma jserrħu fuqha u jaslu biex isibu ħati lill-akkużat;*

xii) *jekk ma jkunux ġew terminati definittivament il-proċeduri kontra d-dikjarant, hu applikabbli a contrario sensu l-artikolu 636 tal-Kodiċi Kriminali.'*

L-istqarrija ta' Carmel Debono mmarkata bhala Dok DT8[93] giet mehuda fi stadju t'investigazzjoni, fejn Debono kien ghazel li ma jiffirmax l-istess stqarrija. L-unika eccezzjoni ghall-Artikolu 661 tal-Kodici Kriminali huwa dak provdut fl-Artikolu 30A tal-Kap. 101 tal-Ligijiet ta' Malta u cioe' '***kull dikjarazzjoni maghmula minn dik il-persuna u li tiġi <u>konfermata bil-ġurament quddiem maġistrat</u>, u <u>kull xiehda mogħtija minn dik il-persuna quddiem xi qorti tista' tinġieb bi prova kontra kull persuna oħra akkużata b'reat kontra l-imsemmija Ordinanza'</u>.*** Imkien fl-atti ma jirrizulta li hemm xi stqarrija guramentata ta' Carmel Debono.

Din il-Qorti tinnotta illi nhar it-28 ta' Jannar, 2016[94] giet mitluba s-separazzjoni tal-gudizzju tal-akkuzati Clayton Azzopardi u Carmel Debono. Gie verbalizzat illi l-Qorti giet infurmata bir-raguni ghaliex kienet qed tintalab is-separazzjoni tal-gudizzju, madankollu r-raguni per se ma gietx imnizzla. Sussegwentament saret tali separazzjoni u nhar il-21 ta' Marzu, 2016[95] ingieb jixhed Carmel Debono jixhed fil-konfront tal-akkuzat Clayton Azzopardi. Debono kien ghazel li ma jixhidx peress li kienu ghadhom ghaddejin il-proceduri fil-konfront tieghu.[96] Jigi osservat illi Carmel Debono lanqas m'huwa indikat bhala xhud fil-lista tax-xhieda li pprovda l-Avukat Generali, u ghalhekk din il-Qorti tifhem illi dan mhux ser ikun qed jiddeponi fil-guri.

In vista ta' ta'dak kollu sucitat, l-eccezjoni pprovduta fl-Artikolu 30A ta' Kap. 101 ma tapplikax. Akkuzat ghandu jkollu opportunita' adegwata sabiex jikkonfronta xhud fuq dak li qal, jew fil-hin li jkun qalu jew iktar tard fil-proceduri. Stante li dan ma sarx u mhux ser isir, din il-Qorti m'ghandiex ghazla ohra ghajr li tiskarta l-istqarrija ta' Carmel Debono u tordna l-isfilz taghha.

Ghaldaqstant din il-Qorti qedgha tilqa' l-eccezzjoni numru sbatax hekk kif imressqa mill-akkuzat.

[93] Fol. 61 et seq tal-process.
[94] Fol. 467 tal-process.
[95] Fol. 474 tal-process.
[96] Fol. 475 tal-process.

18. <u>It-tmintax-il eccezzjoni</u>

L-akkuzat f'din l-eccezzjoni qieghed jitlob l-isfilz ta' Dok DT2 ic-certifikat tat-twelid ta' Debono; Dok DT 4 il-fedina penali ta' Debono u Dok DT6 u cioe' l-ordni tal-Avukat Generali ai termini tas-subartikolu 2 tal-Artikolu 22 tal-Kap. 101. Ir-raguni ghal dan hi li tali dokumenti ma ghandhom x'jaqsmu xejn mal-esponent.

Kif diga gie ritenut *supra*, prova inammissibli trid tkun tali illi tippresupponi xi disposizzjoni tal-ligi li teskludieha milli tingieb 'il quddiem fil-process. Illi allura il-Qorti trid timxi b'cirkospezzjoni kbira sabiex tqies jekk il-prova li l-akkuzati qed ifittxu li jxejjnu tmurx kontra l-ispirtu tal-ligi li tirregola l-valur probatorju u l-ammissibbilita' taghha u mhux semplicement ghax huma jqiesuha bhala rrilevanti, kwistjoni din ta'l-ahhar li ghandha tigi rimessa biss ghal gudizzju tal-imhallfin tal-fatt u cioe' l-gurati u mhux lil din il-Qorti f'dan l-istadju tal-proceduri.

Illi l-valur probatorju ta' evidenza jitkejjel mill-probabbiltà li dik l-evidenza tilhaq l-iskop taghha ta' prova ta' fatt rilevanti ghal kaz. Dan hu wiehed mill-elementi ewlenin tal-ammissjoni tal-provi, peress li l-provi ammessi ghal gudizzju ghandhom ikunu rilevanti, u ghandhom ikunu tali illi jirrendu l-fatt in gudizzju aktar probabbli jew inqas probabbli li sehh, tkun kemm tkun zghira l-probabbiltà taghha. Dan ifisser illi diment li l-evidenza tkun rilevanti ghal '*facts in issue*' din m'ghandiex titwarreb leggerment sakemm ma jkunx hemm xi disposizzjoni espressa tal-ligi li teskludi l-ammissjoni ta' dik l-evidenza bhala prova in atti, u li allura tirrendieha inammissibbli. Finalment il-kwistjoni dwar il-valur probatorju tal-evidenza ghandha tkun imhollija interament f'idejn il-gurati u dan wara d-debita direzzjoni moghtija mill-Imhallef li jkun qed jippresjedi il-guri.[97]

[97] Ara wkoll **<u>Ir-Repubblika ta' Malta vs Etienne Farrugia</u>** deciza mill-Qorti tal-Appell Kriminali (Sede Superjuri) deciza nhar is-26 t' April, 2023.

Illi hemm distinzjoni bejn l-ammissibilita' o meno ta' prova u l-valur probatorju ta'l-istess billi prova tista' tkun ammissibbli izda nieqsa mis-sahha li jrendieha prova siewja fil-process gudizzjarju. F'dan il-punt issir referenza ghas-sentenza fl-ismijiet **Ir-Repubblika ta' Malta vs Ibrahim Elhamshi Elghaoud et**[98] fejn gie ritenut is-segwenti:

> ***"Fl-istadju preliminari, dak li l-Qorti Kriminali ghandha tiddeciedi fit-termini ta' l-artikolu 438 tal-Kodici Kriminali hija l-ammissibilita` ta' prova bhala kontrapposta ghar-rilevanza ta' l-istess prova, b'dan li indipendentement mill-fatt li sussegwentement l-istess prova tista' tigi regolata jew addirittura eskluza bhala irrilevanti fl-istadju tas-smigh tal-provi, l-istess m'ghandhiex tigi preventivament u aprioristikament eskluza jekk tista' tirrizulta rilevanti ghall-'facts in issue"***

In vista tas-suespost, din il-Qorti qedgha tichad it-tmintax-il eccezzjoni mressqa mill-akkuzat.

19. Id-dsatax-il eccezzjoni

F'din l-eccezzjoni, l-akkuzat qieghed jitlob lil din il-Qorti sabiex tordna l-isfilz ta' DOK CA1 u CD1 a fol. 205 tal-atti processwali u cioe' r-ritratti illi gew esebiti mill-Assistent Kummissarju Dennis Theuma u dana stante illi ma hemmx prova ta' kif u min ha dawn ir-ritratti u f'kull kaz hija miksura ic-*chain of evidence*.

Din il-Qorti rat id-depozizzjoni tal-Assisstent Kummissarju Dennis Theuma moghtija nhar it-3 ta' Lulju, 2012[99] fejn huwa minnu li ma kienx specifikat kif u min ha dawn ir-ritratti. Madankollu, dan ma jfissirx li ghal dini r-raguni dawn l-istess ritratti

[98] Deciza mill-Qorti tal-Appell Kriminali (Sede Superjuri) nhar id-9 ta' Jannar, 2003.
[99] A fol. 203 et seq tal-process.

ghandhom jigu sfilzati. L-ebda ligi ma tipprovdi li f'kazijiet bhal dawn id-dokumenti ghandhom jigu ddikjarati inammissibli. Fir-rigward ic-*chain of custody*, a skans ta' hafna repetizzjoni, din il-Qorti taghmel referenza ghall-argumenti u l-gurisprudenza citata taht l-eccezzjoni numru hdax.

Ghaldaqstant, din l-eccezzjoni qedgha wkoll tigi respinta

20. <u>L-ghoxrin eccezzjoni</u>

L-akkuzat f'din l-eccezzjoni qieghed jitlob lil din l-Onorabbli Qorti sabiex tisfilza d-dokumenti mmarkati bhala CA2, CA3 u CA4 a fol. 207 et. seq. u cioe s-sentenzi li hemm esebiti fil-konfront ta' Clayton Azzopardi u dana minhabba l-fatt illi ma hemmx x'jindika li dawn huma finali u li cioe' ghaddew in gudikat.

Illi fil-fhema ta' din il-Qorti dan huwa wkoll punt li jolqot il-valur probatorju tal-evidenza u mhux l-ammissibilta' *o meno*. Fuq dan, il-Qorti diga elaborat fid-dettal fl-eccezzjonijiet precedenti u ghaldaqstant mhux ser terga tirrepeti dak li diga' gie ritenut.

Ghal dan il-ghan, din l-eccezzjoni wkoll qed tigi michuda.

21. <u>Il-wiehed u ghoxrin eccezzjoni</u>

Finalment, fl-ahhar eccezzjoni tieghu l-akkuzat qieghed jitlob lil din il-Qorti tnehhi mil-lista tax-xhieda s-surgent indikat bhala PS192 u dana stante illi huwa indikat b'isem ta' Roan Gordano u cioe isem illi ma jikkorispondix ghal persuna li xehdet waqt il-kumpilazzjoni.

Illi kif mistqarr mill-Avukat Generali waqt it-trattazjoni, dan kien zball tal-pinna u cioe' l-isem kellu jkun 'PS 192 Roman Godano' u mhux 'PS 192 Roan Gordano'. Ghalhekk, ghalkemm l-akkuzat ghandu ragun jissenjala dan fl-eccezzjoni tieghu dan

ma hu ta' ebda konsegwenza u zgur ma jwassalx li s-Surgent in kwistjoni jitnehha mil-lista. Ghal dan il-ghan, bil-poter moghti lil din il-Qorti bis-sahha tal-Artikolu 597 tal-Kodici Kriminali tordna korrezzjoni fl-Att ta' Akkuza u cioe' fil-lista tax-xhieda, parti mill-Att t'Akkuza, specifikament fejn hemm indikat ix-xhud 'PS 192 Roan Gordano'ghandu jigi mibdul bis-segwenti 'PS 192 Roman Godano'. In vista tas-suespost, din il-Qorti qeghda tirrispingi din l-ahhar eccezzjoni filwaqt illi tordna l-korrezzjoni indikata *supra*.

Ghaldaqstant, din il-Qorti qedgha tichad l-eccezzjonijiet numru wiehed (1) ,tnejn (2), tlieta (3), erbgha (4), hamsa (5), sitta' (6), sebgha (7), tmienja (8), disgha (9), ghaxra (10), hdax (11), tnax (12), tlettax (13), erbatax (14), hmistax (15), tmintax (18), dsatax (19) u ghoxrin (20) fl-intier taghhom.

Illi din il-Qorti qedgha tilqa' is-sittax (16)-il eccezzjoni tal-akkuzat u ghalhekk qedgha tiddikjara l-istqarrija rilaxxata mill-akkuzat Clayton Azzopardi u mmarkata bhala Dok DT7 a fol. 56 et seq tal-process u kwalunkwe referenza ghaliha bhala inammissibli u konsegwentament tordna l-isfilz tal-istess stqarrija mill-atti processwali.

Illi l-Qorti qedgha tilqa' wkoll is-sbatax (17) -il eccezzjoni tal-akkuzat u ghalhekk qedgha tiddikjara l-istqarrija rilaxxata minn Carmel Debono u mmarkata bhala Dok DT8 a fol. 61 et seq tal-process u kwalunkwe referenza ghaliha bhala inammissibli u konsegwentament tordna l-isfilz tal-istess stqarrija mill-atti processwali.

Il-Qorti qedgha tichad il-wiehed u ghoxrin (21) eccezzjoni tal-akkuzat izda qedgha tordna korrezzjoni fl-Att ta' Akkuza u b'dan illi fil-lista tax-xhieda, parti mill-istess Att t'Akkuza, specifikament fejn hemm indikat ix-xhud 'PS 192 Roan Gordano'ghandu jigi mibdul bis-segwenti 'PS 192 Roman Godano'.

Ghaldaqstant il-Qorti qeghda tordna l-prosegwiment ta' dawn il-proceduri.

(ft) Consuelo Scerri Herrera
Imhallef

Vera kopja

Adrian Micallef
Deputat Registratur